BnF Gallica

Johannes Parisiensis Quidort, De potestate regia et papali.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des Manuscrits. Latin 18288

BnF Gallica

Jean de Paris (1260?-1306). Auteur du texte. Johannes Parisiensis Quidort, De potestate regia et papali.. 1302-1325.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :
- La réutilisation non commerciale de ces contenus ou dans le cadre d'une publication académique ou scientifique est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source des contenus telle que précisée ci-après : « Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France » ou « Source gallica.bnf.fr / BnF ».
- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service ou toute autre réutilisation des contenus générant directement des revenus : publication vendue (à l'exception des ouvrages académiques ou scientifiques), une exposition, une production audiovisuelle, un service ou un produit payant, un support à vocation promotionnelle etc.

CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter
utilisation.commerciale@bnf.fr.

LATIN
18,288

N.° D. 249.

C

20

a la Bibliotheque de l'Eglise de Paris.

Volume de 49 Feuillets
12 Juillet 1870

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des Manuscrits. Latin 18288

N° D. 249.

[illegible] modo contigit quod
[vi]tare volens aliquis
errorem dilabitur
in errorem contrarium
sicut legimus. Nonnulli
quidem preterita non nullos
asserentes quod monachi
quia mundo sunt mortui non
possunt sed eis repugnat
ratione qua monachi sunt
penitentias dare et xpiani
tate [illegible]. Que errorem
aliqui vitare volentes vel
forte ipsum pulsantes dixe
runt quod monachis debetur ratione
qua statum perfectionis ele
gerunt confessiones audire
absolvere et penitentias in
iungere salutares. Sunt quo
duos errores doctrina sacra
media est ponens quod mona
chis non repugnat nec de
betur ratione status. Sed eis con
venire potest si eis a suis
ordinariis committatur
quibus [illegible] iure debetur. Sicut enim
in libro de duabus naturis
et una persona Christi ostenditur quod
fides medium tenet inter
duos errores contrarios nes
torii et eutichetis. Modo
consimili circa potestatem
ecclesiasticam pontificum
veritas medium tenet
inter duos errores. Nam error
Waldensium fuit successoribus ap
ostolorum scilicet pape et prelatis ec
clesiasticis repugnare

dominium in temporalibus et
eis vetere habere divitias tem
porales. Unde ecclesiam dei et
successores apostolorum et veros
prelatos ecclesie dei durasse
dicunt tantum usque ad Silve
strum a quo donatione facta
ecclesie per Constantinum imperatorem
dicunt incepisse romanam
ecclesiam que modo est, que
secundum ipsos non est dei ecclesia. Sed
dei ecclesiam defecisse di
cunt nisi pro quanto
in ipsis est continuata vel
per ipsos reparata ad quos [illegible]
cunt [illegible] Mathei
vi. Nolite thesaurizare
vobis thesauros in terra. Et
prima ad Thimo. vi. ha
bentes alimenta et quibus
tegamur his contenti simus.
Et qui volunt divites fi
eri et cetera. Mathei vi. Non
potestis deo servire et ma
mone et ibidem nolite sol
liciti esse anime quid man
ducetis neque corpori etc.
et illud respicite volatilia
celi que non seminant ne
que metunt et Mathei x. di
xit Christus discipulis suis.
Nolite possidere aurum neque
argentum neque pecuni
am. Et Luce xiiii. Qui non re
nuntiaverit omnibus que pos
sidet et cetera. Et Actuum iii. Ar
gentum et aurum non est michi.
Ex quibus dicunt prelatos ec

Est hec opus de ecclesiastica potestate videtur Fredino ~~per~~ de Joannis de Jandeno qui scripsit circa 1330. Pindic vero existimat post Goldastum apud quem editus legitur esse Joannes de Parisiis Dominicani

BIBLIOTHEQUE ROYALE

clesie dei successores apo
stolorum non debent habere domi
nium in temporalibus dum
taxat. Alius vero error fu
it herodis qui audiens xpm
regem natum credidit
ipsum regem esse terrenum.
Ex quo divinitus videtur opi
nio quorundam modernorum
qui in tractatu super extra
vere Waldensium declinat
ad oppositum totaliter. Asse
ri. Nam asserunt dominum
papam iniquitatem esse ideo quia
in terris habet dominium in tem
poralibus comitum principum et
baronum et cognitionem seu
iurisdictionem. Dicunt enim quod
habent … potestatem
de prope papa in temporalibus
excellentius quam princeps
quia papa habet eam supre
mam auctoritatem
et a deo immediate. Princeps
autem habet eam a deo media
te papa. Tertium papa
non habet executionem imme
diatam nisi in quibusdam casi
bus notatis extra qui fi
lii sint legitimi per ve
nerabilem. Princeps autem
habet regulariter immediatam
executionem. Et qui aliter non
tenuerunt locuti sunt in fa
vorem principum. Et si pa
pa aliquando dicit se iuris
dictionem temporalem non ha
bere, intelligendum est quantum

ad regularem et … immediatam
executionem … vult pa
re ut ne prelati … serva
tis pro … ad intromittendum
dum se de temporalibus bonis et se
cularibus negotiis. Dicunt
amplius quod aliter se habet papa
ad bona temporalia quam principes et p
lati quia solus papa est verus
dominus ita quod potest pro libi
to absolvere usurarium a
debito usure et auferre ab
aliquo pro suo libito
quod alias esset suum et tenet fac
tum pape licet peccet quia
debeat hoc facere nisi ex causa et
rationabili ut pro deffensio
ne ecclesie vel huiusmodi. Sed
ceteri prelati et principes non
sunt domini sed tutores procu
ratores dispensatores.
Hec autem opinio quantum ad
dominium in rebus non solum
ex errore herodis nascitur
sed videtur inferre vigilantii
errorem. Nam hec tenet omnes
tenendum est quod dominio pape non
repugnat ratione status sui
aliquid quod est perfectionis evan
gelice. Constat autem quod si
perpetua ratione sui status et quan
tum papa est vicarius est
dominus omnium abdicato proprie
tatis et abiecto dominio in tempora
libus ei repugnat ratione sta
tus. Cum oppositum ei conveniat
per se paupertas ergo et privato

dominium in rebus exterioribus
non est perfectionis evangelice
sicut dicebat vigilantius
de quo dicit Aug. in libro de
agone xpiano quod sunt qui
sua querunt … catholici
aut ex ipso xpi nomine glori
am querentes heretici ex quo
rum numero olim vigilantius
surrexit in gallia qui amica
errorum monstris caverat
paupertati dominicum statum
esse presumentes sicut alii
iovinianus in ytalia ma
trimonium castitati. Videtur
et hec opinio ad de supercilio
phariseorum hec qui … in
decimas et sacrificia deo of
ferentem non teneri ad cen
sum reddendum cesari predi
cabant ut ab ipsis decimi
bus essent pinguiores sacri
pent … ut dicit Jo.
Hec enim opinio in hoc periculosa
videtur quia a conversis ad fi
dem dominium rerum quas p
habebant transferri in summum
pontificem ex quo fides ipsi
nimis redditur gravis onerosa
et xpi fidei detrahitur. Cum
per eam turbantur iura
dominorum ut dicit glo. prima
pet. ii. Ex hac enim opinione
timendum est ne dum in do
mo dei fit negociatio
ingreditur ihesus iratus et vir
gidus et non aliter mundet tem
plum suum nisi flagello adhi

bito et de spelunca latronum
faciat domum orationis ut dicitur
eodem super matheum. Inter
has ergo opiniones tres contra
rias quarum primam erro
neam omnes iudicant puto
quod virtus medium ponit
quia statui prelatis esse non repug
nat habere dominium in temporalibus et
iurisdictionem contra opi
nionem erroneam. Nec tamen
eis debetur per se ratione status
sui et ratione qua sunt vicarii
xpi et apostolorum successores
Sed eis convenire potest ha
~~bere talia ex concessione~~
~~qua sunt vicarii xpi et apo~~
~~stolorum successores.~~ Sed
eis convenire potest habere ta
lia ex concessione vel per
missione principum. Si al
eis ex devotione aliquid
huiusmodi collatum fue
rit vel si habuerit aliun
de. Protestor autem quod non
intendo dicere cum assertione
aliqua nec contra fidem bonos
mores seu sanam doctrinam p
vel status summi pontifi
cis reverentiam. Et si aliquid
huiusmodi occurrerit in
dictis vel dicendis principaliter
vel incidenter, volo pro non dic
to haberi, volens hanc protesta
tionem … valere ac
si eam specialiter resumerem
super quolibet dicendorum.
In hac ergo materia ad decla

rationi ne permissorum sic pro
cedetur.
In primo capitulo ostendetur quod sit
regimen regale et unde ha
beat ortum.
In secundo idem ostendetur de sa
cerdotio.
Tercio ostendit ministros ad
unum summum. et quod non est tam
necesse omnes principes ad unum
reduci sicut ministros esse
ad unum supremum.
Quarto quod sit prius tempore
regimen vel sacerdotium.
Quinto quod eorum prius sit alto
dignitate.
Sexto quod sacerdotium non est
prius causalitate vel per consequens (?)
quoniam summus pontifex se
habet ad bona exteriora eccle
siastica que ad dominium.
Septimo quomodo se habeat
ad bona laycorum.
Octavo quod ... et iuris
dictionem non habet a Christo in bonis
laycorum quia Christus non habuit eam.
Nono ponentur rationes ad
contrarium scilicet quod Christus habuit
et responsiones ad eas.
Decimo dicto quod Christus habuit
tamen Petro non commisit.
Undecimo rationes contra
dicentium scilicet quod papa ha
beat iurisdictionem in temporali
bus exterioribus laicis.
Duodecimo ponuntur
pertinentia ad solutionem pre
dictorum et intelligendum

quam auctoritatem habeat papa a
Christo in temporalibus. ubi
ponentur auctoritates
Petro et apostolis a Christo commisse.
XIII ostenditur quod ex il
lis auctoritatibus commis
sis non habet papa ecclesiastica
et dominium vel iurisdictionem
in temporalibus. nec ob illas
principes esse in temporalibus sub
iectos.
XIIII responsiones ad primum
sententiam romanorum.
XV responsiones ad se
cundum sententiam.
XVI responsiones ad terciam
XVII responsiones ad quartam
XVIII responsiones ad quintam
XIX responsiones ad sextam
XX responsiones ad septimam
XXI de donatione con
stantini et quod possit imperator
XXII an licitum ... (?)
sit de bonis ... principi
bus ad papam dispensa
re et iudicare.
XXIII ostendetur quod possit
renunciare
XXIV solvuntur rationes predicte.
Precedit primum capitulum primum
secundum quod regnum
prout acceptum sit potest
diffiniri. Regnum est regi
men multitudinis perfecte ad
commune bonum ordinatum
ab uno. In qua quidem
descriptione regiminis poni
tur pro genere multitudinis.

Uno additur ad differentiam
regiminis quo quilibet se
ipsum regit vel naturali instinc
tu ut in brutis, vel ratione
sua ut in solitariam vi
tam ducentibus. perfecte. et
ad differentiam multitudinis do
mestice que non est perfecta.
quia sibi non sufficit nisi ad ali
quod tempus et non ad totam
vitam sicut civitas per philo
sophum in primo politicorum. Ad bonum
multitudinis ordinatum. po
nitur ad differentiam tirannidis oli
garchie et democratie.
ubi rector solum intendit
bonum suum et preponit in to
tum ... ab uno. ad differentiam
aristocratie. id est principa
tus magnorum optimorum seu
optimatum est. ubi pauci
dominantur secundum virtutem, quod
regimen locant aliqui secundum
responsum prudentium
vel senatus consultum. et ad
differentiam policratie. ubi
populus dominatur secundum plebe
scitum. ... rex est qui so
lus dominatur. unde dicit dominus
per Ezechielem. Servus meus David
rex super omnes erit et pastor
unus erit omnium eorum. Est
autem tale regimen a iu
re naturali per a iure gentium
derivatum. Nam cum homo
sit animal naturaliter politicum
seu civile ut dicitur primo politicorum
quod ostenditur secundum plura ex

victu. vestitu deffensione
in quibus sibi solus non sufficit
et tertio ex sermone qui est ad al
terum. qui soli homini debentur.
necesse est homini vivere in multitudine
et tali multitudine que
sibi sufficiat ad vitam. Cuius
modi non est consortium domus vel
vici. sed civitatis vel regni nam
in sola domo vel vico non in
veniuntur omnia ad victum vel
vestitum et deffensionem
necessaria ad vitam totam sicut
in civitate vel regno. Omnis autem
multitudo. quolibet querente
quod suum est. dissipatur et in diver
sa dispergitur nisi ad bonum com
mune ordinetur per aliquem unum
cui sit cura de bono communi sicut
corpus hominis deflueret nisi
esset aliqua vis communis in corpore
que ad bonum commune omnium mem
brorum intenderet. propter quod
Salomon ait ubi non est guberna
tor dissipabitur populus. Hoc enim
necessarium est. nam non est
idem quod proprium et quod commune est. secundum
propria quidem differunt. secundum
commune uniuntur. diver
sorum autem diverse sunt cause.
Ideo oportet preter id quod mo
vet ad proprium bonum uni
uscuiusque esse aliquid quod moveat
ad bonum commune multorum.
Est autem utilius regimen
multitudinis per unum quam per plures
secundum virtutem quam per plures
vel paucos virtuosos. quia tam

tur ex pace. Item in uno principatu
magis est virtus unita et
ideo fortior est quam in pluribus
dispersa. Item ex unitate et
pace quam intendit deus in re-
gimine multitudinis. Nam
plures principatus non servant
pacem multitudinis nisi fue-
rint uniti et concordes. Sic igitur
patet quod unumquodque tale tanto ut possit
magis. Unus principans secundum
veritatem magis potest ser-
vare pacem et non tam de
facili potest turbari pre-
cipuum tamen est quia princeps u-
nus intendat unum bonum
commune, hec causa quod magis com-
mune quam si plures ordinentur
et secundum veritatem. Quia quanto plu-
res extrahuntur a eadem
intentione residuum est minus commune
et quanto pauciores tanto
est magis commune. Propter quod
dicit philosophus quod inter principa-
tus intendentes finem pri-
mum tyrannus est peior quia
magis proprium intendit et
consequenter magis commune recedit. Quia
in naturali regimine vi-
demus tamen regimine a uno
procedere ut in mixto corpore
unicum elementum dominatur
In humano corpore et regimine
non unum est principale me-
brum. In toto homine anima co-
tinet omnia alia elementa alia
et figura ut apes et gi-
quibus est naturale in societate

vivere ut dicit philosophus sub sunt uni
regi. Ex quibus patet principatus
boni necessarius et utile in multi-
tudine vivere et maxime
in multitudine que sufficere
potest ad totam vitam
ut est civitas vel regio et
precipue sub uno principatu prout
bonum commune qui rex dicitur.
Et patet quod hoc regimen
derivatur a iure naturali
ex eo quod homo naturaliter est animal
civile seu politicum et so-
ciale inter cetera ut animalia bruta
et kainum sed quidam principatus regna-
verunt homines non naturali-
ter nec ut homines sed mo-
re bestiarum sicut regimi-
ne vivebant ut narrat
quosdam dixisse orosius
in libro suo contra paganos et
tullius consilium dicit in primo
veteris rethorice non ut
homines sed ut digni ut bestie.
Est enim considerandum ea quod
quia homo non solum ordinatur
ad bonum tale quod per finem
acquiri potest quod est vivere
secundum virtutem sed ulterius or-
dinatur ad finem supremum
qui est vita eterna nos autem
tota humana multitudo vivere
cum secundum virtutem ordinata est
sed oportet aliquid unum esse quod talis
multitudinem ad hunc finem
dirigat. Et si quidem ad
hunc finem posset perveniri
virtute humane nature necesse esset

ut ad officium regis humani pertineret
dirigere homines in hunc
finem. Quia hunc regem humanum
dicimus cui committitur summa
ratio regiminis in rebus hu-
manis. Sed quia vitam eternam
non consequitur homo per virtutem humanam
sed divinam secundum illud apostoli gratia
dei vita eterna non perdu-
cere ad illum finem non est hu-
mani regis sed divini. Ad
illum igitur regem pertinet hi-
bere regimine qui non solum
est homo sed etiam deus scilicet
ihesum christum qui homines filios
dei faciens introducit
in vitam eternam. Propter quod rex
appellatur dicente scriptura regnabit
rex et sapiens erit
hec est regnum a tempore ei
est creditum quod non corrum-
petur. Et quia ad curam regis
pertinet removere impedimen-
ta pertingendi ad finem pro-
pter veniendum et adiutorio
via pervenientibus ideo christus se ipsum
offerens deo patri in cruce
ut sacerdos simul et sacrificium
in redemptionem universale
per mortem suam removit
offensam et ideo patet per
apostolum quia peccato generis humani. Unde
propter hoc sacerdos verus dicitur
est pro hominibus ex hominibus
ex hominibus assumptus est. heb.
v. Verum quia cum Jhesus recessit
salem sed in figura eius effec-
tibus autem fuit quod hec veniens

dia per que illud beneficium
generale nobis aliquo
modo coniungeret et illa
sunt esse sacramenta in
quibus spiritualis virtus passi-
onis christi continetur sicut vir-
tus agentis in instrumen-
tis. Quo ideo sensibilia esse con-
veniebat ut homini proponer-
retur secundum conditionem eius quia est
ad spiritualia et intelligibilia
esse conveniebat ut homini pro-
poneretur secundum conditionem eius quia
est ad spiritualia et intelligibilia
capienda per sensibilia deduci et
ut sunt ista verbo incar-
nato eius ut principalis
agentis virtutem continet.
Propterea cetera dum spiritualem vir-
tute continet sub sensibilibus signis.
Certum quia christus presentiam suam
corporalem erat esse sub-
tracturus necessarium fuit
ut aliquos ministros insti-
tueret qui hec sacramenta ho-
minibus ministrarent. Qui
ideo sacerdotes dicuntur et quia
a sacra darent vel sacrificia
ducerent vel sacra dotes in qui-
bus sunt medii inter deum
et homines sicut ministros
ideo oportuit non angelos
sed homines esse spiritualem virtu-
tem eis collatam habentes ut
dicit apostolus omnis pontifex
ex hominibus pro hominibus assump-
tus est ut ministri et instituto-
dicunt in quo est virtus spiritualis

Unus

Tullius

Ex alia

figura

gratia

predicta

sub sensibilibus elemento et etiam principali causalitatis hominum Christo scilicet incarnato qui nostram salutem ipsa virtute et auctoritate operatur in quantum deus est et homo. Ex quibus potest diffiniri sic sacerdotium in hunc modum: Sacerdotium est spiritualis potestas ministris ecclesie a Christo collata ad dispensandum fidelibus sacramenta. Capitulum iii.

Cum enim quia ut dicit apostolus 2 Cor. ultimo hec potestas data est ecclesie ad edificationem, oportet hanc potestatem tamdiu durare in ecclesia quamdiu ecclesia edificatione indiget, scilicet usque ad mundi finem. Et ideo sic fuit data primo Christi discipulis ut per eos ad quos derivari posset, inter quos semper oportet esse aliquos ministros superiores et prefectos qui huiusmodi sacerdotium aliis conferant ordinando et consecrando. Et hii sunt episcopi superintendentes, qui licet non excedant simplices sacerdotes quantum ad corpus Christi verum consecrandum, excedunt tamen in hiis que pertinent ad fideles. Nam episcopi sunt sacerdotes magni et perfecti, quia possunt alios sacerdotes facere, quod non possunt simplices inferiores. Et quod arduum circa populum fidelem est agendum episcopis reservatur, quorum auctoritate et sacerdotes possunt illud quod agendum est committere. Et in hiis que sacerdotes agunt utuntur rebus ab episcopo consecratis, ut calice, altari et pallio, ut dicit [illegible] de ecclesiastica ierarchia [illegible] de sacerdotalibus perfectionibus. Manifestum est autem quod quamvis populi distinguantur per diversas dioceses et civitates in quibus possunt episcopi in spiritualibus, tamen una est omnium fidelium ecclesia et unus populus christianus. Et ideo sicut in qualibet diocesi est unus episcopus qui est caput ecclesie in populo illo, sic in tota ecclesia et toto populo christiano est unus summus scilicet papa romanus, Petri successor, ut sic ecclesia militans per similitudinem a triumphante derivetur, ubi unus presidet toti universo. Apocalypsis xxi: Et ipsi populus eius erunt et ipse deus cum ipsis erit eorum deus. Et Osee i: Congregabuntur filii Iuda et filii Israel pariter et ponent sibi caput unum. Et Johannis x: Fiet unum ovile et unus pastor. Quod quidem de Christo tantum intelligi non potest, sed de aliquo uno ministro qui omnibus presit loco eius. Nam post corporalem subtractionem presentie corporalis Christi contingit dubium oriri circa ea que fidei sunt [illegible], in quibus per diversitatem sententiarum divideretur ecclesia, que ad sui unitatem requirit fidei unitatem, nisi per unius sententiam unitas servaretur. Hic autem unus presidens hic est Petrus et successores eius, non quidem synodali ordinatione sed ex ore domini qui ecclesie sue noluit deesse in necessariis, Christo dicente Jo. ultimo circa ascensionem Petro singulariter: Pasce oves meas. Et Luce xxii ante passionem: Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Hunc autem ordinem ad unum supremum magis convenit ministros ecclesie quam principes seculares, quia ministri ecclesiastici divino cultui spiritualiter deputantur et deo spiritualiter populus peculiaris. Et ideo ex divino statuto est ordo omnium ministrorum ad unum. Non sic autem fideles layci habent ex iure quod subsint uni supremo monarche in temporalibus, quia ex naturali instinctu qui ex deo est habent ut in civitate vivant et per consequens ut ad bene vivendum in communi rectores eligant, diversos quidem secundum diversitatem communitatum. Quod autem omnes ad unum supremum monarcham in temporalibus reducantur nec ex inclinatione naturali nec ex iure divino habent, neque eis ita convenit sicut ministris ecclesie, ut dictum est. Primo quidem quia sicut in hominibus est diversitas magis ex parte corporis, non autem ex parte animarum que omnes sunt in eodem gradu essentiali constitute propter unitatem speciei humane, ita secularis potestas plus habet diversitatis secundum climata et complexiones in diversitate quam spiritualis, quia in talibus variatur. Unde non oportet tanta diversitate esse in una sicut in alia. Secundo quia non potest sufficere unus ad dominandum toti mundo in temporalibus sicut unus sufficit in spiritualibus, quia potestas pape spiritualis censuram suam per faciliter extendere ad omnes propinquos et remotos, cum sit verbalis. Non sic potestas secularis gladium suum cuius effectus non tam faciliter extendere ad remotos, cum sit manualis. Facilius enim est

extendit ubiuis q meuium.
3 Tercio qr temporalia lay
corum non sunt ita ut in
fra patebit. Sz quilibet
e dns sue rei tanquam p su
am industriam acquisite
eo non indigent temporalia
laycorum dispensatore comi
quibz rei sue sit ad libitum
dispensator. Sz bona ecclesiastica
comitatem sunt collata. io oz q sit
aliquis unus qui comitatem psit
in bonorum comunium dispensa
tor z dispensatore comi. Non g
tantum oz q psit eis unus to
ti mundo in temporalibus laycorum
sicut in temporalibus clericorum.
4 Quarto quia omnes fideles q
ueniunt in una fide catho
lica sine qua non e salus. co
tingit autem medium q omnes
conueniant de pertinentibus ad fidem in
diuisis regionibus z regnis.
z io nec p diuisitate opinionum
scisma diuidat unitas fi
dei necesse e ut detur e unus
ee suppremus in spiritualibus. per
cuius sentenciam terminatur
sic huius contentio. Non sic au
te fideles omnes necesse e con
uenire in una aliqua po
licia q iis possunt sm diuisi
tatem climatum z liguarum
z condicionum hominum ee
diuisi modi uiuendi z diuise
policie. Et quod uirtuosum e
in una gente non e uirtuosum
in alia. sicut z de singularibus
be psonis dicit phs in .x.
ethicorum. qd aliqd est bonum
parum qd alii e nimium
ut qd nimis est magistro
gignasie. ii comedere. g
nimis est parum nullo
comedit q uno q uno ie
iunii de pugno tamen uic
tuma faciebat ut dicitur o....
Non e sic necesse unum re
gi p unum in temporalibus
sicut necesse e quod regatur
p unum in spiritualibus. nec
ita est ciuile sicut naturale
diuino. unde phs i phisicis ge
neratur regiminis ostendit
naturalem ee in singulis
ciuitatibus uel regionibus
Aug iiij de ciuitate
dei dicit quod melius z ma
gis pacifice regebatur
res publica cum unius
cuiusque regni sue pacis
termino fruebatur. Et
idem dicit q cum dilatan
tis eius imperij fuit accessi
tio pessima comiciadi ul
pro nocentius immutalie
eniq sit non tam ita
a iure naturali q in
temporalibus sit unus mo
narcha sicut in spiritualibus.
Nec tamen hinc obiciet q
dicitur iij. Regum in capitulis
bus. ubi dicitur q unus de
presse z non plures q
ibi loquitur in re una ubi
non expedit plures esse
distincto dominari. sicut oste
dit de remo z romulo qui
simul ex indistincto domi
nabantur z uno unus i ali
um fratricidium comisit. Si
militer idem ibidem osten
ditur p alia exempla. ca.
Unc uidendum e qd iiij
fuit prius tempore ul reg
num ul sacerdotium. Ad
qd sciendum e q de regno
loquendo proprie prout no
minat regimen non solum
domus ul uici ul ciuitatis
ul prouincie in qua inuenitur
maxima sufficiencia eorum
que pertinent ad totam
uitam. Et si loquamur
de sacerdotio proprie. prius fuit
regnum sacerdocio. nam
ut dicit aug. xvi. de ciui
tate capitulo. xvij. primum
regnorum fuit regnum
assiriorum. qd longe ante
datam legem incepit
qr in assiria regnauit
primo belus sexaginta qui
q annis. Quo defunc
to. filius eius ninus regnum
ampliauit p totam asi
am maiorem accepta
media regnauit. lij. an
nis. huius .xliij. anno in
regno quo natus e abra
ham. anno qui erat fer
me .m. ccc. ante urbem con
ditam. simulque cum isto
regno incepit regnum
siciniorum i affrica qd in
sui principio non fuit tan
tum. Cuius primus rex fu
it egyalens. Cuius filius
fuit europs. Eodem tempe
inuenitur de dm uerum
colentibus rex salem quem
hebrei dicunt sem filium
noe z dicunt uixisse usqz
ad ysaac. huius autem tempo
ribus iam diu ante le
uis regibus gentilibus non
erat uerum sacerdotium ul
qz ad mediatorem dei z ho
minum xpm ihm. Quod ex
hoc patet quia apud gentiles
si qui sacerdotes dicebantur
non erant ueri sa
cerdotes. qr nec uera sacri
ficia offerebat nec ue
ro deo. Sz estimatione demonum
immolauerunt demoniis et
non deo. Si uero aliqui leui
tici generis sub lege in
dei populo dicebantur sacer
dotes. non tamen erant ueri sa
cerdotes. sacerdotes sz figu
neram sacerdotium et eorum
sacrificium tantummodo figu
rale z sacramenta eorum non
erant uera sz figuralia
eo qd a peccato non mundabant
nec celum aperiebant. Sed
significabant mundando q sui
irregularitates z aperiendo
templum manufactum p
qd apertio templi non manu
facti p ihm xpm figura

batur. Nec permittebatur spiritualia nisi in spe temporalium, ut dicit apostolus ad Hebreos: umbram habens lex futurorum bonorum. Ante legem vero invenitur Melchisedech sacerdos dei summi, cuius sacerdocium quamvis esset perfectius et preeminencius sacerdocio levitico, tamen solum fuit figurale et non verum. Erat enim perfectius quia Christi representabat sacerdocium quantum ad illud in quo excellebat sacerdocium Christi sacerdocium Aaron, et ipsum sacerdocium Aaron in figura deficiebat a sacerdocio Christi, scilicet quantum ad perpetuitatem, quia non legitur in scriptura Melchisedech habere initium neque finem. Sic nec Christus habuit, et quantum ad multa que ponit apostolus ad Hebreos vii. Sed tamen tantum erat figurale et non verum, sicut nec sacerdocium leviticum.

Accipiendo ergo verum secundum sacerdocium, non fuit sacerdocium usque ad mediatorem dei et hominum Christum Ihesum, cuius sacerdotes principes et vicarios nos efficeret. Cum ergo ab Abraham ante cuius nativitatem fuerunt reges Assiriorum et Egyptiorum, patet quod fuerunt secundum Methodium usque ad Christum [...] nec verum erat secundum hoc [...] verum sacerdocium plus duracione temporis regnum [...] fuisse [...] ad vite humane civilis necessitatem. Erat enim vere reges. Hoc illi qui regebant in populo dei Christum figuraverunt. Est tamen considerandum quod si sacerdocium accipiatur large et improprie prout legales sacerdotes vel quibus alii figurales sacerdotes vel estimativi dicebantur, concurrit similiter et tandit sacerdocium cum regno. Nam in numero deum colencium Melchisedech fuit simul rex Salem et sacerdos dei summi, et ab ipso secundum Hebreos et magistrum in historiis per primogenitos continuatum est sacerdocium usque ad Aaron. Iste autem Melchisedech genuit secundum Hebreos Arphaxat duobus annis post diluvium, et fuerunt a diluvio usque septuagesimum quintum annum vite Abrahe cum prima promissio ei facta est, ut habetur Genesis xii, secundum planam litteram anni ccc lxx vel secundum alios [...] Apud nos autem [...] primum regnum omnium fuit Assiriorum, ut dicit [...] est, cuius primus rex fuit Belus; secundus vero eius filius eique succedens in regno, patre mortuo ydolum fecit nomine Bel, a quo denominata sunt ydola ceterarum provinciarum, ut Bel, Phegor, Belzebuch et huiusmodi, statuitque ei sacerdotes sive flamines per quos ei sacrificia offerebantur. Ex quibus patet satis concurrisse regnum verum cum sacerdocio sic accepto scilicet estimato vel figurali. Dicitur tamen precepisse vere verum sacerdocium. Capitulum

Ex predictis patere potest quomodo de facili quod sit plus dignitatis regnum vel sacerdocium. Nam quod posterius est tempore solet plus esse dignitatis ut perfectum imperfecto et finis eo quod est ad finem. Et ideo dicimus potestatem sacerdotalem meliorem esse potestate regali et ipsam dignitate precellere, quia hoc semper reperitur quod illud ad quod pertinet ultimus finis perfectius est et dirigit illud ad quod pertinet inferior finis. Regnum vero ordinatum ad hoc ut multitudo congregata vivat secundum virtutem, et hoc ordinatur ulterius ad altiorem finem qui est dei fruitio, cuius ducere curam commissa est Christo, cuius vicarii et ministri sunt sacerdotes. Et ideo dignior est sacerdotalis potestas seculari potestate. Et hoc concedit Gregorius xcvi dist. capitulo Duo sunt: Non tam preciosius est aurum quam plumbo quam regia potestate ordo sacerdotalis est altior. Et Ex. de maioritate et obediencia, Solite: quod sicut spiritualia preferuntur temporalibus et sicut sol lune, sic et cetera. Et Hugo de sancto victore libro secundo de sacramentis parte secunda capitulo quarto ait: quanto vita spiritualis dignior est quam terrena et spiritus quam corpus, tanto spiritualis potestas secularem seu terrenam potestatem honore et dignitate precellit. Et Bernardus ad Eugenium super libro primo: Que tibi videtur dignitas aut potestas dimittendi peccata an predia dividendi? Sed nulla est comparatio. Quidam dicunt maior est spiritualis potestas etiam quia dignitate precellit, non tamen si princeps maior est sacerdos dignitate. Et simpliciter esse quod sit maior eo in omnibus non [...] n. Sicut se habet potestas secularis minor ad spiritualem maiorem quod excellit [...] sicut se habet potestas proconsulis ad imperatorem qui eo maior est in omnibus quia potestas sua ab illo derivatur. Et se habet sicut potestas patrisfamilias ad po

testate magistri militum quia vtique vna ab alia non deriuatur, sed ambe a quadam potestate superiori. Et ideo potestas secularis in aliquibus maior est potestate spirituali, scilicet in temporalibus, nec quo ad hec est ei subiecta in aliquo, quia ab illa non oritur, sed ambe oriuntur ab vna suprema potestate, scilicet diuina, immediate. Propter quod inferior non est subiecta superiori in omnibus, sed in hiis solum in quibus suprema supposuit eam maiori. Vt si quis diceret quod doctor litterarum vel instructor morum ordinat omnes de domo ad nobiliorem finem, scilicet ad cognitionem veritatis, medicus qui respicit inferiorem finem, scilicet sanitatem corporum, sit ei subiectus in suis medicinalibus. Propterea dicimus hoc ei non esse, cum patrisfamilias, qui vtrumque in domo constituit, eum quo ad hoc non supposuerit maiori. Est ergo sacerdos in spiritualibus maior, principe et econuerso in temporalibus, licet simpliciter maior sit sacerdos, quanto spiritualis temporali. Et hec est ordinis explicatio ... auctoritatum. Nam licet aurum sit preciosius plumbo, in plumbo non est ex auro causatum. Hec est expositio de ... capitulo. Nos si in

principe.

competenter. Cum dicitur est tamen considerandum quid ibi quod dicitur est, intelligimus de vero Christi sacerdotio. Nam sacerdotium gentilium et totius eorum demonum cultus erat propter temporalia bona que ordinantur ad communem bonum militantium, cuius cura regi incumbit. Ideo sacerdotes gentilium regibus subdebantur et maius erat regnum sacerdotio. Sic maior est potestas cui cura incumbit de communi bono quam potestas cui cura incumbit de bono particulari. In veteri lege sacerdotium solum bona temporalia promittebat, immediate quamuis nova demonibus sed a vero deo populo exhibenda, ideo in veteri lege sacerdotium indignius erat regali potestate et ei subiectum, quia per sacerdotem non dirigebatur rex ad aliquid altius quam bono militantium, cuius cura ei incumbebat. Ideo est in noua lege. Est autem considerandum quod mirabiliter ex diuina prouidentia factum est ut in vrbe romana, quam deus preuiderat principalem fore christiani sacerdotii, sedem istius, mos paulatim inolesceret ut ciuitatis rectores et si non ex debito in ... simpliciter et tamen

ioues sacerdotibus, tamen in signum excellentie futuri sacerdotii cum imperatores reuerentie exhibende erant sacerdotibus gentilium nihil quod in ceteris locis noluit tamen sedere diuinitas. Diuinitas vero a Ioue omnia post religionem posteriora semper nostra ciuitas duxit, et in quibus summe maiestatis conspicia decus voluit quare propter non dubitauerunt sacris imperia seruire. Ita se habitura humanorum regimina estimantia si diuine potentie bene atque constanter famulata. Quia et futurum erat ut in Francia plurimum vigeret religio sacerdotii christiani diuinitus est prouisum ut et apud gallos gentiles sacerdotes qui druides nominabant totum galliarum dissinirent, ut scripsit Iulius Cesar in libro de gallico bello. Est ergo Christi sacerdotium dignius regia potestate. Et quia aliqui expresse preeminentiam severi sacerdotii super regiam dignitatem in statum extollere noluerunt ut dicerent sacerdotium prius non solum dignitate ut dictum est, sed etiam causalitate et po-

testate secularem in sacerdotio contineri et ab ea institui ostendendum quod hec qui supremum locum tenet inter Christi sacerdotes predictam habeat vel non habeat potestatem. Volumus primo ostendere quomodo se habeat summus pontifex ad bona exteriora quo ad dominium in rebus et eo dato quod non sit verus dominus exteriorum bonorum, sed dispensator simpliciter vel in casu, an saltem habeat in dicte (?) et primaria auctoritate ut superior et universalis dominationem exercere. Circa primum videndum est primo quomodo se habeat ad bona ecclesiastica personarum ut ecclesiastice sunt. Ad quod sciendum est quod bona ecclesiastica ut ecclesiastica sunt collata sunt communitatibus et non personis singularibus. Ideo in bonis ecclesiasticis nulla persona singularis habet dominium et proprietatem, sed communitas sola ut ecclesia cathedralis vel alia communitas licet habet proprietatem et dominium in ipsis bonis ut dictum est, persone autem singulares non ut singulares sed ut membra et partes communitatis habent in ipsis ius vtendi ad suam sustentationem secundum decentiam et exigentiam persone et status in quo tamen est

habet

dñia q̃re ẽ aliquod mẽbrũ sim
plex ut simplex canonicus
et istud nõ hʒ nisi qd̃ debitũ ẽ
et est aliud mẽbrũ qd̃ ẽ qd̃ est
principale et caput aliorum
ut ep̃s. nã nõ ẽẽt cõgrega
tio unita et ordinata nisi ẽẽt
unũ caput et principale. et
istud nõ solũ hʒ usum in bonis
cõmunitatis sm̃ exigenciã
sui status modo predicto
sʒ hʒ administrationem et
dispensationẽ generalem
omniũ bonorũ cõmunitatis
spectãs cuilibet qd̃ ei debe
tur sm̃ debitum iusticie
per rationẽ dispensatiõis et pro
cõmuni bono collegii bona
fide ut sibi uidetur expedi
re et iste est ep̃s in qualibet ec
clesia cathedrali. verũ qr
nõ solũ quelibet cõgregatio
ecclesiasticorũ virorũ ẽ una
specialis unitate immo oẽs
ecclesiastice cõgregationes
hñt quandam gñalẽ unita
tem in quantũ sunt una eccla
habens relationẽ ad unũ
principale mẽbrũ cui incũ
bit cura eccle gñalis. scilicet
dñm papam. ideo ipse tantũ
qr caput et supremũ mẽbrũ
uniuersalis eccle ẽ uniuersalis
dispensator omniũ gñalit
ecclesiasticorũ bonorũ spualium
et temporaliũ. nõ quod
qr sit dñs sʒ sola eccla ẽ
uniuersalis dña et proprietaria

a illorũ bonorũ gñalit et sin
gulis ẽẽt tales eccle dñium
habent in bonis sibi corres
pondentibus. sicut psone
uero singulares quãtum
ad acquirere dñium nõ
hñt quamuis principalia
mẽbra dispensationem
habeant solũ nisi quãtum
faciunt fructus suos ex
seruicio suo sm̃ exigẽ
ciam psone et status uel
forsan aliquid eis ultra
appareret ab uniuersali dis
pensatore sic distinete
et deuiante lõ fide. prout in
ea a papa condita distin
guit lõ ecclastica q̃ de prebẽ
ndam. ui. q. ii. ex hiis aũt
appareret qr male dicunt qui
dicunt qd̃ nulla per singu
laris alia a papa. nec col
legium aliquod uel ecclesia
hʒ ius et dñium in bonis ec
clesie. sʒ solus papa qr nõ
solũ ẽ administrator et
dispensator uniuersal. sed
uerus dominus et proprieta
rius bonorũ eccle et de eis or
dinare et distrahere potest
prout uult et tenet ferre su
um quamuis peccet nisi fa
ciat ex causa rõnabili et
ceteri prelati uel principales
uel ecclesie nõ hñt dñium
sʒ solũ hñt taliũ bonorũ
procuratores tutores et dis
pensatores. hec aũt prius

sm̃ ẽẽ ex predictis cũ papa
non sit dñs ecclasticorũ
bonorũ gñalit. sic nec
prelati inferiores bonorũ
sui collegii. sʒ ẽ papa
uniuersalis dispensator
et distributor bonorũ et tam
plus facit sibi fructus
suos de bonis quibus pre
fuerit sm̃ exigenciam
sui status qr prelati infe
riores qui uocati sunt in
partem sollicitudinis. unde
aug. ad bonifaciũ de pre
latis loquẽs qui gñalit
includens dicit. si priua
tim possidemus qd̃ nobis
sufficit nõ illa nr̃a sunt
sʒ illorũ quorũ procuratio
nem gerimus. nõ pro
prietatem nobis usurpa
tione dampnabili uẽdi
cemus. et aplus dicit i ad
cor. iiii. non excludens
petrum uel papam. sic nos
existimet homo ut ministros
dei et dispensatores et ẽ
et bernardus loquens ad
eugeniũ papam lõ lõ.
esto ut alia quacunque
rõne hec tu uendices. nõ
tñ aplico iure. nec enim
ille tibi dare qr nõ hñt po
tuit exigentium inquietudine
animi nõ ẽ tñ qd̃ habuit
hec dedit sollicitudinem
sʒ sup ecclesias ne quid do
minationem audi ipsum

nõ ut dñantes in quiritis
clero sʒ forma facti gregis
hec bernardus. Ex hiis ẽ e
tiã euidens esse qr uirtu
tes ut clerici sunt et mo
nachus ut monachi sunt
nõ repugnet hñe dñium
exteriorũ bonorũ saltẽ in co
muni qr ex uoto nõ sunt
incapaces dominii in pro
prio uel cõmuni. sicut aliqui re
ligiosi cũ fundatores ec
clesiarũ intendebant dñiũ
et proprietatem eis dare illo
rũ bonorũ que dabant trans
ferre primo et dicere in
cõmunitatem collegii. sʒ ut il
ecce ad usũ deo seruientiũ
illis et nõ in dñm papa
manifestũ ẽ qr clerici ipsa
hʒ immediatum et uerũ
dñium in bonis ipsis et nõ
papa uel prelatus aliquis
inferior. alit ei uera
differunt quãtũ ad talia
bona exteriora. modus ui
uendi clericorũ a modo ui
uendi fratrum minorũ qui
ex uoto suo sunt incapaces
dñiũ taliũ bonorũ in pro
prio et cõi hʒ ei contrario
ad usũ fratrum ut dicitur in ij. ut ab
lans. et uero eis collata
qui ex eo qr offeruntur psonis
ecclesiasticis et fratrum sunt eccla
stica sic uaga et inter
dñs papa suscipit in se
et in eccla ius et dñium ab

Sic ergo patet quod quo ad exteriora bona ecclesiastica non aliter se habent clerici et alii religiosi, unde et dicit papa Nicholaus in extravaganti quod monachus monasterio et servus domino acquirit ius, nec aliquid. Non ergo solus papa dominus sed dispensator generalis, et episcopus vel abbas dispensator specialis et immediatus. Dominium vero habet in bonis communitas. Amplius ex predictis patet quod papa habet ius et dominium in talibus bonis non ut persona privata sed ut persona publica et vicarius Ihesu Christi, cuius sunt omnia talia bona, prout dominium pertinet [illegible] pape non eius [illegible] generalis. Hoc ergo dicto non habet quod [illegible] secundum quod Deus est dominus non solum bonorum ecclesiasticorum sed omnium aliorum. Ut autem homo non habet gubernationem temporalem [illegible] nec illi qui ista contulerunt retinuerunt ius et dominium transferre in ecclesiam sive secundum quod homo, quia sic omnia sua sunt sive secundum quod homo, quia illis non habet nunc [illegible] in ministros Christi. Et non talia bona sunt ecclesie quantum ad proprietatem sed prelatorum ut dispensatorum, ut dictum est. Ex quo sequitur quod papa non potest ad libitum detrahere hec bona ecclesiarum, ita quod quicquid ordinet de ipsis teneat. Hoc enim verum esset si esset dominus; sed cum sit dispensator bonorum communitatis, in quo requiritur bona fides, non habet sibi collatam potestatem super bonis ipsis nisi ad necessitatem vel utilitatem ecclesie. Propter quod dicitur ii ad Corinthios [illegible] quod potestate data est nobis prelatis ad edificationem et non ad destructionem. Propter quod si aliter pro libito detraheret et non bona fide, de iure non teneret, et non solum teneretur ad penitentiam de peccato quia [illegible] abusus est [illegible], sed infideliter agit et tenetur ad restitutionem si aliud de patrimonio habet proprio vel de acquisito eius [illegible] defraudata ecclesia [illegible] et non sic [illegible] sicut monasterium posset agere ad depositionem abbatis vel ecclesia [illegible] ad depositionem episcopi si appareret quod dissiparet bona monasterii vel ecclesie, quod infideliter non pro bono communi sed pro suo ea detraheret. Ita si appareret quod papa bona ecclesiarum infideliter detraheret non ad bonum communitatis, cum supremum teneat, cum sit simul episcopus deponi posset, si admonitus non corrigeretur. Argumentum xl di. si papa, cum iudicaturus a nemine iudicandus nisi deprehendatur a fide devius. Ubi dicit glossa quod si deprehendatur in quocumque alio vitio et admonitus non corrigatur et scandalizet ecclesiam idem, si posset, dicere forte secundum aliquos per solum concilium generale. Argumentum di. xvii capitulo nunc autem. Et si quidem sciat papa aliquos [illegible] ecclesiasticos vel seculares [illegible] se ob indebitam dispensationem clamare, eo modo quo possunt et debent, non possent de iure amoveri vel deponi ab eo quod contra est quantum [illegible] cum ad hoc non habeat auctoritatem a Deo. [illegible] ponit in celum et [illegible] facit sanctissimo patri nostro qui [illegible] libertate sua potest [illegible] mendicitatem, cum supponi debeat voluntatem tanti patris non contrariam esse divine [illegible] rationabiliter velle alicui auferre quod suum est, cum aliter non possit de iure. Et quia Deus non vult auferre vel auferri ab aliquo quod ei dedit nisi culpa interveniente. Nam ut dicit apostolus ad Romanos xi: sine penitentia sunt dona Dei. Propter peccata hominum dixit: penitet me fecisse hominem. Propter peccata egyptiorum spolia fecit hebreorum. Nichil ei auferri vel auferre vult uno iusto. Iob xxxvi: iudicium pauperibus tribuit, non auferet a iusto oculos suos et reges in solio suo collocat in perpetuum. Et ideo cum Deus [illegible] vel pape dederit dispensationem bona fide non contra Dei voluntatem, ex processu non potest papa de iure pro libito non interveniente culpa manifesta auferre ius administrationis quod quis recepit debite et iuste. Ista ergo est potestas quam papa habet in bonis ecclesiasticis. Capitulum vii.

Ex predictis patet quomodo se habet papa ad bona laycorum, quia multo minus habet dominium in bonis exterioribus laycorum, immo nec in ipsis est dispensator nisi forte in ultima necessitate ecclesie, in qua etiam necessitate non est dispensator sed iuris declarator. Ad cuius declarationem considerandum est quod exteriora bona laycorum non sunt collata communitati sicut bona ecclesiastica, sed sunt acquisita a singulis personis arte, labore et industria propria, et persone singulares ut singulares sunt habent in ipsis ius et potestatem et verum dominium, et potest quilibet de suo ordinare, disponere, dispensare, retinere, alienare pro libito suo sine alterius iniuria, cum sit dominus. Et ideo talia bona non

hunc ordinem et connexionem
inter se et ad unum commu-
ne respicit quod habeat ea
disponere et dispensare cu-
iuslibet vel sic ordinator pro
libito suo nec princeps nec
papa habet dominium vel
dispensationem in talibus. Se-
cundo quia ob talia bona exte-
riora contingit interdum pa-
cem communem turbari. Cum
aliquis quod est alterius usur-
pat. Et ideo interdum videmus quod
ista sunt inimicitiae ea
non decernit princeps necessitati
et utilitati patriae expedit
ideo positus est princeps a po-
pulo qui in talibus possit ut
iudex vel ut iudex discernens
inter iustum et iniustum. Et iu-
dex iniuriarum et in medium
in accipiendo bona a singulis
secundum iustam proportionem pro neces-
sitate vel utilitate communi. Pa-
pa vero quia est quasi sum-
mum caput non solum
clericorum sed generaliter omnium
fidelium ut fideles sunt ta-
quam generalis informator
fidei et morum in casu summe
necessitatis fidei et morum in
quo casu omnia fidelium co-
mmunia sunt et communi-
canda et calices ecclesi-
arum sed bona exteriora
fidelium communia sunt
et communicanda et cali-
ces ecclesiarum sed bona exterio-

ra fidelium dispensare et
ut exponenda discerne-
re prout expedit omnium ne-
cessitati fidei quia alias sub-
uerteretur. Pro quibus nostris
peregrinorum vel huiusmodi et posset
tanta esse necessitas quod posset
exigere decimas vel determi-
natas portiones a singulis
fidelibus secundum tamen debitam
proportionem ne aliud sit ratione
plus gravaretur quam alii
ad succurrendum omnium ne-
cessitati. Et talis pa-
pe ordinatio non est neque
dominium iurisdictionem et
posset rebelles seu contra-
dictores per censuram ecclesias-
ticam compellere et per talem
modum etiam si in provincia ali-
qua essent fideles de no-
vo multiplicati quantum
quod curato provinciali non
possent sufficere antiqui
redditus eo quod ad curam
provinciae oporteret sacer-
dotem de novo tenere mul-
tos capellanos coadiu-
tores posset papa ordina-
re quod fideles illius provinciae
de bonis suis superadderent
usque ad debitam sufficien-
tiam in quo casu talis
ordinatio esset iuris decla-
ratio. Et sic ibi casus
necessitatis pro communi
bono spirituali non sed papa
dispensator bonorum lai-

corum. Sed quilibet disponit de
suo prout vult et pro com-
muni bono temporali princeps in
casu in talibus necessita-
tis seu alicuius utilitatis
spiritualis vel ubi non con-
stat conferant bona exte-
riora laicorum tali utili-
tati vel necessitati non habet
papa compellere quemquam
sed posset papa dare indul-
gentias fidelibus pro adiuto-
rio ferendo et ad non est ei
collatum vel prorogatum. Capitulum viii.
Quod quia non est ibi haec pro-
prietate et dominium in
bonis exterioribus et haec iu-
risdictionem quae ipsis discer-
nendi quid sit iustum vel
iniustum in ipsis sit habet
princeps potestatem iudica-
ndi et discernendi in bonis sub-
ditorum licet non habeant
dominium in ipsa, ideo nunc
restat videndum utrum
papa a Christo habeat iuris-
dictionem et potestatem ut
aliqui dicunt. Et ad os-
tendendum quod non habeat
etiam a Christo, primo ostendetur
quod Christus ut homo etiam non ha-
buit. Secundo ostendetur quod da-
to quod Christus ut homo etiam ha-
buerit tamen Petro eam non
commisit. Ad primum est
intelligendum quod Christus tripliciter
potest intelligi rex esse. Uno
modo secundum quod deus est et

unum cum patre et sic fuit verus
rex non solum hominum sed omnium
creaturarum quia ei omnia subiec-
ta sunt. Eccli. primo. Unus est
creator omnium altissimus
omnipotens rex. Et hoc reg-
num vel potestatem non com-
misit alicui creaturae, nec
ei contulit potest ut esset crea-
tor. Alio modo potest considerari
secundum quod homo deus et sic est rex etiam
hominum per ea quae in carne
egit nos perducit ad parti-
cipationem regni. Non quia mun-
di sed alterius seculi unde et sic non
solum sacerdos sed rex vocatus
est dicente Jeremia. Regnabit
rex etc. Unde et sic ab eo regale
sacerdotium derivatum est secundum illud Pe-
tri. Vos estis genus electum
regale sacerdotium. Sed quod
amplius est omnes fideles quia
membra sunt membra eius quia
unum cum capite Christo per fidem
et caritatem reges et sacerdotes
dicuntur. Ut innuit glo-
sa ibidem et Apocalypse: fecisti nos
deo nostro regnum et sacerdotes
in sanguine tuo. Ad fidem pa-
rvis etc. Tractatu tamen ministe-
rii huius regalis sacer-
dotii principes efficiuntur
quia tunc non solum sacrificium
spiritus contribulati et contriti
virtus deo offeruntur omnes
iusti. Sed et exteriora sacri-
ficia in quibus divina virtus
spirituali modo continetur offeruntur

pro se et pro ipso ut dictum est
supra ceteros et ad par-
ticipationem celestis re-
gni dirigunt non solum ex
caritatis regno zelo sed
ex officio docendo et sacra-
ministrando. Si vero ar-
guatur quod Christus rex fue-
rit secundum quod homo rex dico tem-
poralis regni quod dominium di-
citur vel utile habens in tempora-
libus bonis, omnino falsum est.
Accepit enim paupertatem
nimiam sicut et ceteros affec-
tus inde tractabiles. ut ait
damascenus iii libro. unde
Jo. xviii. regnum meum non
est de hoc mundo. Augustinus in glossa
quasi diceret audite gentes et iu-
dei non impedio dominationem
vestram in hoc mundo. Ecclesia
hec dicit quia non tenet est
regnum ut hi reges terreni
tenent. Sed qui desuper habet
principatum qui non est ter-
renus vel humanus. Sed
multo maiorum clariorum.
leo papa. in sermone epi-
phanie humano sensu estima-
verunt regem in cunta-
te regni esse querendum. Sed
qui servi formam susceperat
et ministrare venerat non
ministrari presepe elegit et
bethleem natalitium et ierusalem
passionem. unde deceptus he-
rodes iudeis regem
natum timuit ne rex qui

sibi regnum vel dominium
usurpaverat temporalium.
id est eius usurpatum non co-
servaret. herodes per
fectam prophetiam michee
et tu bethleem terra iu-
da nequaquam minima es in
principibus iuda ex te enim
exibit rex qui pascat
populum meum. et dies eius a
diebus seculi. considerans
quod non erat rex eternus
cuius dies a diebus seculi est
venit. mutationem eorum
non exercuisset. propter hoc
dicit eusebius quod errat
herodiam dicentes ipsum
esse victurum regem esse tem-
poralium bonorum. quod non est
victurus materiali un-
guento. ut reges huius
mundi sed spirituali oleo le-
titie pre participibus suis
et ideo non est rex huius se-
culi sed illius regni de quo
dicit ysaias. dan. potestas
eius potestas eterna et reg-
num eius quod non corrumpetur
sed [illegible]. luce xii. ait
quidam de turba magi-
ster dic fratri meo ut dividat me-
cum hereditatem. at ille
dixit ei homo quis me constituit
iudicem aut divisorem super
vos. videte et cavete ab
omni avaritia. ex quo
patet secundum ordinem sco. ex
[illegible] quod non habuit in

utrum decimum. unde bene-
dictus. victam auctoritatem
exponens ad eugenium. in libro
considerationis vera non
monstrabit inquit ubi ali-
quando quispiam apostolorum iudex
sederit hominum aut divisor
terminorum aut distributor
terrarum stetisse neque lego
apostolos iudicandos sedisse iu-
dicantes non lego. erit id
non fuit tamen ostendit
qualem potestatem habuit Christus
in terris. ut sciatis inquit
quod filius hominis potestatem
habet dimittendi peccata in terris
et cetera. amplius super id. mt.
xxii. reddite que sunt cesaris
cesari et cetera. dicit id est quod solum
tributum pro se et pro pe-
tro et deo reddidit que dei
sunt. patris faciens
voluntatem. hilarius. ubi
divicias mundi dare cesa-
ri. deo autem conscientie innocen-
tiam conservare iussit
quasi diceret quod solvere non
tenebatur. sed solvit vita-
re volens scandalum ut
dicitur de didragmate ce-
sis. mt. xvii. questio non
valet. illud enim didragma
non solvebatur cesari
sed templo a primogenitis
hebreorum propter mortem primogenitorum
egypti et quia putabant
illi primogenitum ioseph
et petrum videbant principa-

lem et qui preerat inter discipulos
Christi. non ab utroque didrag-
ma petebatur. sed nec Christus
tenebatur cum non esset filius
ioseph nec petrus cum non
esset patris sui primogenitus
ex eo quod prius discipulus
id est didragma solvit sol
propter vitandum scandalum. secus au-
tem de tributo solvendo cesari
quod tenens iussit solvit. ha-
bemus c. papa adducit hanc
auctoritatem de didragmate
in eorum psalterio inveniendo ad os
tendendum quod omnis clericus esse
tenetur solvere tributum im-
peratori. de exceptionibus bonis
secundum questionem ultimam. simulatum.
Ex quibus patet cum Christus
ut homo non habuit dominium
in bonis temporalibus quod sacer-
dotes eius vel quicumque vi-
carius non habent in predictis
potestatem a Christo cum eis non
contulerit quod in se non ha-
buit. ipso Christo dicente iohannis
xiii. amen amen dico vobis non
est servus maior domino suo ne-
que apostolus maior eo qui misit
eum. et mt. x. non est disci-
pulus super magistrum neque servus super dominum. Ca-
vent autem forsan [illegible]
[illegible] dicentes ex hoc si-
mentes ait quod in mt. legitur ipsum
cum flagello eiecisse de templo
ementes et vendentes quod
non fecisset nisi illam auctoritatem
habuisset. unde dz. xi. q. iii. ex

aliis quod ibi auctoritatem suam pre
cepti de initiatis dicit no
lite facere domum etc. item [illegible]
legitur quod misit discipulos ut
tollerent asinum et pullum
et adducerent dicentes quia
dominus hiis opus habet. item quod misit
demones in porcos qui sta
tim precipitati se in mare in
[illegible] porcorum requisiuit. item
etiam ratio quia post resurrectio
nem dicit data est mihi omnis po
testas in celo et in terra. glo.
et qui prius fuit mortuus etc.
[illegible] amplius assum
[illegible] ut sit uerbum petre ad
filium postula a me et da
bo tibi gentes etc. ex quibus
[illegible] quod christus potestatem
habet in rebus temporalibus. Et
tamen omnia de facili soluuntur. si
consideretur quod aliquid debetur
christo ut deus quod ei non conue
nit ut homo est. quamuis
per singula discurri possit.
quod ei dicit de electione ue
dentium et ementium [illegible]
tum [illegible] quod in glo. [illegible]
dicitur quod christus hoc fecit ut
imperator. quod uero alia ut
sacerdos de consecratione
[illegible] sacerdos non quia una ea
dem quod per illa duo officia
exerceret uel gerere deberet
sed hoc ideo fecit ut osten
deret quod utraque potestas
ab eo procedit. nisi deus e
rat. hec ei duo spiritum et

sedentium ab eodem principio
sunt ut in auctoritate etc. quo
niam [illegible] in principio [illegible]
[illegible] Vo super hoc dicit
quod hoc fecit christus quod auctoritatem
habuit in quantum deus signis
quod in templo dei non debet
esse numerum nisi spirituales quod
dei portet ymaginem non
qui portet ymaginem ho
minis terreni. non sic in
[illegible] negociantes uel
[illegible] cupiditatis nec magis
dicitur ihesus iratus [illegible]
gidus et non aliter intuendo
templum suum nisi flagel
lo adhibito et de spelun
ca latronum faciat domum
orationis. alii quod dicit de a
sino etc. quod auctoritatem habuit
ut deus unde glosa dicit
hiis opus habet. dicit ab
et simpliciter ad instantiam
dum quod non solum erat do
minus iumentorum sed homi
num quia omnia sunt sibi [illegible]
ta. alii dicit pertinet ad id
quod dicitur de porcis quia
forsan porci siluestres erant
non habentes dominum propter quod de
porcis non uenit ad usum ho
minum pertinet carnes quas iudei
non comedebant. Et uero
dicit data est mihi omnis po
testas etc. secundum eos quod
dicit data [illegible] potestas
non temporalis sed spiritualis
[illegible] in celo et in terra

De potest[illegible]

data est ei potestas

data est ei potestas ut quod ante
regnauit in celis per fidem
credentium regnaret in
terris. quorum autem reg
net per fidem credentium [illegible]
[illegible] exponetur sequenti ar
gumento uel dominus secundum remigium
quod illi quod mortuus fuerat
data erat in incarnatione
omnis potestas omnis potestatis
[illegible] quod deus esset qui est omnipo
tens et hoc quod [illegible] erat [illegible]
uidens in celo angelis sed
non fuit euidens in terra
nisi post resurrectionem quando
misit predicatores [illegible]
de annuntiantes et christum dominum
esse [illegible] predicantes et ideo
tunc fuit sibi data per co
gnitionem [illegible] omnis
potestas in celo et in terra
non quidem quo ad existentiam
quia hoc habuit a principio
sed quo ad euidentiam seu
manifestationem. Et dici
tur postula a me etc. lo
quitur de regno quod perfecte di
rigit nos in celum [illegible]
[illegible] gentes hereditatem tu
am. [illegible] gentes tibi
per fidem inherentes. Insi
[illegible] reges eos in uirga fer
rea. glosa inflexibili iustitia
que est per fidem [illegible]
ex fide [illegible]
frangit eos. glo. a luto car
nalitatis et peccati mundabo
sic ei a christo [illegible]

[illegible] legis et peccati per
glosam nec est intelligen
dum quod christus regnet per fidem
in hominibus [illegible] ex eo quod quis conuer
ad fidem sit subiectus christi
[illegible] in temporalibus [illegible]
sicut solent homines sub
regibus subdi. sic ei christi
regnum [illegible]
[illegible] sed pro tanto dicitur
regnare per fidem quod id quod
in hominibus est supremum et princi
[illegible] intellectus [illegible] subicitur
[illegible] in fidei obsequium cap
tiuantes. Et iste est in
tellectus secundum [illegible] christus non
dicitur per fidem regnare in pos
sessionibus sed in cordibus [illegible]
[illegible] quod christus ut homo [illegible]
[illegible] auctoritatem et potestatem
habuerit. tamen petro non co
misit et ideo pape [illegible] est
successor petri potestas pre
dicta non debet. immo sunt
potestates distincte spiritual[illegible]
et temporal[illegible] non solum [illegible]
et maior est imperator in tempora
libus non habens super se superio
rem sicut papa in spirituali
bus. Quod declaratur per
ex comparatione [illegible] ad christum
[illegible] christus est caput ecclesie [illegible]
[illegible] secundum ambrosium [illegible] intelligi
tur esse caput non solum secun
dum deitatem sed secundum humanitatem.
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod omnis sensus [illegible]

in capite non sicut autem in qualibet
aliorum membrorum. Et hec potentia regni
unius est quod alique magis sunt dis-
creta in principiatis quam in principio
Et in effectibus quam in causa. Et in
inferioribus quam in superiore.
Et ideo non oportet si Christus secundum quod ho-
mo utramque potestatem habuit quod utram-
que Petro contulerit. Sed spiritua-
lem Petro tantum contulit. Et cor-
poralem cesari dimisit quam a
deo accepit. Et hoc est a minori
in maiori ostendere. Sicut enim Christus
secundum quod homo aliquam potestatem ha-
buit in spiritualibus quam conferre
potuit Petro et ceteris mini-
stris ecclesie et tamen non contulit
quam potestatem theologi vo-
cant potestatem excellentie
que soli Christo homini fuit ut
quod effectus sacramenti con-
ferretur sine sacramento sive
sine verbo vocali vel quod in nomine
eius sacramenta conferrentur vel quod
nova sacramenta posset
instituere. Hanc enim potestatem
in spiritualibus conferre potuit
Petro et non contulit ut dicunt
theologi. Et Richardus dicit
libro de remissione peccatorum
quod Christus potuit peccata dimit-
tere. Nos vero non sed remit-
tere. Igitur multo magis non
est mirum si potestatem habuit Christus
in temporalibus quam eam Petro contu-
lerit et precipue cum hoc non in-
veniatur expressum. Sed de potestate
spirituali quam soli Petro solvere

a peccatis. Unde omnia [illegible] quod
ideo quod Petro attribuit. Quod
Christus hoc potuit et magis ho-
minibus sunt momenti non
invenitur expressum. Hoc est patet
ex perfectione sacrificii novi
in testamenti. Sicut quanto quod
habet esse perfectius tanto magis
habet esse distinctum. Sic enim vide-
mus quod in plantis que non est
sexus tam perfectus ut in aliis
in quibus habent esse distinctum
ideo non sit error nature ut
in hermofroditis. Sed in veteri
vero testamento in quo erat sac-
erdotium minus perfectum erant
potestates sacerdotalis vel
regalis distincte re et ideo [illegible]
tum multo magis voluit quod
essent esse distincte ideo in novo
testamento. Hoc etiam apparet ex com-
paratione eorum que a deo sunt
instituta ad opera artis
Nam eius domus esse imperfecta et
habet penuriam veri et non
sufficiens sed in bona [illegible]
una persona ad diversa ministeria
occuparetur. Unde philosophus dicit
in politicorum quod pauperes
qui non habent copiam servi-
torum nec habundant in
hiis que requiruntur ad perfec-
tionem domus utuntur fi-
liis ut servis et uxoribus ut
ancillis. Ecclesia enim sicut [illegible]
domus dei. Unde illud
[illegible] quod magna domus tua
Et [illegible] domus mea domus

orationis vocabitur. Igitur cum
a deo sit sufficienter insti-
tuta quod inconveniens est in
ea unam diversa ministeria
uni committi sacerdotale sci-
licet officium et regale. Unde
in quo reges et deo ministrant
Ro. xiij. non enim sine causa gla-
dium portat. minister dei est. Absit enim
ut in hiis que a deo instituta
ta sunt aliquid tale inveniatur
quale invenitur in operibus
artis et nature. Dicit enim philosophus
[in] politicorum quod natura non tale facit sic-
ut faciebant fabri for-
mantes delficum gladium
apud delfos enim fiebant gla-
dii propter paupertatem ita quod unus
gladius deserviebat plu-
ribus officiis. Natura enim nichil
tale agit. Et multo minus
auctor nature. Unde philosophus dicit
quod unumquodque organorum op-
time perficiet opus suum
si non multis operibus sit de-
serviens. Sed unum tamen hoc etiam ap-
paret si consideretur quid con-
ferens vel nocivum. Sicut
propter duo voluit deus istas
istas potestates esse distinc-
tas re et ideo ut non essent
in una eademque persona secundum
principalem auctoritatem
unum est ut propter mutuam in-
digentiam et subministratio-
nem melior esset dilec-
tio et caritas foveretur
sicut que membra ecclesie in-

vivunt. Sed princeps indiget
sacerdote in spiritualibus et ego
in temporalibus. Quod non esset si v-
nus utrumque faceret. Et hoc
insinuat apostolus Ro. xij. omnes
unum sumus in Christo. Singuli
autem alter alterius membra ha-
bentes donationes differen-
tes. Si enim totum est oculus ubi
manus. Et si totum est manus
ubi oculus. Aliud est ne cura tem-
poralis auctoritatis ipsum minus
reddat sollicitum circa re-
gimen spiritualitatis. Et hoc
tangit apostolus instruens Thi-
motheum. ii thimo. nemo militans
deo implicat se secularibus
negociis. Et etiam propter has
rationes voluit sapientissi-
mus ordinator dictas du-
as potestates esse distinctas
re et ideo. Utramque autem ra-
tionem tangit Symachus papa x. distinc-
tione [illegible] quidem. Et Nicho-
laus papa eodem similiter
[illegible] dicit [illegible] xxvi. d. [illegible] de
[illegible] eandem potesta-
tem acceperunt omnes aposto-
li cum Petro. Augustinus xx. dicit talia
tur principes ecclesiarum do-
minationem [illegible]. Et [illegible]
in novo [illegible] dicitur quod
Petrus ligandi solvendique
potestatem primus accepit
ceteri vero apostoli cum eo
[illegible] ab eodem pari
consortio honorem et potestatem
acceperunt ab eodem. Pari [illegible]

sacro honorem et potestatem
acceperunt et in collegio cum
eius non posuit ex alio re-
stricto rationem respectu aliorum
a petro. licet a principio extra
modo loquendi qui vellet pe-
trum esse principaliorem et caput
esse propter unitatem
ecclesie conservandam et sic in-
telligendum est nec scit hec quod
sicut tunc in apostolis quicquid
poterit unus sicut petrus po-
terat alius ita et nunc de iu-
re communi quicquid papa potest quili-
bet episcopus potest. nisi quod papa potest
ubique. ceteri vero in suis dio-
cesibus tantum. Sed nullus dicit quod ce-
teri episcopi magis sint mediati e
alii christi et successores aliorum
apostolorum. habeant auctorita-
tem et dominium in omnes tem-
poralibus. et quod appellari possit
a principe in causa temporali ad e-
piscopum illius loci vel ad
presbiterum parochie quod dicit
aliqui cadere hanc potesta-
tem in parrochia quam habet
episcopus in diocesi sic nullus debet
habere hoc de papa generali-
ter precipue discipulis de
maior esset futurus in regno
christi. Regnum eius. Reges gen-
tium intelligentes. [illegible]
dicit. reges gentium dominantur
eorum qui potestatem habent super
eos. benefici vocantur. Vos au-
tem non sic. Quod ubi bene expo-
nens bernardus ad eugenium

papam. ii° libro dicit plane
apostolis interdicitur dominatus. Ergo
et tu tibi usurpare aut domi-
nans apostolatum aut a-
postolatus dominatum. plane
ab utroque prohiberis. alioquin
non te exceptum illorum nu-
mero putes de quibus conqueritur
sic ipsi regnaverunt et non
ex me principes extiterunt
et non cognovi eos. Et ibi
forma apostolica hec est dominatio in-
dicitur ministratio indicitur. Et
infra eodem ad eugenium eodem li-
bro. in mundum [illegible] mu-
ndus. usque tibi creditus est
ex multis non tamquam dominus set
tamquam villicus. Et ibidem libro quarto
[illegible] petro hic su-
mmus pontifex dominatum. item
idem quarto libro in eodem
[illegible] non in possessionibus
potestas [illegible] illa
non recepit istas accepistis
claves regni celorum. Et ibi
hunc ista iudicem suos reges
et principes. Quid quasi fines a-
lienos invaditis. Et quia
indigni vos. Set quia indignum
vobis vobis talibus insistere
[illegible] cum exempla
tibi exemplo summi pontifi-
ces dicunt divisas potestates
spiritualem et secularem esse
distinctas. x. d. capi-
tulo quoniam idem et xcvi distincti-
one. Cum ad verum. ec-
ce duo quippe. Et sic sunt

districte quod una in alteram non
redundet. Set sic spiritualis im-
mediate a deo ita et tempora-
lis imperium a solo deo habet
xxiii q. iiii. [illegible] Et quod
papa non habet gladium. vel
imperator habet gladium a papa
xcvi d. Si imperator. [illegible] cer-
tius facit imperatorem [illegible]
d. legimus. Et quod a principe
in temporalibus non appellatur li-
cet ad papam. Et quod temporalia
non tangunt suam iurisdictionem
ut dicit extra. [illegible] de appella-
tionibus. Si duobus. Et extra qui fi-
lii legittimi. causam. Et ab
episcopo appellatus in temporalibus
ad principem. extra de foro com-
petenti. quod cognoscit de hereti-
co tamquam iudex secularis
[illegible] de iudeis. Certum est autem
[illegible] quoniam episcopum in pro-
[illegible] Et ecclesia solvit tribu-
tum imperatori ut habetur xi q. i.
magnum. ubi allegat am-
brosius exemplum de christo qui
solvit tributum. et illud a-
postoli. Omnis anima potestatibus
et est illud petri. capitulo
Estote subditi omni creature
sive regi etc. ut habetur eadem
q. c. Si tributum. Et multa
consilia adduci possunt ad os-
tendendum papam non habere
utriusque gladium nec iurisdicti-
onem in temporalibus. vel sibi com-
mittitur vel conceditur a prin-
cipe ex devotione. Et hoc

dicit expositores iuris canoni-
ci quod statum in ecclesia ha-
buerunt et in casu in quo
nunc vigent. Queritur eciam [illegible]
[illegible] extra de hereticis vergentis
ubi mandat dominus papa tota he-
reticorum confiscari. Quid ad
papam de temporalibus. et [illegible]
domino suo innocencio quod levat
vel ad eum. Set hic fecit de as-
sensu imperatoris qui tunc pre-
sens praedicte consensit. Quo-
niam et licet quod constantinus impera-
tor dedisse dicitur imperium ytal-
icum esse et totam tempora-
lem iurisdictionem et quod
ecclesia recepit illud datum
sibi hec habet ecclesia de iure quod
eciam non fuisset facta per silve-
stro donatio. Set redditio
eius que sua erat. cuius contrarium
sentit ecclesia xcvi d. Con-
stantinus. capitulum [illegible]
unde non aliquid quod credunt
[illegible] aliqua [illegible]
per brevem distinctionem dicitur
est quod potestas secularis est pe-
nes papam immediate et
primariam auctoritate set non
habet papa executionem immediate
set eam dat principi ita quod
secularis princeps quoad ipsam
potestatem recognoscit eam a
papa set quantum ad execu-
tionem papa recognoscit a prin-
cipe seculari et hec sunt verba
eorum per que nituntur solvere a-
[illegible] procedere. Set non aliud [illegible]

lentes q papa h a deo iuri
dictione temporalem secundum primaria
riam auctoritatem sed execu
tione non habet. immo imperator
h executionem non quidem a papa
sed a deo. propter quod volunt solue
aliqui predictorum. sed ista eua
sio est omnino absurda nec
conueniens dictis eorum. quia si certa
retragieret executionem a prin
cipe seculari ille princeps se
cularis h iudicare de debi
ta executione pape et ab
eo auferre per executionem
quod ipsi non dicunt. quia dicunt ipsum
a nemine iudicari. quia tunc si deus
dedit potestatem secularem
secundum primariam auctoritatem sed non exe
cutionem. quia ei non conuenit. quo
modo accipit a principe quod
deus iudicauit ei conuenire non
posse uel non debere. et quomodo
dat ei quod ab eo recepit
quia tunc si ipse h a deo potestatem
secularem immediate et prin
ceps h executionem a papa
immediate. sed princeps est mi
nister pape sicut papa est
minister christi. quod uidetur contra
septimam canonicam. dicit
enim apostolus. ro. xiii. de rege et
principe. si male feceris ti
me non enim sine causa gladi
um portat dei enim minister est
uindex malorum in iram et ex
inde ideo prestatis tribu
ta. ministri enim dei sunt. non dicit
pape sed dei. in hoc enim ipso

seruientes. glosa. ideo. quia per hoc
sunt potestatem regiam secun
dum se quantum ad ex
ecutionem. quia papa alicuius
pius fuerunt reges francie
quia christianitatis in francia. sed
potestas regia nec secundum
se nec quantum ad execu
tionem est a papa. sed a deo est
et a populo regem eligente in
se uel in domino sicut ante
dictum est quod potestas regia prius
fuerit a deo immediate et
postea esset a papa. est ridi
culosum. non enim apparet quod christus
petro dederit potestatem
conferendi regiam dignita
tem. unde indubitatum a deo
est. ante. unde glosa super illo pe
tri secundo. subditi estote omni
creature et cetera. fides et reli
gio non turbant iura co
nditionis. et ambrosius in glosa ro.
xiii. omnis anima et cetera. precepit omnes
fideles in quantum fideles sunt
uelut seruientes in christo adhuc deditam tamen
est in conuersatione. amplius
et potestas inferiorum pon
tificum et curatorum magis
uidentur esse a deo media
te papa. quam regia potes
tas. eo quod immediatius de
pendent prelati ecclesiastici
a papa quam seculares
principes. sed potestas pre
latorum non est a deo immedia
te papa. sed a deo immediate et
a populo eligente uel consen

ciente. non enim petrus cuius suc
cessor est papa misit alios
apostolos quorum successo
res sunt episcopi. nec. lxxii. di
scipulos quorum successores
sunt presbiteri curati. sed
eos christus immediate misit
math. x. et luc. x. nec petrus
instituit matthiam apos
tolum eius sed totum sed per po
testatem promittendi per
certa sed. xxi. io. xx. et xxi
d. in nono. dicit quod omnes apostoli
simul eandem et equalem ac
ceperunt potestatem. paulus
ius et dicit suum apostolatum
non accepisse a petro sed
a christo seu deo immediate.
paulus inquit apostolus
non ab hominibus neque per hominem
sed per ihesum christum et deum pa
trem. et infra. neque enim
illud ab homine ego accepi
neque didici. et infra dicit
quod post uocationem suam ad
euangelium nondum uiderat
petrum usque post annos
tres qui uenit iherosolimam
uidere petrum. igitur potes
tas regia multo minus est
a papa quam dicunt. sed am
plius quamuis contingit quia
quod aliquis habeat potesta
tem aliquid faciendi et
non actu propter impedimentum
uel gratia potestatem conficiendi
h aliquis cum non co
uenit actus propter suspensio

ne seu irregularitate. quia non h pe
nam. uel propter suspensionem
uel propter defectum corporalem
quia mutus est non potens
proferre uerba. ista tamen sunt
impedimenta superuenientia collo
ne potestatis. ita nullus
sapiens conferret alicui or
dinem sacerdotii dum sciret
ipsum habere aliquod predictorum
impedimentorum regulariter. non
sed uidetur dicendum quod papa habe
at a deo immediate potes
tatem gladii secularis cuius
executio ei regulariter non
conuenit. sic enim deus magis
superflueret in suis operibus quam
natura quam nihil dat uir
tutem sine actu. quia cuius est po
tentia eius est actus ut dicitur
in de sompno et uigilia. et in si
milibus. esset deus hoc
nullo in loco scripture canonice
inuenitur possit accipere predictam
distinctionem. in facto uel ante
accipe deum. b. quod ipse h gla
dium materialem in nutu
quod certe dictum est hoc quod
non est magne auctorita
tis. magis est contra ipsos quam pro
ipsis quia significat dicere. b. ut
infra dicetur quod materialem
h papa gladium in nutu
quia papa innuit pro neces
sitate boni spiritualis. imperator
h exercere iurisdictionem
potestatis secularis si tamen
nolit ut non uideatur. sed

expedire non habet papa ad faciendum. Unde dicit quod non habet [illegible] in iussu sed imperatoris tantum [illegible] sentencie ad hoc [illegible] illud · Cor. vi · Secularia ergo iudicia si habueritis contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum. Ex quo videtur tamen quod dicit habeant constituere contemptibiles, id est laycos in causis secularibus. Sed istud in nullo est pro eis. Quia non loquitur apostolus specialiter de clericis seu ecclesiasticis viris. Sed loquitur generaliter fidelibus ipsos reprehendendo quia in causis secularibus constituebant personas contemptibiles quasi ignaras. Unde compellebantur fideles recurrere ad iudicium infidelium, quia inter fideles non esset sapiens qui iudicare posset. Unde illud contemptibiles exponit glosa non contrarie sed per ironiam, quasi facitis constitutis eis tales contemptibiles et ignaros et ita compellitis fideles recurrere ad iudicium infidelium. Quia ad verecundiam vestram dico: non sic inter vos est sapiens etc. Vel aliter vult apostolus quod fideles et layci constituant in causis secularibus idoneas personas ad iudicandum. Sic nichil ad propositum. Vel dato quod loquatur de ecclesiasticis personis, vim non est ad propositum quia non intendit quod viri ecclesiastici instituere habeant iudices in secularibus negociis distinctos, sed solum ubi data est eis iurisdictio a principe in temporalibus. Tunc eis debent ecclesiastici viri instituere in talibus contemptibiles, id est laycos, qui iudicent de talibus et non debent se de talibus intromittere immediate. Sic et hodie observatur quia ponunt ballivos seculares. Ideo non dicit apostolus cum habeatis secularia, sed si habueritis, insinuans quod talia iudicia eis non debentur nisi eis fuerint permissa vel concessa a principe, et tunc debent iudicare per contemptibiles personas, id est laycas, secundum tamen tenorem legum et debitam iuris formam, ut expresse dicit Hugo de Sancto Victore libro ii parte [illegible] ca. [illegible] ~~presse dicit Hugo de sacramentis~~ cuius verba sunt hec. Notandum tamen quod principes terrenam in ecclesiis possessionum [illegible] quas quasi in subiectione sine subiectione possident aliquando concedunt ecclesie solam utilitatem, aliquando utilitatem et potestatem, auctoritatem sine potestate concedunt quia fructum possessionum ad usum ecclesie transferri dicuntur. Sed potestatem iusticie exercende in ipsa possessione ad eius dicionem transire non permittunt.

iudicem

aliquando utilitatem et potestatem simul tribuunt, potestatem regiminis exercende iusticie per ecclesiasticas personas aut iudicia secularia exercere non potest, sed tamen ministros [illegible] laycas personas per eas in ea [illegible] iudicia ad eorum potestatem pertinentia secundum tenorem legum et debitam iuris formam exerceant. Quod non aliud dicebat quod princeps habet executionem sive potestatem a deo non a papa. Non est racionabile quod si causa [illegible] potestate vim in actu per se vel per alium, et alii executionem sua potestate seu auctoritate. Quod autem et ista opinio multorum non est contra, quia ad minus secundum eam non appellabitur a principe ad papam. Capitulum xii.

Nunc videndum est quibus innituntur fundamentis qui dicunt sacerdotes et precipue papam habere potestatem primariam in temporalibus et ipsam a summo pontifice derivari ad principem cui illud [illegible] de maiori [illegible] et obedientia Solite. Quod dicunt quod sacerdotium [illegible] de prima sacerdotali non regali ergo de sacerdotibus erat qui erant in Anathoth. Ecce constitui te super gentes et regna ut evellas et destruas et edifices et plantes. Ex quo dicunt papam, qui supremus est ex gradibus ecclesiasticis, sacerdotium potestatem habere reges tamquam monendi et constituendi. Item dictum est Petro Mathei xvi et xviii: quodcumque solveris super terram erit solutum et in celis, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celis. Quod dictum est indistincte, ut dicunt. Item Cor. vi: Nescitis quoniam angelos iudicabitis, glosa, quanto magis secularia. Item Genesis: fecit deus duo luminaria, solem id est papam ut preesset diei id est in spiritualibus, et lunam id est imperatorem seu regem ut preesset nocti id est in temporalibus. Et luna, ut dicunt, non habet lumen nisi per lumen quod mutuatur a sole. Ergo imperator vel rex in temporalibus habet [illegible] nisi per potestatem quam accipit a papa. Item Zacharias papa deposuit regem Francorum et loco eius substituit Pipinum patrem eius, xv q. vi Alius. Item xxii di. c. i dicit Nicolaus papa quod Christus Petro celestis terrenique imperii iura commisit vel commisit. Item imperator iurat pape, ut habetur lxiii dis. Tibi domino, et papa regem imperatorem [illegible] xv q. vi Alius. Item instituit im-

perium de oriente in occiden
tem ex. de electione uene
rabilem. Item papa ali
quos legittimat in spiritua
libus et temporalibus extra qui fi
lii legittimi per uenerabilem
Item a iudice seculari in
dicti appellatur ad papam
extra de foro competenti. licet.
Item absoluit milites a
iuramento et quos omnes fran
cigenas a iuramento fideli
tatis absoluit. extra ubi que. ui
alius et q. q. quest. vi. q. plura
tis. Item papa habet cog
noscere de omni delicto. constat
autem quod delictum committi
potest in temporalibus. ut cum alius o
machbite vendicat alienum
igitur etc. Item cum princeps
ciuitatis iniuriatur alii de feo
do. potest iniuria passus
hec denunciare summo ponti
fici in quo casu papa cog
noscet hec. ex. de iudiciis. no
uit. ergo papa cognoscet he
de temporalibus. Item in au
thentica si peccauerit in te fra
ter tuus uade et corripe et infra si
te non audierint dic ecclesie.
si autem ecclesiam non audie
rit sit tibi sicut ethnicus
et publicanus. ergo ecclesia habet iudicare in
districte ut [illegible] iniuria de
nunciet. Item theodosius im
perator statuit et karolus
innouauit quod quicumque li
te habens [illegible] in iudicio elege

rit sacrosancte sedis antis
titem illico sine ulla du
bitatione sed si pars aliqua
suffragetur ad episcopum iu
dicium cum sermone liti
gancium dirigatur. ex. de iu
diciis. nouit. Item in deutero
nomio dicitur et habetur extra qui fi
lii legittimi per uenerabi
lem. si difficile et ambi
guum apud iudicium et per
spexeris inter sanguinem et san
guinem causam et causam lepram
et lepram et iudicium inter
partes videris uariari uer
uenies ad sacerdotes leuitici ge
neris et ad iudicem qui fu
erit illo tempore qui iudica
bit iudicii ueritatem et facie
es quecumque dixerint qui
presunt loco quem elegit do
minus sequeris eorum sen
tenciam etc. ergo etc. Item
qui potest maius potest minus. cum
ergo papa possit in spiritualibus
potest in temporalibus. Item tempora
lia ad spiritualia ordinan
tur et medium eis deseruit
ergo papa qui curam gerit
de spiritualibus habet et de tempora
libus ordinare et iudicare
secundum quod magis ad spiritualia
ualent. Item papa mu
tat et transfert legata in
districtum et etiam ad ipsum perti
net restitucionem facere de
bonis [illegible] de fructibus
quorum [illegible] ignote sunt quibus

debet. ergo ad eum pertinet de
temporalibus amplius arguitur
aliquis sic temporalia regun
tur per spiritualia et ab ipsis
dependent sicut a causa quod os
tenditur in diuinis nam
ita celestia per angelos
administrantur et in eodem
ut in homine anima regit cor
et mouet. quare [illegible] spiritu
alis potestas causalis habet tem
poralem et temporalis a spiritu
ali sicut a causa depen
det cum temporalis potestas
sit magis pro regimine uite
temporalis et hec totum uide
tur tangere hugo de sancto vic
tore [illegible] de sacramentis
parte [illegible] dicens. quanto
uita spiritualis dignior est quam
terrena et spiritus quam corpus
tanto spiritualis potestas
terrenam siue secularem
potestatem honore ac dig
nitate precedit. Nam spiritualis
potestas precedere terrenam
potestatem et instituere
ut sit et iudicare habet si
bona non fuerit. ipsa uero
a deo primum instituta est et si
deuiat a solo deo iudica
re potest. sic enim scriptum est spiritu
alis homo omnia diiudicat et
ipse a nemine iudicatur. et quod
spiritualis potestas secularem
instituit et [illegible] iudicat. Item
idem arguitur ex ordine fi
nium in artibus. et ordinatur ars

ad quam pertinet ultimus et prin
cipalis finis imperat aliis ar
tibus ad quas pertinent fines
secundarii. sed secularis
potestas intendit bonum mul
titudinis quod est uiuere secundum uir
tutem ad quod pertinet per uir
tutem [illegible] quam hinc admi
nistrare. potestas autem
spiritualis intendit bonum multitu
dinis supernaturale. scilicet eternam
beatitudinem et ipsam dirigit
finis autem supernalis maior
est et principalior quod [illegible] a
fine. ergo spiritualis potestas
que in ministris ecclesie collata
est. superior est non sola dig
nitate sed et causalitate po
testate seculari et ei pre
cipit quid debeat operari. In
terius ex isto medio conclu
dit quod papa [illegible] leges
principibus secundum quas seculare
[illegible] iudices exequi et exer
cere debeant. nec possunt
seculares principes aliud
leges accipere nisi per papam
fuerint approbate. dicit
etiam quod spiritualis potestas de re
gale sacerdocium. ut rex [illegible]
sacerdos [illegible] vicarius pertinet
habet regale et sacerdotalem
ergo per ipsum potestas regalis
instituitur ordinatur et sanctifica
tur et benedicitur. propter hoc di
cit quod in [illegible] dicit
hugo. prius a deo sacerdocium
institutum est. postea uero per sac

dicimus instituit potestas
regalis iubente dno est
ordinata et adhuc in ecclia
sacerdotalis dignitas regali
sublimitate praeferri scilicet p vni
onem et post p institu
tionem ostenditur et idem p aug
ustinum in sc̄do libro de ciuitate dei c.
xxi. vbi dicit q sine iustitia non
potest regi res publica vera au
tem iustitia non est vbi xps non
est rector et sic non est res
publica vera et ueraciter q
dz esse xpiana res quae
non spectat debite gu
bernatio ad papam qui
est xpi uicarius et sic di
cunt papam hanc utramque
iurisdictionem a deo immediate
amplius quae a deo sunt ordi
nata sunt utraque autem po
testas a deo est ergo ordinate
quod est secularis mediante
spirituali et non immediate
a deo et idem videtur vo habile
esse cum sit unum corpus et unius
populus xpianus et unum cor
pus misticum quod sit unum caput
a quo spiritualis et temporalis
potestas dependeant et ideo
dicit omnis potestas in ecclia
sive spiritualis sive secularis de
pendet ex uno capite quem
utraque residet et iste papa
successor petri et vicarius
xpi. Item hic adducitur p
se bernardus ad eugenium
se bernardus ad eugenium

papam quarto libro de co
siderat. vbi loquitur de glad
ium temporalis quem semel uis
sus es reponere in vaginam
quem tamen qui tuum negat
non satis videtur attendere
verbum dni dicentis sic. con
uerte gladium tuum in vagi
nam tuam ergo et ipse euagina
dus aliquo nutu tuo et ad
te pertinere q illud dicit
ecce duo gladij hic. non
respondit dns satis est sed nimis
vtrumque ergo est ecclie et spiritualis
et materialis sed is quidem pro
ecclia ille uero et ab ecclia ex
ercendus ille sacerdotis is
militis manu sed sane
ad nutum sacerdotis et iussu
imperatoris ex quibus patet pa
pam immediate hanc po
testatem utramque quantum
ad primarium auctoritatem
quamuis exsequitur gladij ma
terialis ad imperatorem pertine
at amplius prius p predicta ar
guitur quidam de ceremonia
doctor dicit in decretis q
dns a principio mundi rexit
mundum p se et eciam et
adam puniuit et cayn et q
usque ad diluuium et ex
tunc rexit p noe cui precep
it facere archam et rege
eam et tamen noe sacerdos erat
ut iste dicit quia edificauit
altare dno et sacrificium ob
tulit postea p patriarchas

abraham qui fuit sacer
dos officio quia bis edificauit
altare dno et fuit
presbiter in lxxxiii di. c.
ultimo postea p moysen
et aaron qui punierunt
pharaonem et rexerunt
populum in deserto in spirituali
bus et temporalibus qui tamen sacer
dotes erant tempore moyses
et aaron in sacerdotibus erat
ergo videtur q sacerdotes noue le
gis qui non sunt minoris auc
toritatis habeant regere
in utrisque Item hiis finem
finem et in hiis quae ad fi
nem sed temporalia ordinan
tur ad spiritualia ut ad
finem et papa habet dominium in
spiritualibus ut ad finem ergo
et et hoc sic arguit dns
de ceremonia dns dedit animas
petro sed corpus est propter ani
mam et ei subiectum sp(irit)ua
uero extrinseca temporalia
propter corpus et ei subiecta
ergo a primo ad ultimum
omnia extrinseca sunt pape sub
iecta quod est videtur dicere apls
ad cor. iii. omnia sunt om(n)ia
vos autem xpi xps autem dei
ubi dicit glo. q tamen iste
allegat pro se omnia que sunt
in mundo uestra sunt Item dicit
q si imperatores a principio
aliquod ius habuerunt in
imperio ... illud perdiderunt q
commiserunt in sedem apostolicam

credendo et perpetue summos
pontifices puniri sunt in
re imperij et ius imperij ad
ecclesiam translatum est quia
priuilegium meretur amit
tere qui permissa sibi abu
titur libertate xi. q. iii. pri
uilegium Item dicit omnium quod
nunc habet et olim ipsam non
habebat figuram. luc. xiiii
ubi dicitur q paterfamilias pa
rato conuiuio misit ser
uum suum vocare et plate
as dicit [illegible] ut uenirent
et cum hoc factum esset dixit pa
terfamilias seruo ut exiret
in vias et sepes et compelle
ret intrare ut impleretur
domus sua et in primo sig
nificatur ecclia quantum ad sum
statum suum q non ha
bebat auctoritatem compelle
di quia erat subiecta sed in se
cundo significatur modernus
ecclie in quo habet auctorita
tem plenariam compellendi
et impendi in ordine ut expo
nit aug. xxiii. q. c. displi
cet et omnia adducunt
quidam de illo ps. quare
fremuerunt gentes ubi sic
nunc primo dicitur gen
tes et iudei contra xpm in quo sig
nificatur status primus ecclie et
postea dicitur dirumpa
mus vincula eorum et proiciamus
a nobis iugum et et tamen
et nunc reges intelligite et

erudimini qui iudicatis
terram. Apprehendite dis
ciplinam etc. In quo signi
ficatur status ecclesie mod(er)
ne in quo papa rex inveniet(ur)
habens dominium super reges preter quod
ei totaliter debent esse subiec
ti. Quamvis hanc potestatem
a principio non habuerit.
Adiungitur et aliquid quod deus
a principio petrum et andre
am vocando convertit,
sed ultimum apostolorum
paulum fortiter convertit ad ter
ram prosternendo. Et hoc ad
aptant modo consimili
sicut precedentia. Item ad
iungitur ad diminutionem
regie potestatis et ad ex
tollentiam papalis dig
nitatis quod dominus populo su
o israel a principio institu
it sacerdotes sed non insti
tuit eis regem, sed solum
permisit eorum arbitrio di
centes deutronomio xvii. Cum
dixeris constituam su
per me regem cum circuitu nes
etc. Et hoc permisit dominus in
dignatus ad petitionem
ipsorum ut patet per hoc
quod dixit ad samuelem
Regum viii. Non te abiecerunt
sed me ne regnem super eos.
Ex quo patet non esse deo
acceptum regnum regale
sed solum ipsum permi
sit indignatus et magis

esse deo acceptum quod per solum
pontificem induxit in omnibus re
gentem. Unde Osee viii. Ipsi re
gnaverunt et non ex me, principes exsti
terunt et ego non cognovi.
Item ut diminuat regiam
potestatem et ostendat regnum
temporale ad papam assu
mitur quod ... quando totam
pene famis cultorum egyp
tiorum terram emeret pha
rao atque sub eadem famis
servitutem subiceret, sacerdo
tibus ... sumptum necessaria
ministravit ut nec possessionibus
nec libertate nudaret. Quia
domino ex tunc primitiarum sa
cerdotes in omni gente liberos esse
oportebat. Et sic assumi
tur dominum ubi allegatur urbano
papa xxiii questio viii tribu
tum ad probandum quod tempo
ralia clericorum non videantur in
principalibus exactionibus subiacere.
Item si papa emeret castrum
alicuius regionis ad ecclesiam (curiaz)
et terra a qua tenet feodalia di
cat se eum indigere et consue
tudine velit tenere ab eodem
papa et sic ratione temporalis
non tenetur principi sed ipse
vos eos eximere ...
reprehensibile. Item dicunt
quod papa potest regibus au
ferre collationem prebendarum
quas dicuntur competere iure
patronatus de consuetudine

quod probant. Tum quia collatio
beneficiorum est spirituale quoddam
vel spirituali annexum sicut
ius decimarum et ideo non ca
dit in laicum. Tum quia domus ec
clesie non debet esse onerosa.
Tum quia consuetudo non preiudi
cat iuri publico. De iure
convenit ordinario beneficia
ecclesiastica ordinario con
venit. Tum quia condicio (?) talis con
suetudo inhonesta sed per
contrarium videtur contractum pro
non abiecta habetur. Sic cum
dicta consuetudo sit inho
nesta pro non abiecta habetur.
Tum quia ecclesia gaudet privile
gio minorum et ideo cum reperitur
se gravatam de talibus conven
tionibus et dissimulationibus
petere potest restitutionem
in integrum et sic papa lo
co ecclesie potest reperta providere et
inhibere ne amodo reges
dicta beneficia conferant. Item
in confirmationem sue sententie
dicunt isti quod papa debet esse per
fectus in utraque vita activa
scilicet et contemplativa multo
plus quam quilibet alius prelatus.
Non potest autem esse perfectus in
activa nisi habeat dominium
in temporalibus directum vel valeat,
quia ad vitam activam
pertinet administratio tem
poralium. Item dicunt quod
clerici plus vigent ratione
et intellectu quam layci et ta

les debent regere in utroque.
Item dicunt quod omnes loquen
tes loquuntur in favorem principum
spe vel timore et non sincero
sensu. Item dicit ille decre
mona quod quasi heretici iu
dicari possunt debentes dicen
tes papam non habere ubique
potestatem in temporalibus, quia
hoc dicentes non possunt ec
clesia cohercere hereticos per
brachium seculare. Hec sunt
que audire vel colligere potui ad
hanc partem. Capitulum viii.
Ad horum solutionem evide
ntiam premittendum est quod
potestatem acceperunt apostoli
a christo et discipuli domini et in ipsis
episcopi et sacerdotes ut dicit
glossa Luce x. Sic in apostolis forma
est episcoporum sic in lxxii discipulis
forma est presbiterorum secundi ordi
nis et omnis potestas sacerdota
lis ad hos ordines duos redu
citur. Est ergo considerandum
quod ut ex predictis capitulo
apparet sacerdotium non est aliud
nisi potestas spiritualis ministris
ecclesie collata ad dispensandum
fidelibus sacramenta gratiam
continentia quibus ordinantur in
vitam eternam. Sic autem na
tura non deficit in necessariis sic deus
non dat alicui perfectionem
nisi ipsi det sufficientia adiu
toria per que per illa possit
exire in actum et operationem
suam. Unde et philosophus

le pro ingenti quod non det a
lieni potentia aliqua animae et non
det ei organa per que operatio a
nime expleatur. ita deus
cum predictam potestatem dat
sacerdotibus illa sunt quibus pre
dicta agentur et exequi non
possunt. sic autem vel alia sunt
quibus predictam potestatem exe
qui possunt. sunt autem vel aliqua
unum est materiale scilicet
et consecratio. nam secundum hugo
nem et magistrum sententiarum sa
cramentum est sensibile elementum
sanctificatum et consecratum per verbum
dei. duo sunt ex parte fidelium
quibus sacramenta ministrantur. quo
rum unum est debita forma informatio
seu conditio per doctrinam. ut
sciant qui debeant vivere
ut digne recipiant sacra
menta. quia non conferunt nisi dis
positis. aliud competentium
coercio. ut qui propter timo
rem quam est vindicte ut propter mo
nitiones et eruditiones salu
tares non discedunt a tem
pore per penas iudicum revocentur.

Ex parte ministrorum sacra
mentorum cum dicto requi
ritur. unum est ipsorum distinctio
et debita ordinatio. nam
si multitudo ministrorum non
esset ordinata per unum in hoc
habentem auctoritatem esset confu
sio et negligentia communis
utilitatis. similiter nisi sup
rema posset exercere iurisdictio

nem suam vel quia non haberet vel
consueverunt esse in ipsa salutem
de qua sic dicit glossa apparato esse
et dissentionis materia in pplo
et inter ministros. si omnes ministri
terminarent diffinirent de omni
populo sicut in primitiva ecclesia
erat. ubi dicebat unus ego
sum pauli. alius vero ego sum
apollo et io. necessaria est ministro
rum distincta ordinatio per aliquod
unum habentem auctoritatem in hoc. ali
um vero ministrorum quo ad nun
tiatem sustentatio et sumptus in
evangelis accepimus. unde po
testates collatas apostolis et dis
cipulis domini et in ipsis successo
ribus eorum institutas ecclesia tenet
una est potestas consecrationis
que medium dicitur consecrare vel
potestas ordinis quia contulit
dominus discipulis in cena. quando tra
dens eis corpus suum sub spe
cie panis dixit. hoc facite in
meam commemorationem. io.

· Alia potestas admi
nistrationis sacramentorum et pre
cipue sacramenti penitentie que
est potestas clavium vel spiritua
lis iurisdictionis in foro conscientie
et consistit in auctoritate ligandi
et solvendi et non ligandi et in potestate
absolvendi a culpa et com
mutandi reatum pene eter
ne in reatum pene temporalis
et hec potestas in spirituali
foro promissa fuit petro
mt. xvi. tibi dabo claves re

gni celorum. mt. xviii. promissa est omnibus
ubi dicitur. amen dico vobis quod
cumque alligaveritis et cetera. collata
est. io. xx. ubi dicitur. sicut misit
me pater et ego mitto vos.
hec cum dixisset insufflavit dicens
accipite spiritum sanctum. quorum re
miseritis peccata remittuntur
eis. et cetera. et hec potestas cum
potestate consecrationis secundum quos
dam est una potestas secundum es
sentiam potestatis differens
secundum diversos actus. ubi
corpus christi verum est ministran
dum et est complementum potesta
tis sacerdotalis. unde in ordi
natione simplicium sacerdotum
et in ordinatione episcoporum qui sunt
magni sacerdotes eadem verba
proferuntur. scilicet accipite
spiritum sanctum et cetera. Alia est ter
tia potestas seu auctoritas
apostolatus seu predicationis
quam tradidit eis dominus. mt. x. ubi
dicit euntes predicate dicentes
quia appropinquabit regnum ce
lorum. et. mt. ultimo euntes doce
te omnes gentes et luc. xxiiii. ca.

Alia est quarta potestas iuridi
cialis coercionis in foro exte
riori per quam timore pene pec
cata corrigit precipue que sunt
in scandalum ecclesie et hec data
est eis. mt. xviii. ubi dicitur. si peccave
rit in te frater tuus et cetera. quod
si non audierit dic ecclesie. si eccle
siam non audierit sit tibi sicut
ethnicus et publicanus. glosa

ut obiurgatio plurimorum ipsum
corrigat et cetera. amen dico vobis
quecumque alligaveritis super terram
et cetera. ubi notatur auctoritas dis
tringendi in dicto foro data ecclesie. cum
dicit. dic ecclesie. id est prelatis. et aue
toritas cohercendi seu puniendi
per censuram ecclesiasticam cum dicitur
quod si non audierit ecclesiam. sit tibi
sicut ethnicus et cetera. cuius confirma
tionem subiungit dicens. amen
dico vobis quecumque et cetera. glossa vin
culo anathematis. Et est signan
dum quod in his verbis ac
tibus sacerdotes habent presentem po
testatem sanctificandi populum
fidelium. scilicet illuminando per doctri
nam. purgandi per correctionem
perficiendi per sacramentorum admi
nistrationem. Alia est potestas que
dispositio ministrorum secundum quosdam
quo ad destinationem iurisdictionis
ecclesiastice. ut videtur confusio
et hec collata est petro et suc
cessoribus eius. io. xxi. ubi dicitur
ei. pasce oves meas. potestas
ergo clavium et iurisdictionis po
testas equaliter erat collata
omnibus et sine destinatione et po
terat quilibet uti in quolibet potestate
cum effectu. cum prima sit debita
materia super quam cadit iuri
dictionis vis seu absolutionis sic
primus terminus sine destinatione
est materia super quam cadit actus
potestatis ordinis. unde et beatus
paulus. vel cuiuslibet sanctificatione
populi. sanctificabant. ut patet

Et quia ut dictum est confusio iudicis sequi poterat, ideo dominus hec gaudens contulit petro [illegible] auctoritatem dispensandi ministros ecclesie et determinandi iurisdictionem dicens petre pasce oves meas, hoc est pastor generalis ad quem pertinet dispositio et regimen generale earum et quamvis quidam tamen [illegible] dicunt quod non quilibet prelatus est materia super quam cadere potest cum effectu actus clavium et potestas iurisdictionis. Sed prelatus subditus, quia ideo predicta potestas non habet effectum in prelato nisi supposita subiectione que facit hominem esse materiam debitam super quam potestas potest habere actum suum cum effectu, sicut potestas conficiendi non habet effectum nisi super panem triticeum. Et hec iurisdictio sive prelatio data est petro super totam ecclesiam per subiectionem fidelium ei factam cum dictum est ei pasce oves meas quasi sis pastor et prelatus et ecclesiam est ut pastori commissio [illegible] [illegible] finito predicto commissionem omnium petro commendat et nulli alii [illegible] et idem dicat vel simile. Et sic quamvis omnes apostoli eandem habuissent a christo potestatem et equalem clavium et iurisdictionis, non tamen iuri-

dictorum sive materiam subiectam habent nisi petrus et cui committere voluit. Et si in hanc viam per illud ubi pasce oves meas, non est petro collata potestas determinandi iurisdictionem tamquam prius ab omnibus habitam, sed iurisdictio soli petro data est quam tamen postea diversimode aliis dedit vocans aliquos in partem sollicitudinis. Secundum vero primam opinionem quod quilibet episcopus non absolvat extra diocesim est ex ordinatione per ecclesiam determinata et prohibente [illegible] absolutione alias posset. Et adhuc si facere teneret factum cum habeat potestatem ex sua ordinatione et materiam debitam sed peccatorem licet male faceret transgrediendo ordinem ecclesie sicut laicus [illegible] proferens verba super panem fermentatum licet peccaret transgrediendo ordinem ecclesie sic ordinatum determinatus [illegible] panis azimus concedatur et data potestate [illegible] ut sic [illegible] remota est soli per presbiterum quia si remota non possunt dicere hoc est meum. Sed omnia sunt communia. Ita amota ordinatione ecclesie iste populus non est plus istius episcopi quam alterius. Sed est cuiuslibet sa-

cerdotis indifferenter a quo potest absolvi. Que prelatio facta est per ecclesiam ex auctoritate data petro ibi pasce oves meas. Secundum vero opinionem aliam secundam hoc quod quilibet episcopus non absolvit extra diocesim non est ex ordinatione ecclesie tantum sed quia extra materiam extra diocesim suam non habet propriam subiectum. Unde intendens absolvere et proferens verba super peccatorem extra diocesim suam non absolveret sicut nec conficeret sacerdos proferens verba consecrationis super lapidem vel panem non triticeum. Sunt vero tres qui dicunt quod per illud verbum pasce oves meas data est petro solum auctoritas docendi et edificandi que prelatis convenit, ex quo vero ei precipitur [illegible] est cum dictum est ei [illegible] et cetera. Unde glosa pasce oves meas verbo, exemplo, corporali pabulo. Alia vero potestas convenit eis ex debito precedentium, scilicet potestas accipiendi necessaria ad presentem vite sustentationem ab his quibus spiritualia ministrant. Et hec potestas data est [illegible] declarata per christum apostolis, Matthei x, ubi postquam dixerat eis

tes predicate et cetera. Subiungit glosa ad temporalia [illegible] dicens gratis accepistis gratis date. Glosa sic ego sum pro vobis do talem potestatem et vos gratis date, ne [illegible] gratia corruptum patitur. Et sequitur nolite possidere neque aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris. Glosa qui alios [illegible] dicitis ornamenti. Et sequitur non peram in via neque duas tunicas neque calciamenta neque virgam. Glosa quasi dicat [illegible] ne curent de crastino qui docent omnia regi a deo. Et subdit potestas eis data. Dignus est enim operarius cibo suo. Glosa ecce quare prohibuit nil fere [illegible] omnia debentur eis. Et alia glosa tamen necessaria accipite quantum ad necessitatem sufficit ut in [illegible] melius vacetis. Et hec est potestas accipiendi necessaria ad sustentationem vite [illegible]. Aliam vero potestatem pro prelatis [illegible] pervenit a christo nisi [illegible] facere dei ad sanctam fidei confirmationem. Sed quia non necesse succedit eis quia et sacerdotes propter fidei nostre confirmationem ut iam non indigeat [illegible] confir[illegible] Notandum est [illegible] quod plures [illegible]

palibus et sup principes epi
et sacerdotes ex pdcis pote
statibus eis commissis. qz ex
nulla dictaz potestatum
hnt directe potestatem in te
palibus neqz iurisdictio tempa
lem nisi q possunt a recipe ne
cessaria ad uite sustentatio
nem. qd quid intendum est
p singulas. De prima que
partie collectionis euidens e
cu sic totalis spualis et eqli
in omnibus epis et sacerdotibus
et degradatis et suspensis
et depositis quod per eum re
conciliari possint non obstante
ex quo patet q p talem
ptatem nullus hnt iurisdictio
nis uel dnij i tempalibus
Secunda uero potestas scilicet
clauium i foro ostie totali
ter e spualis. ut 20 q. 1
accipite spum scm et c. dt
curios. collata fuit potes
tas spualis tm dimittendi
di pcta. nec p hanc ptali
quid i tempalibus nisi cu in co
scie foro ad satisfactionem
inducit et ponit sicut ex
sua ptas priuatas et corpales
tps. Ex quo tn nullus est
ei subiectus simpliciter. sed
sub multiplici condicione. si
peccauerit et si penitens no
luerit et si quis. absoluit
no pt eum cogi ... cere ex
dicta ptate ... sic pt inde
secularis ... pone pena

pecuniaria uel emenda
et nolenti et ipm ad hec co
pellere. Tertia uero potes
tas seu auctoritas predica
tionis oio e spualis nec p
ea hz dnium cu no sit
potestas dnij. sed auctori
tas magisterij. sic dicit
apls quo constitutus aplis
predicator et doctor gen
cium. b. ad eugeni. ij. libro
aplicis michi dicit domina
tus. Et dnatus ibidem dna
bis liquet et no dnaberis
omnibus. Et apls non
dnantes i clero. sed forma fa
cti gregis. per hanc auctori
tatem docendi indirecte possunt
in tempalibus i quantum tam
eum hoies ad priuatam re
stitutionem ueris alienum
et ad erogationem tempalium
sm qd exigit condicio carita
tis. Quarta uero po
testate iudiciali in exteri
ori foro e tota difficultas
pt qd intelligendum quod i
duo consistit. s. auctorita
tem discernendi seu cog
noscendi qd significatur
cum dicit dic ecclie. hec enim
sunt due claues in exteriori
foro.
De prima quidem sciendum e
q iudex ecclasticus ut ec
clesiasticus e i dco foro
exteriori no cognoscit re
gulariter nisi de spualibus

causis et ecclasticis uocatur
et no in tempalibus nisi ratione de
licti qd tn si intelligatur
quid sic dictum. no qz de hoc
fieri exceptio. cu de illo
delicto cognoscat eccla nisi
inquantum reducitur ad spua
le et ecclasticum. Item dupl
ptatur i tempalibus. uno m
pcto opionis seu erroris
ut cu tenet q usura no
e pccm mortale uel tene
alienum uel alienum uendicat
re quocumqz titulo. uel cu
talis aliquis dubitat an
sit licitum uel illicitum sm
deum. Et cu hec talia oia
determinet per lege diui
nam. secundum q habet ecclasti
cus iudicare. non e dubium
q ad solum ecclasticum judi
cem ptinet cognitio talium.
Alio modo pcto uel
dicatiois detinendo. uel ope
tendo alienum ut sum et ta
lium cognitio ad solum judi
cem secularem ptinet. qui
judicat sm leges humanas
seu ciuiles sm quas fiunt
appellationes rerum et uendica
ciones ne res humana uilis
uideatur negligentia. si oib
et singul' cedat rebus. Et ne
si communes eent ex indiui
so: no sua et pax de
facili int hoies. unde apte
hec sca e uerum hi apparato
p imperatores ut dicit aug

sup. io. omelia. viij. d. cap. q
iure. tolle iura impatorum
uel. et no poteris dicere hec res
mea e de iure ei natali e
nam omnium libertas et est omnium
possessio. sic de pcto i tem
palibus no judicat seu cog
noscit ecclasticus iudex sed
solum secularis. nisi forte aliud
de quo a reg esset concessum
uel pmissum. et hic notatur. s.
ad eugenium papam. sed in
possessionibus sed in crimnibus
potestas uestra e. ut sup ar
guendo. ext. et supra illud. ex.
vij. ut in ore duorum uel tri
um stet omne uerbum dicit glo
ut probent ipm esse pctm
si negauit esse pctm. Sic
ei si no neglexerit dicendum e
esse et no aliter q in dicta dicre
certo. ext. de iudi. c. no duo se
u papa loquitur imperatori di
cens posito int hec certiloqua
pende iudicio sacerdotum.
glo quo ad spualia. Ex hac
et noueruit summi ponti
fices. et qui filij legis latoris
... q iudex secularis sui do
qui de hereditate de de cruce
et ... dicit ... cognos
centes quod rege non ad ec
clesiam ptinet iudicare
de talibus possessionibus ne ui
deantur iura regis anglo
rum detrahere qui ipsa jura
dicitur ad se asserere ptinere.
Et ext. de iudicijs. nouit

dicit ipse: Non intendimus
iudicare de feodo, cuius ad
ipsum regem spectat iudi-
cium, nisi forte iuri communi etc. et
extra de appellationibus. Si duobus.
Quod autem ad papam non est appel-
landum a iudice seculari nisi
in terra ecclesie subiecta vel concessa.
Dico non quod summus pon-
tifex talia docet et scribit
ex humilitate, et omnino premio
suum et ponit os in celum. Quia
philosophus iiii ethicorum attribuit
vicio ironie quod oportet humili-
ter dicit, et tales humiles non
virtuosos esse sed timidos et
blanditores. Et Augustinus libro
de verbis apostoli: Cum humilitatis
causa mentiris, si non eras
peccator antequam mentireris,
mentiendo peccator efficeris. Et
super hoc non ita teneatur ar-
rogancia ut veritas relin-
quatur. Et Gregorius: incaute se
humiles qui se mentiendo illa-
queant. De potestate vero
correctionis seu censure ec-
clesiastice sciendum est quod non
est nisi spiritualis directe, quia nul-
lam penam in foro exteriori po-
test imponere nisi spiritualem, nisi sub
condicione et per accidens. Quia licet
enim ecclesiasticus iudex habeat
homines in deum reducere et a
peccato retrahere et corrigere, non
tamen nisi secundum viam a deo ei da-
tam, que est separando a sa-
cramentis et participatione

fidelium et huiusmodi que ad cen-
suram ecclesiasticam perti-
nent. Et dico secundum conditio-
nem: si quis penitere
nolit et penam pecunia-
riam suscipere, non
enim potest iudex ecclesiasticus impo-
nere debitam penam
corporalem vel pecuniari-
am sicut facit iudex se-
cularis, quod solum si ille ve-
lit eam acceptare. Quod si per con-
tra iudex ecclesiasticus per excommuni-
cationem vel per aliam penam
spiritualem que [illegible] tamen quod
inferre potest [illegible] aliud
facere. Dico quod non per se sed per accidens,
quia si esset princeps hereticus
et incorrigibilis et contemptor
ecclesiastice censure, posset
papa aliquid facere in populo
unde ille privaretur honore se-
culari et deponeretur a populo.
Et hoc faceret papa in crimine
ecclesiastico cuius cognitio
ad papam pertinet, excommu-
nicando omnes qui ei ut domino
obedirent. Et sic populus
ipsum deponeret, et papa per ac-
cidens. Sic e contra si papa esset cri-
minosus et scandalizaret
ecclesiam et incorrigibilis es-
set, posset princeps ipsum ex-
communicare indirecte et depo-
nere per accidens, monendo ipsum
per se et per cardinales. Et si quidem
papa acquiescere nollet,
posset aliquid facere in populo unde

compelleretur cedere vel deponeretur
a populo, quia posset imperator sub
[illegible] vel pena
corporum inhibere omnibus et
singulis ut nullus ei obe-
diret vel serviret ut pape.
Et hoc quidem potest uterque in altero.
Nam uterque, papa et imperator,
universale et utrumque habet iuri-
dictionem, iste spiritualem
et ille temporalem. Est tamen
hec distinctio adhibenda,
quia ubi rex delinqueret in
spiritualibus, sicut fide, matrimoni-
o et huiusmodi, quorum quorum
cognitio ad ecclesiasticum per-
tinet, papa habet ipsum primo monere,
et si inveniatur pertinax
et incorrigibilis, potest ipsum ex-
communicare, et ultra non potest ni-
si per accidens, quia si fuerit
contemptor potest facere in populo
ut dictum est. Ubi vero pec-
caret rex in temporalibus
quorum cognitio ad ecclesias-
ticum non pertinet, tunc non
habet ipsum corrigere primo sed
barones et pares, qui si non
possunt vel non audent, pos-
sunt invocare auxilium
ecclesie, que requisita a pa-
ribus in subsidium iuris potest mo-
nere principem et procedere
contra ipsum modo predicto. Simi-
liter vero de papa, si delinque-
ret in temporalibus quorum cog-
nitio ad principem secula-
rem pertinet, ut si mutua-

ret ad usuras vel mutu-
antibus faveret, precipue
que per leges civiles sunt prohi-
bite, imperator, si esset, habet
ipsum primo iure corrigere im-
mediate monendo et puni-
endo. Nam ad principem perti-
net omnes malefactores cor-
rigere primo, ut Ro. 13: Quia ad
vindictam malefactorum dicit quod ad
hoc instituti sunt ut boni
laudentur, mali vero puni-
antur. Et Ieronimus super Ieremi-
am et habetur xxiii q. v: Regum
officium est proprium fa-
cere iudicium et iustitiam et li-
berare de manu calumpnian-
tium vi oppressos, et peregrinos
et pupillos et viduas, qui fa-
cilius opprimuntur a potentibus.
Unde et commendabiliter Henricus
imperator duos de papatu al-
tercantes non solum canoni-
ca sed censura imperiali de-
posuit, ut legitur in cronicis
romanorum. Et dico quod primo
iure habet imperator rome delin-
quenti precipue civiliter ipsum imme-
diate corrigere, quia de privile-
gio a principibus indulto cle-
rici non nisi a suis episcopis iudi-
cantur, quod privilegium primo
impetravit Iulius papa qui
fuit secundus post Silvestrum,
adhuc Constantino vivente,
ut dicitur in cronicis.
Quod tamen dicitur hoc esse de
iure divino et non privilegio

principium cap. x. illud p̄s noli
te tangere xp̄os meos. q̄d
ipsi exponunt q̄ sacerdotes
tam alij exponunt q̄ reges
qui ungebantur. sic enim
legitur q̄d de antecessore
p̄ i. dicebat se misereri sa
sse xp̄m dn̄i q̄ saulem. si q̄
in spūalibz delinquerit p̄
buffitia symoniace confe
rendo ecclīas dissipando pri
nando p̄sonas ecclīasticas
et capitula vivibz sint nr̄
male sentiendo nl̄ docendo
circa ea q̄ ad fidem uel bonos
mores ptinent. tunc primo
monendus eēt a cardinali
bz qui sunt loco totius ecle
sie. q̄ si incorrigibilis eēt
nec posset p̄ sermonem scā
dalum de ecclīa tunc in subsi
dium pūit haberet supplic
cando imploraret brachium
seculare. Et tunc imperator re
quisitus a cardinalibz tu
sic membri ecclīe debent pro
cedē supm modo ponendo ad
eius disponeē. sic enim bz ecclīa
gladium secularē aliq̄ modo
nō quidem manu nec iussu
suo. sed nutu et supplicatione ut
dicit bernardus ad eugeni
um. sic g̃ ē gladij duo mu
tuo se iuuare tenentur ex q̄
muni caritate que membra
ecclīe unit et colligit. xcvi. d̄.
cum ad v̄. et xxiij. q. v. prin
cipes seculi. et capitulis seq̄ntibz

sic enim legitur in cronicis
q̄ constantius l. S. pp̄ ambi
tionē pape papatus cum fecis
set multa ecclīe scandala
p̄ principes ē depositus. et zelo
fidelium ecclīasticis punitus. ci
mili. ccco. xij. cum eēt uena
tor tiburtinus sequēte de
sua correctione amonitus
nec conuersus p̄ imperatorem et
de papatu depositus ē eo
adhuc uiuente successit leo
papa. sic et q. d. q̄ cum sa
cerdotes reciperent oblationes
a populo pro reparatione sa
cre teri templi nec ea
repararent. q̄ rex iosias pro
hibuit ne ultr̄ offerrentur
et posuit famulos ex parte
sua et de pecunia reparas
sarta tecta templi et pecu
niam distribuit. parus
nod g̃ p̄ dz capitulum vi.
de. Je. Ecce constitui te
sup gentes et regna etc. pro
duplicit exponitur. aliqui
enim dicunt hec fuisse dictum in
p̄sona xp̄i eo q̄d Jeremias
interpretatur excelsus dn̄s
enim multa dicuntur de salomo
ne que uerificata fuerunt tā
tum in xp̄o. ut ostendit aug. c.
xviij. de ciuitate dei. ipse ergo
xp̄s p̄ Jeremiam significatus
positus ē sup gentes et reg
na mundi et diabolum in ex
celso montis positus ea
sibi oblata contempsit. ubi

sup ea prius est

sup ea prius ē in inicio. sa
cerdos que ē excellentia regum et
regnum sententiā uirginis pa
tiendo fidei constantiā firma
tam quam a illud dicta p̄ fidem ui
cerunt regna. et illud salo
monis. melior ē patiens
uiro forti qui de p̄ q̄eme
intelligatur. constat q̄d nul
lum regē ex mandato eā de
posuit. sed intelligitur posi
tus sup gentes et regna
qui hinc aucto sup ea ma
nifestando et plantando uel si
cut dicit ē de dauid et xp̄o
in psalmo. Ego autem consti
tutus sum rex ab eo sup
montem sanctum eius p̄ p̄ eius et c.
quamuis xp̄o positus fuerit sup
gentes et regna p̄ pacien
tiam ea uincendo cum i ma
nu accepit calicē plenum
uini meri et ppinare ius
sus sit oībz nationibz. Et io
sequitur ut euellas. glo. ma
la et destruas et disperdas et dis
sipes q̄ntum licet regna
diaboli. Et edifices quantum lice
at ecclesiam. nō nō scā
dalizabis. et plantes. quan
tum licet bona. sic enim expo
nit q̄ sā nō de euulsione
et destructione regni mundi
et subiugatione aliorum q̄ sz
de destructione uiciorum et pla
tatione fidei et morum. sicut
accipitur illud q̄ cor. iij. dei edi
ficatio estis dei agricultura

estis. Et io ē dc̄z fuisse de sac
erdotibz nō de regibz. quia isti nō
faciunt regna et secularē po
testatem sz spūalē. Jo ē dc̄z
de sacerdotibz qui sunt in actione
q̄ interpretatur sumus. quia ita
magis faciunt sacerdotes de
fide et moribz. rendendo q̄ de
seculari potentia dicendo
p̄do ē permittit q̄ te regit do
os sum et dedit uerba in o
re eius. q̄ infra dicta mag
nitudine facere sacerdotes ubi et
doctrina ut magnare quē
maritu et potentia ut dn̄i.
hec expositio confirmatur per
bernardum ad euge. solib
v. et exponit qualis est prin
cipatus papalis attigere i
quid gladio tuo gladio sa
pientie q̄d ē uerbum dei. i
fra sic enim dominabis impos
sibz nō dn̄abis. Q̄d dicit
so quodcumque solueris sup t
erram et c. ga. s. sm eīs et tuba
mis nō intelligitur potestas
aliq̄ data nisi spūalis absol
uendi et vinculo peccatorum
et stultum ē enim intelligere q̄ p
p̄ hec datur potestas absol
uendi a vinculo debitorum sim
pliciter sm communem nō ē in
telligendum hanc pretē
hunc effectum claue errātē
ubi dicit q̄ p̄sbiteri et epi
iustū locum nō intelligentes
aliquid sibi de phariseorum as
sumunt fastidio. ut uel dapnet

innocentes vel soluere se nosse
os arbitrentur. Qui apud de-
um non sententia sacerdotum
sed verum vitam queritur. Et hoc de-
clarat Io[hannes] ibidem per exemplum
quod ponit de sacerdotibus vete-
ris legis qui non mundabant
vel immundos faciebant sed ex
officio suo mundos vel immun-
dos iudicabant. Ricardus
etiam in libro de remissione pec-
catorum viii capitulo expo-
nit dicens: Non dixit deus quod-
cumque volueritis ligare et
soluere, sed quodcumque ligaveris
et solveris. Ligent autem sa-
cerdotes sententia iusta non
iniusta. Quod vero dicitur nescitis
quod angelos iudicabitis
Responsio: secundum ambrosium et scolasticos ex-
positores loquitur apostolus non
clericis specialiter sed generaliter
fidelibus qui eligebant in
causis secularibus iudices
infideles in scandalum fidei
nostre et quasi inter fideles
non esset sapiens qui iudicaret
dum. Et hoc miro reprehendit. Quod
dicitur quarto fecit deus duo
luminaria magna etc. Re-
sponsio: mistica expositio secundum dyonisium
misticus ...
de mistica theologia non
arguit nec astringitur eius
probatio ex alia scriptura quia
mistica theologia non est
argumentativa. Am-
plius mistica expositio probata
a scriptura non mutetur sed forte

contraria. Unde dicit Ysidorus
super genesim in glosa quod per solem
intelligitur regnum, per
lunam sacerdotium. Unde dicitur
splendor quidem solis signi-
ficat excellenciam quasi celesti
obtemperantem regi, lune sple[n]-
dor ostendit synagogam
stelle principes eius. Et omnia
fundata sunt in regni
stabilitate tanquam in fundamen-
to firmato. Dato etiam quod ita
sit sic assumatur pro nobili est.
Nam licet luna non illumi-
net nocte nisi lumine quod
accipit a sole, tamen luna
habet virtutem super ipsam a deo sibi
datam quam a sole non habet ut
quod luna infrigidat et hu-
mectet cuius contrarium facit
sol. Et sic est in proposito suo
modo. Quia principes illu-
minatorum et informatorum
de fide habent a papa et con-
tra potestatem habent distinc-
tam et sibi propriam quam
non habent a papa sed acceptam
deo immediate. Sed legitur
in cronicis quod hildericus re-
gnabat in francia tor-
pescens et remissius. Pipinus
non solum gubernabat sed etiam
rectorum principatum et maior domo
dicebatur Karolo fratre suo
monacho existente. Miserunt
ergo barones de francia
ad zachariam papam
ut discerneret de equi[vo]

dubio quis eorum potius debe-
ret esse rex, an ille qui ca-
ro detentus solo nomine rege-
bat vel ille qui omne pondus
regni sollicitabat. Quod
cum dominus papa respondisset quod
ille potius qui regni gu-
bernacula ageret, franci
mox incluso rege hilderi-
co et uxore sua in mona-
sterio sibi regem constituerunt
quem sanctus bonefacius mag-
untinus archiepiscopus in regem
Chron. Martini
vnxit. Unde sic habet cronica
martini. Aliorum cronica
sic habet quod postquam regna-
vit hildericus 9 annis
ex devotione in monachum
tonsoratus est et tunc pipinus
princeps in regem est ordinatus
et inunctus electione ba-
ronum [illegible] pape
discernente super dubio pro-
cerum. Ex quibus patet quod num-
quam papa regem francie
deposuit nec exposuit, sed de-
positioni consensit. Ut exponit
glosa quod est [illegible] potius
erit sui consensu pape ex ca-
tionali. Nec obstaret ex
talibus factis singularibus que
inducuntur ex devotione ad
ecclesiam vel personam vel ex
favore vel ex causa alia
et non ex debito iurisdictionis fue-
c fuit
runt argumenta simile cum
legitur in eisdem historiis
quod bonefacius roma-

ne ecclesie sexagesimus quintus
presidens obtinuit apud fo-
cam imperatorem ut ecclesia ro-
mana esset caput omnium
ecclesiarum quia constantinopoli- constantino politana
tana scribebat se esse primam
omnium. Ex quo posset modo
consimile sumi argumen-
tum quod ad imperatorem princi-
patum ecclesiarum conferre
et de ecclesiis ordinare. Le-
gitur etiam a salomone sep-
timo in tripartita historia quod
constantinus imperator consilio e-
lectorum interfuit quod Rufi-
nus narrat in ecclesiastica
historia ubi dicit quod cum
ex omnibus fere locis episcopi congre-
gati essent diversis ex causis inter
se iurgia quedam detulissent
frequenter interpellabant et a
singulis libelli offerebantur.
At ille videns quod per hec iur-
gia causa summi negocii frustra-
retur, diem certam statuit
qua unusquisque episcoporum si quod
querimoniam habere videretur
defferret. Et cum resedisset
suscepit a singulis libel-
los quos simul omnes in sinu
suo continens nec in eis quid
contineretur aperiens, ait ad
episcopos: Deus vos sacerdotes
constituit ac potestatem
vobis dedit de nobis iudican-
di et nos recte a vobis iudi-
camur. Vos autem qui a deo
nobis dati estis dy[i] non

potestas ab hominibus iudicari. quia
non est aliquis homo de deo iudicare,
sed deus inter nos ex potestate
est iudicium. de quo scriptum est:
Deus stetit etc. Huius ergo omnis
sis iurgiis ea que ad hoc sunt dis
cingite. Cumque hoc dixisset
omnes simul commonitoriorum libel
los iussit cremari. Aliud quod ergo ipse
hoc ad principem pertinet conciliis
clericorum interesse et dissensiones
eorum et causas modo consimili
terminare. Hugo de Flaviniaco
quinto libro dicit quod Constantinus
sancivit et instituit in testamento
suo omnia que ad ecclesiasticum ordi
nem pertinent ut Romanum eum
iudicio discussa acciperet.
Item quia Constantinus ad
omnes episcopos catholicos quos in
scribit hiis verbis dixit ipse
Constantinus imperator decer
nentes sancimus ut Ro
mana principatum teneat
super quattuor sedes precipuas
Antiochenam Alexandrinam
Constantinopolitanam Ieroso
limitanam. Et in testamento
eiusdem Constantini quod ecclesia sancta
tam gerat amplectitur
et in corpore decretorum inseri
tur, dicit et ordinat quod ponti
fex Romanus pro tempore qui
cumque fuerit celsior cunctis sa
cerdotibus mundi existat et quod
cumque ad cultum dei vel christia
norum fidei stabilitate procu
randa sunt disponat. Aliud quod

quod dicentes ipse quod ecclesia ro
mana habeat ab imperatori
bus primatum super ecclesias et dis
ponem [illegible] absit. Item
[illegible] in primo concilio quod dicitur
Mileuitano super questione legali
um legitur quod post multam
disceptationem hinc et inde
postremum Petrus singulas sen
tentias ostendit iugum legis fideli
bus non esse imponendum et am
bo auctoritate pontificali protulit
diffinitivam sententiam in al
terum transferri non per appella
tores. ergo sequitur [illegible] iu
dice [illegible]. Aliud ergo dicentes
quod quamvis Romana ecclesia sit ca
put non habet talem iurisdictionem
nec in talibus appellationes in ecclesi
arum [illegible] absit. Legitur
etiam tempore [illegible] imperatoris quod
Romani iuraverunt non
se papam electuros sine im
peratoris assensu. Hec au
tem inducit quia non [illegible]
libus [illegible] singularibus que
[illegible] causas [illegible] possunt ar
gumenta [illegible]. Quod vero
dicitur vi de Nicholao pa
pa dicente quod Christus Petro cele
stis et terreni imperii iura con
cessit. Ideo ubi queritur de po
testate pape in temporalibus
est [illegible] testimonium
pape pro se ipso non [illegible] ipse
[illegible] sit [illegible] auctorita
te [illegible] et pri
[illegible] imperatoris [illegible]

communium manifeste et ce
teri pontifices ut in proposito
potest tamen verbum domini Nicho
lai pape hunc intellectum veri
interpretem. Uno modo quia per
communem veritatem [illegible]
alio modo signum deo posset
inducere collectam a fidelibus
[illegible] non solum clericis sed
et laycis. [illegible] in proposito intelli
git quod deus Petro celestis ter
reni que regni iura commisit
in quantum dedit ei potestatem
absolvendi et ligandi in terra
cuius sententia absoluto et liga
to clave non errante appro
batur in celis. Sicut exponi
illud verbum quod dicitur in tradi
tione clavium: quodcumque
ligaveris super terram erit
ligatum et in celis. et ita expo
nunt glose Mathei xvi.
Et videtur quod dominus papa
aliunde dicit verbum accce
pit vel ab illo verbo domini ad
Petrum: et tibi dabo claves
regni celorum etc. Propterea cum
dicat dominus papa qui beato Petro
clavigero regni et celi al
ludens verbis quibus potestas Pe
tro commissa est. Et ideo cum [illegible]
per illud verbum non dicit Petro
potestatem aliam quam ut dic
tum est spiritualem potestatem in
dicit universaliter [illegible]
ibidem et Mathei x. Ideo est
tenendum quod dominus papa ad intel
dicit. [illegible] posset tamen et aliter

Verificari vero modo dictum domini
pape quod ideo dicitur Christum dedisse
Petro iura celestis et ter
reni imperii quia dedit ei spirituale
auctoritatem consequendi claves
terreni regni cum hiis celestis
regni. De quo sermo loquitur
de Christo magister in sermo
ne propheticorum dicens: hic est rex
ille magnus qui [illegible] ce
lesti ipso scribere regnum et
penitus inveniret. Ipso qui
dam doctores [illegible] illud
verbum Nicholai pape exponere
dicit Petro concessit iura cele
stis et terreni imperii, quia do
minadi celestis et terreni
[illegible] qui sunt [illegible]
duo [illegible] quibus [illegible]
[illegible] pontifex im
perat in spiritualibus. capitulo xvi.
Quod dicitur septimo quod imperator
[illegible] pape, [illegible] impera
toris non [illegible] pape nisi de re
gno Ytalie quod ab ipso seu
ab ecclesia in feodum accepit. Qu
[illegible] de terram
sancti Petri si quam tenebat et hoc
non facit ad ecclesias [illegible] mundi
que vel non sunt de imperio vel non
[illegible] sub donatione Constan
tini. Quod dicitur ergo quod de
[illegible] imperatorem. [illegible] illum quod
ipse posuit quia ab eo susce
pit feodum et ex causa [illegible]
li. [illegible]
de [illegible] quod
[illegible] sit. [illegible] non dicitur quod si

debuit. E contrario autem multa argumenta sunt posse de facto ut dictum est supra. Solutione contra argumenta. Quod dicitur nono quod papa transtulit imperium posset solum sicut prius potest inchoatum dici quod constantinus numquam dedit imperium ecclesie simpliciter sed dedit urbem et quasdam provincias occidentales et signa imperialia ut de illis providens disponeret sedemque suam transtulit constantinopolim cum tota dignitate imperii. Quod non dicitur quod papa postea transtulit imperium a grecis in germanos. Immo non transtulit veritatem sed nomen. Qui dignabantur romani quod imperium vel imperii nomen absque eis constantinopolim erat translatum et ideo karolo qui pro sua deffensione non multum victorias habuit laudes acclamaverunt et imperatoris nomen dederunt. Et ex tunc fuit quasi divisum imperium in duo imperatores dicebantur amplius. Amplius non fuit factum per solum papam sed populo acclamante et favente cuius se subicere [illegible] in alterius preiudicio. [illegible] hoc fuit factum ex causa necessaria et rationabili pro sui deffensione contra hostes infideles et paganos ubi per alium

non videbatur posse deffendi quod de iure potuerunt. Sicut populus facit regem et eciam tum imperatorem et quod plura hoc factum est dei speciali consilio pro ecclesie deffensione ut [illegible] fuit et persuasum constantinopolitano imperatori per angelum in specie militis sibi apparente. Que autem lege preterita dicuntur nulla ratio est. Ut lege publica constituantur. Hec vero omnia ad factum pertinencia declarantur in libro de cosmographia et in cronicis hugonis floriacensis quarto libro et in cronicis sigiberti. Et quod autem de hoc factum sit non credatur nisi de eo quod [illegible] a constantino collatum fuerat quod concedo sit posse de iure. Quod dicitur quod papa legitimacionem temporalibus [illegible] dispensare potest in temporalibus in terra propria ubi habet iurisdictionem alibi non nisi per consequenciam ut notatur [illegible] melius quod nec [illegible] per quam tamen potest in terra non aliena [illegible]. Et quod dicitur decretali hic quod dispensando in spiritualibus dispensat per quam et indirecte ~~[illegible]~~ in temporalibus intelligitur in terra subiecta [illegible] accedente intelligitur et [illegible] quam [illegible]

potest. Sed extra non potest nisi in spiritualibus legitimare. Sic notat glosa ordinaria ibidem. Dicto tamen quod si aliquis sit illegitimus quia natus ex matrimonio propter illegitimitatem ad contrahendum ex prohibitione ecclesie papa potest cum talibus ubique dispensare et eos legitimare in utrisque tam in temporalibus et spiritualibus inquantum potest illud matrimonium ratificare et personas legitimas facere ad contrahendum. Si vero fuerit illegitimum ex matrimonio propter illegitimatem ad contrahendum ex iure naturali vel divino, non potest dispensare ubique tamen eius in temporalibus legitimare. Quod vero dicitur xi° quod papa aliquem absolvit militem a iuramento fidelitatis, dico quod illud est argumentum de facto non quod introducitur de [illegible] Romanorum fuit declaratus [illegible] quod iuramentum in tali casu non ligabat quia absolutio a iuramento fidelitatis hoc enim fuit factum de consensu regis qui forte consilius de sua [illegible] nolens creatori vacare monasticam vitam elegit et in quo casu barones potuerunt ad eligendum alterius procedere prout fuit per summum pontificem consultum

declaratum. Considerandum tamen quod vassallus duplici vinculo obligatus est domino naturali videlicet ratione rei quam accepit a domino cum honore vassallie et sub debita condicione et iuramento; a vinculo naturali non potest papa absolvere. Licet posset declarare quod in tali casu si dominus patenter esset hereticus non tenetur vassallus dominum sequi. Sed debet se deo obligare et reddere feodum. Sed ab obligatione iuramenti a potest ex causa racionabili et cadenti et bona fide [illegible] aliter tenetur deo obligato apud deum quia pape ut dictum est supra secundum apostolum non est collata potestas ad destructionem sed ad edificationem. Et ideo [illegible] semper manet obligatio naturalis que rei sequitur ut restituatur feodum. Quod dicitur xii quod papa habet cognoscere de omni delicto, dico quod ex dictis supra in principio [illegible] quia verum est ubi questio movetur de peccato utrum hoc sit peccatum vel non peccatum licitum vel non licitum. Hoc enim declaratur ex naturali vel divino iure. Sic enim sit ecclesiasticum [illegible] cognoscitur de peccato [illegible] secundum leges humanas vel intelligitur [illegible] cognoscere de omni delicto in foro consciencie [illegible]

c. xviij.

Quod dicit de denunciatione c. xvij.
ciatione. Ro. pp. xviij.
ibidem Rendet denunciatio
ei non dat ipse iurisdictionem
quia sic ex tanto posset ad mil
lari iurisdictionem principum. cum
omnis ecclesia ipse denunciatam posset
a parte. Et ut dicitur ibidem
non intendit iudicare de
feudo cum ad ipsum regem
Francorum spectat iudicium
nisi forte iuri quod per speciale
privilegium vel contrariam consue
tudinem aliquid sit derogatum.
Sed ratione de peccato cuius ad ipsum
papam pertinet sine dubitatione
ne censura. ut ipse dicit et
ad hoc inducit probationes
quas inducit. Quod dicit si per
venerit in te frater vel et cetera dic
ecclesie. Ro. ecclesia expositum ecclesie
quibus qui ecclesie presidet. Si
non ecclesia acceptatur non solum
pro congregatione clericorum
sed generaliter accipitur ecclesia fidelium
fidelium. Sic ecclesie presit ec
clesiasticus iudex in spiri
tualibus et secularis in temporalibus
vel potest dici quod loquitur quando est questi
o de peccato unde dicit glo. super
illud. inter te et ipsum duorum vel trium
et cetera. Si dixit non esse peccatum
ut probant illud esse peccatum.
Sic et si non acquieverit di
cendum est ecclesie que iudicat de
peccato. Quod dicit quod mediocrio
Ro. sicut notum ibidem iuri
ste illa lex theodosiana ab

rogata est. Sed pro tanto ea
inducit innocentius quia non
legis viget cuius vocis non
tua vel. Et ut sciatur
quanta devotione huius legis
lator erga ecclesiam. Et
ad hoc ostendendum inseritur
in corpore decretorum. xi. q. i. q.
cumque litem habens. amplius
et attendere possumus quod ex ista
tanto principum quaerere potest quod
iudex ecclesiasticus de talibus
cognoscat. Sed si de statu
to principum ei dat non potest ex
cludi quod ei datur secundum se ut est
supra in certis. Sed magis servi
posset excludi. et posset di
ci quod principes possent licet
non debeant ab ecclesiasticis
iudicibus sua privilegia et
gratias suas ac antecessorum
revocare. Et sic eis pontifi
ces revocant ut vero hec
possunt gratias suas a princi
pibus. Quod dicitur ubi de illo
negotio dicendo. Si difficile
et Ro. unus casus est specialis
in quo recurri potest a seculari
iudice ad ecclesiasticum
seculari dubitante. per
emptore quando est questio de peccato
vel quod quia non remittitur ad
sacerdotem tantum. Sed et ad iudi
cem qui fuerit illo tem
pore per quem intelligitur iudex
secularis ut unus iudex
in spiritualibus et alius vel
in secularibus. Unde significatur

c. xviij.

dicit ad sacerdotes leuitici
generis et ad iudicem et cetera.
exponit glo. Quod dicitur
. xvij. ipse potest maius. Ro.
illud tenet in maiori et
in minori ordinatis per simile
si episcopus potest ordinare sacerdo
tem ergo et diaconum. Quo
autem tenet in hiis que sunt
diversi ordinis vel generis. ut si
potest meus potuit gravare ho
minem et cetera. Vel si sacer
dos potest aliquem absolvere a
peccato. quia potest absolvere a per
cutione debito. Quod dicit. xviij.
dicitur quod temporalia ordi
nantur ad spiritualia. Ro. patet
ex dictis supra ca. v. ibi xiij. cum.

Quod uero nono. xviij. b.
certo dicit de legatis et
restitutionibus. Ro. legata
relicta sunt ad pias cas
ad usus ecclesiasticos pertinent
et hoc est speciale ut dicit ec
clesiasticum iudicem et precipu
e qui sunt tota hec indistinc
ta. Tunc ei possunt per ec
clesiasticum determina
ri in favorem voluntatis expres
sam testatoris. Quod vero
transferri possit ut si legis
testator. Clericus pauperibus
intra civitatem vel diocesim
sim positam quod possunt vere
tales in diversitatibus dare pau
peribus in cavitatem dioce.
Quod video quod possit volunta
tem testatoris de iure

mutare. principi tamen quod iure
diocesis seu provincie preest
ex causa rationabili posset
transferri et dari quia ipse
aliquid dicere. voluntate non
est extraneus ab ea. Sed de
restitutionibus vero facto dic
non video quomodo possit fieri per
providentiam quorumlibet bo
norum virorum in pios usus pro
utilitate terre. Si necessitas
immineat et utilitas expos
cat et precipue per providentiam
principis qui utilitati communi
gilat. Ex quo patet quod necessita
te vel utilitate exigente
potest quod persone sunt ignote. tamen
quia licet de culpa usure con
stiterit cognitione quia culpa
et quod restitui debet. iudicare
habet. tamen de forma ipsius
restitutionis et emenda ad prin
cipem pertinet. qui est iudex
a natura et custos utilitatis tri
dem in aliis casibus sicut
in quo intendit cognitio he
resis ad iudicem ecclesiasticum
pertinet. Extra de hereticis
ad abolendam. Et tamen se
quitur vergentis licet de ne
gligencia exequi principi
pesse. ipse reprehenditur et
puniuntur. Quod ut nobis ino
tectus. fecit est de parte tam
patentis assensu. Nec in quo
episcopus creditas habeat ab ipsa natura
facultate exigendi et colli
gendi bonis exequutoris et exequ

di. cū testator ꝑm ad exe
q̄ dū nō designauit. eo.
ffulli licere. ita uū qd' cū
ept huiꝰ modi pecunias
fuerit ↄsequtꝰ quātitate
ꝛ tēpus quo eas suscepit. a
pute veritatem p̄onunciare
publicare debebit. ut ibid
dr. Cū ꝛ q̄ alex. ff. de pec.
he. hoditas ad q̄ canonice
pas se vendicet defensio
nem ꝛ execucōne ultima
uolūtatum. sic ꝛ certa q̄
ad pias cās ptinent. nō so
lum ad pontificē. sꝫ ad prin
cipem p̄ncipalē ptinē dr
ī fine, d q̄ p̄ncipali ꝛ pōti
ficali p̄ncipis ꝛ pontifi
cis auctoritē cōpellitur hedes
ad obsequiū extreme volū
tatis. uū q̄ in tali casu
cū fit restitucō cuius alic
ui mag' vr ptinē ad uis
tās cās q̄ ad pias causas
ꝛ ideo puto q̄ nō ex q̄ ꝑ solū
ecclesie talis restitucō
fiat q̄ mag' ad p̄ncipē
ptinet. licꝫ ē forte posset
fi ꝑ prouidenciam quaz
libet bonoz viroz. Qd au
xx. q̄ corpalia regūtur
ꝑ spūalia ꝛ ab ipis depēdēt
sic a cā. Ro. ar. ut sic fac
tum ē multiplicat defi
ciet. p̄mo q̄ supponit q̄ po
testas regal' sit corpalis
ꝛ nō spūalis ꝛ qd' heat cu
ram corpm ꝛ nō aiaz. Qd ꝑ

ffline ē. cū ut dem ē sup̄ oz
dictum. ad bō cōmune a
uiū. nō qd' cuig ē. sꝫ qd' est
uiue fm virtutem. vn dr
phs ī ethicis q̄ intēto leg
latoz ē hoīes facē bonos
ꝛ īduce ad uirtutē. et ī po
litic. dicit. q̄ sic aīa me
lioz ē corpe. sic legislator
melioz ē medico. q̄ legis
lator hꝫ curā aiaz. medi
cus corpoz. Secundo deficit
argumētū. q̄ nō quelꝫ po
testas secl'aris a qua lꝫ spū
ali instituit ꝛ mouetur
ꝛ dirigitur. nā ī domo co
nstata doctor literaliū ul'
instructor moz. cuiꝰ est
potestas spūalis nō in
stituit medicū. sꝫ etiā
bō a pire familias institu
itur. Acc ē dirigit me
dicū. tnq̄ aliū medicus ē
sꝫ solū ꝑ accīns mgrm ac
cidit medicū uelle esse bo
nū ul' lratū ē. Sic pp institut
regē. sꝫ utrūqꝫ est a deo. suo
modo nec ipm dirigit ꝑ se
ut rex ē ꝑ se sꝫ ꝑ accns ī
quātū contingit regem
fidele ēē. ī quo a papa
instruit de fide ꝛ nō de re
gimine. vn̄ licet pp̄ ī m
ultis ī quibꝫ subicit eū ei po
testas sup̄ma. scilꝫ ī spi
ritualibꝫ tm̄. patꝫ ē ar
deficiē ꝛ mag' ēē pro nob
q̄ cōt nos. si cōsideremus

exēpla. q̄ licet corpa ce
lestia moueant ī suum
finem ꝛ administrentur ꝑ
angelos. sꝫ īmediate a deo
ꝛ ita debet cōcludi. q̄ potes
tas terena ē a deo īmedia
te q̄uis ipa ad bonū uitē
dirigatur ꝑ potestatem spū
alem. Qd' xxi. dr de hugo
ne dicte q̄ spūal' potestas
tēpalem instituit dicitur ꝑ
qd' dca hugonis nō sunt
auctentica ꝛ modicū roboris
auferunt. vn̄ dici pt ut dic
aug. ī de quest. noui ꝛ ueteris
testamenti ē dic. de fi. qui
manifestat. ꝑ tanto q̄ dice
bat hugo q̄ potestas spū
alis regiam instituebat
ut eēt nō quid efficiendo
ipam ut eēt cum sit a deo
ꝛ pplo cōsenciente ꝛ elige
te. sꝫ q̄ īungendo ipm
instruit ꝛ eleīn manifesta
bat. Qd' dr spūal' hō
diiudicat oīa ꝛ ipe a ne
mine iudicat. Ex eo q̄uis
ista auctoritas frequēt as
sumatur ꝛ ī diuersis casi
bus. p̄ auctoritate dn̄i pp̄ tn̄
nō ē ad ꝑpositū. q̄ nō acci
pit ibi hō spūal' a spū
ali ptate q̄ hꝫ ecclesiasticus
iudex. qui ī medio hꝫ hanc
ptatem spūalem. sic dr
hō ut ibi accipit. sꝫ dr
alis hō uita ul' sēu uita
quid' alis dr cuiꝰ uita ali

cuiꝰ ꝑ aīe lasci
uientia ꝛ nō ↄtinet uoluptē
spū sēu. qui dr alis hō qui
fm fantasiam corpoz ul'
legis licitam uel rōnem phi
cam de deo iudicat. spūal'
uō dr uita ꝛ scīa. uita qdē
dr spūal' qui spē dni hꝫ
rectorē aīam regit. scīa
uō spūal'. qui nō fm huanū
sensum sꝫ spū sco directus
ꝑ fidem de deo iudicat cats
sime ꝛ fidelit. vn tal' iudicat
oīa. glo. ē ca fide.
Et ipe a nemine iudicatur.
glo. q̄ intelligitur. etiā bn̄ l'
male intelligat. sꝫ a nemi
ne iudicat q̄ reprehendit
ꝛ sic exponit ysi. ꝛ aug. ꝛ
hēa apli sequēt hoc ondit
Qd' uō dr. xxiij. de ordie
finiū. ꝑ illo ꝑ tēpꝰ deficit ꝑ
si quid. q̄ aīs ad q̄ ptinet
supior finis mouet ꝛ im
pat ei ad ea q̄ ptinet ī
ferioz finis. nō quid sim
plicitē sꝫ ꝑ quātū ei compet
ad uitatē ueritatē sui fiīs
ꝛ hec aliqualiter ē cōcessū sup̄ꝰ
ī ꝑposito. exempli. deficit quia
ars illa supior nō īcipit nō
mo ipat inferiori mediato
ꝑ modū auctoritatis ꝛ iniūcti ei
sꝫ solū ei ipat ꝑ modum
dirigentis. ꝛ sic medicus pig
mentariū ī forte ꝛ iudicat
de ipso. an debite ↄficiat
pigmenta. sꝫ ipm nō īsti

tinet nec destituit, sed est
aliquis superior utrique, sicut me-
dico et pigmentario, apud
quem est totus ordo civitatis,
ut rex et dominus civitatis. Et si
[?] pigmentarius non confi-
ciat pigmenta, potest de me-
dico habere ipsum instituere vel
destituere. Sic est in proposito. To-
tus mundus est quasi una civitas
in qua deus est suprema potes-
tas, quem utique papa et patriarche
instituunt [?]. Tertio deficit
dicta ratio, quia quamvis ad colorem ha-
beat [?], illud quod pertinet ad
artem inferiorem non habet rationem boni
vel appetibilis secundum se, sed solum
ut ordinatur ad finem superio-
rem quem respicit ars superior,
sicut se habet confectio medicinarum
quam facit pigmentarius ad sa-
nitatem quam intendit medicus.
Tamen dicta ratio non colorem habet, quia
illud quod ad inferiorem pertinet
habet in se rationem boni, quia appetitur
secundum se [illegible] secundum veri-
tatem multa sunt bona et ap-
petibilia secundum se que tamen ad alia
ordinabilia sunt, ut dicit philosophus
.viij. ethicorum de amicitia et
[?] dicit hoc idem de sanitate,
videre et huiusmodi. Quarto defi-
cit dicta ratio, quia dato quod va-
leret in aliquibus ordinatis
potentiis, vel inferior finis non ducit
in superiorem finem nisi deter-
minato modo, et ideo deficere
illum determinatum modum est deficere

facili et inutile remanere quod
illius finis secundum quem inferior finis
habet diversos ordines ad superio-
rem, non oportet quod si deficiat se-
cundum ordinem quem potentia
constituta destituat in illo
tamquam inutilis, quia est aliquis
ordo alius ad finem qui solum
forte notus est supreme pote-
stati, propter quem ordinem vult
inferiorem potestatem manere
tamquam utilem. Et sic est de
potestate regia, quia secundum eam
populus non solum dirigitur
in deum secundum quod rex eam instituit
ut rex est [?], sed etiam secundum quod eam re-
stituit ut tyrannus, nam tyr-
annus principium est in ultionem
peccatorum, ut dicit Job: qui
regnare facit hominem ypocritam
propter peccata populi. Vel improba-
tos patitur subditos, ut cum
punctione cordis ut ad deum
refugiant qui solus potest cor
regum mutare in melius, dicen-
te Salomone: Cor regis in manu
domini, quocumque voluerit inclinabit
illud. Unde tyrannos quos re-
putat punitione indignos
potest auferre secundum illud Sapientie:
Sedes ducum superborum destruxit
deus et sedere fecit mites pro
eis. Et per Ezechielem dicit: Liberabo
gregem meum de ore eorum qui
pascunt semetipsos. Quod
dicitur ulterius, quod imperium quod
postea tradidit leges et quod prin-
ceps non potest facere leges

nisi eius iam quousque fuerint
per papam approbate, di-
co quod etiam non est, ut dicit expres-
se Leo papa scribens Leo-
nino [?] augusto, C. x. de
capitulis, ad. de capitulis [?]: Precep-
tis imperialibus vestris et re-
scriptis predecessorum vestrorum
inconvulsibiliter [?] custodiendis
et conservandis que Valentinianus
et Valentinus Christo propicio pro-
miserunt in eternum conservatos
modis omnibus profitemur, et si
talis quibus vobis aliter dicit
vel dictum fuerit, scietis
ipsum pro eo commendatum. Nec
permittentes semper legibus deroga-
tur nisi quo ad casus spirituales,
nec papa potest leges
tollere nisi quo ad suum
forum, ut dicit Jo. [?] Alij
dicunt autem, ut isti magistri
dicunt, quod papa tradit leges
principibus et quod princeps non
potest aliunde leges sumere
nisi per papam fuerint appro-
bate, est omnino destruere re-
gimen regale et politicum,
et incidere in errorem Herodis
putantis et timentis Christum
regnum destruere terrenum.
Quia secundum philosophum in politicorum principa-
tus nunc solum dicitur rega-
lis quando aliquis preest secundum leges
quas ipse met instituit, cum
vero preest non secundum arbitrium
suum nec secundum leges quas ipse-
met instituit, sed quas ci-

ves instituerunt, dicitur principa-
tus civilis vel politicus,
et non regalis. Si ergo nul-
lus princeps regeret nisi se-
cundum leges a papa traditas vel
primo ab eo approbatas, nullus
principatus esset principatus
regalis vel politicus, sed solum
papalis, quod est regnum dest-
ruere et omnem principatum
antiquum evacuare. Ca-
q. non [?] xxv. | pr. xiv.
Quod vero dicitur sacerdotium re-
gale, quia sacerdotes reges [?],
patet ex predictis quod dicitur re-
gale a regno spirituali, non mundi
sed celi, ad quod ordinat et diri-
git, et secundum intentionem beati Petri
hec dicit omnibus fidelibus christianis
qui membra sunt unius cum Christo
capite, in quo et reges et sa-
cerdotes, attribuendo membris
quod est capitis secundum regulam Tico-
nii, vel ideo dicuntur reges
quia in ipsis regnat rex noster Christus,
et sacerdotes dicuntur quia offe-
runt deo sacrificium laudis et spiritum con-
tribulatum, quod etiam offerunt
omnes iusti. Quod vero dicitur
xx. di. de veteri lege in qua re-
ges ungebantur per sacerdotem,
non est de nobis [?] potesta-
tis secularis, quia inungantur
qui ante reges iudicati in populo
illo fuerunt duces, ut Moy-
ses et successores eius de qui-
bus dominus providebat. Ideo est
de necessitate legis quia per

[margin: populo]

fectione huiusmodi unctionis quae ungatur cum aliae gentes reges habeant qui non inunguntur. In populo autem illo reges inungebantur in mysterium et repraesentationem regis qui de illo populo nasciturus erat, qui unctus est oleo gratiae et exultationis prae participibus suis. Oleo autem isto signato per oleum quo reges de illo populo inungebantur. Quare et apud reges christianos qui sunt membra Christi perfectius observatur. Non est enim inconveniens quod reges in populo dei sint veri reges et tamen sint figura alterius regis, ut dicit Augustinus. Hec enim inunctio regum a fieri praecipiebatur per sacerdotes ut figuraretur quod de populo illo erat nasciturus qui simul foret rex et sacerdos scilicet Christus. Hec autem que in antiquitate erant in populo illo, cum multa etiam figuralia, non sunt extendenda ad populum christianum. Unde et in novo testamento non legimus quod sacerdotes inungere debeant reges, nec hoc observatur in omnibus regibus christianis, ut patet in regibus hispanorum, et ideo non est ad propositum. Amplius etiam illa unctio erat consecratio regum; consecrare autem secundum papam (?) [illegible] est deo dare. Ex quo patet quod per hoc non concluditur quod sacerdotium sit maius in tempora-

libus et causalis secundum quam regia potestas, sed solum in causalis dicitur. Sic per hoc quod reges per eorum oblationem sacerdotes expiabant non probatur quod sacerdotium sit maius regali potestate nisi in hiis quae ad deum sunt, transitur (?) ut dicitur [illegible]. Quod autem istud argumentum non concludat patet quia in veteri lege sacerdotes qui reges inungebant indubitanter regibus subdebantur. Quod autem .xxvii. quod sine iustitia non potest regi res publica, notandum (?) quod virtutes morales acquisitae etiam politicae perfectae secundum theologos nec ab ipsis perficiuntur nisi quadam accidentali perfectione ut innuit Augustinus libro sententiarum Prosperi. Et ideo sine vera virtute quae in Christo est vera et perfecta nulli quae ad regimen requiritur cum regnum ordinetur ad unitatem secundum virtutem moralem acquisitam est; accidit quod perficiatur per ulteriores virtutes qualescumque. Unde ideo dicit Augustinus quod non est vera iustitia ubi rector non est Christus, nisi quia esse non possit. Sed quod non est vera iustitia et moralis acquisita apud illos qui iustitiam servare curaverunt de moribus et politicis servientes, quos dicit Augustinus quod veram iustitiam non habebant

[margin: xxvii dicit]

posset et dici quod non regitur res publica christiana perfecte nisi rector sit ipse qui est christianus in spiritualibus, nec aliter iustitia servaretur nisi ei sic iustitia est in spiritualibus obediretur. Quod autem dicitur .xxviii. quod illae potestates sunt a deo ordine quodam, non ordinem habent dignitatis ut dictum est, non autem causalitatis, cum una non sit ab alia. Sic omnes angeli a deo sunt producti ordine quodam dignitatis in quantum unus illorum semper est nobilior alio, sed non est ibi ordo causalitatis quo unus sit ab alio, cum omnes immediate a deo sint producti. Et tertio tamen apostoli [illegible] de ordine causalitatis ad finem suum primum et non de ordine unius ad alterum, quod patet ex eo quod subiungit de principe et ministro dei in vindictam etc. Quod autem .xxix. arguitur de uno capite dicitur, patet quod una est ecclesia, unus populus christianus, unum misticum corpus, non quidem in Petro vel huiusmodi sed in Christo qui solus est proprie et maxime caput ecclesiae et a quo distributa est utraque potestas distincta quo ad diversos gradus. Ephesiorum .i. Omnia subiecit sub pedibus eius et ipsum dedit caput super omnem ecclesiam

[margin: xxviii]

[margin: xxix]

quae est corpus ipsius. Unde dicit Ambrosius quod est caput secundum humanitatem [illegible]. Christus est caput ecclesiae. Potest nihilominus dici summus pontifex caput quantum ad exteriorem ministrorum exhibitionem in quantum est principalis inter ministros et a quo ut a principali vicario in spiritualibus totus ordo ministrorum dependet, ut a ierarcha et archiepiscopo (?); sic romana ecclesia indubitanter est caput ecclesiarum. Non autem caput quantum ad regimen et dispositionem temporalium, sed quilibet rex est in hoc caput regni, et imperator monarcha si fuit est caput mundi. Est hic considerandum quod ecclesiastica ierarchia quantum ad hoc unum summum pontificem monarcham scilicet summi pontificis intuitu [illegible] qui crederent reges et principes esse subditos summo pontifici in temporalibus ita quod in summo pontifice sit utraque potestas spiritualis et temporalis, quod ipsi pro se recitant [illegible]. Sed in veritate ex ipsa ierarchia ecclesiastica magis deduci potest contrarium, scilicet quia in ecclesiastica ierarchia secundum beatum Dionysium in infimo gradu sunt laici et eius status regalis quantum ipsi perfectibiles

tm̄ ſup̄ quos ſunt ꝑfecti ſup̄
quos ſunt ꝑfectiores ierar
chi eccleſiaſtici ⁊ in ſupremo ē
ſummus monarcha quem
ſ. dñs noſter ihū xp̄s. conſtat autē ſm
doctrinam euiſdem dyoni
ſii q̄ infimi nō reducūt
ad ſupremos ſuperiores. nec
ꝑ medios. nec ſuꝑiores ꝑ
ficiunt ierarchie infimos ī
mediate. ſꝫ mediantibꝫ
medijs. ergo ſummus ponti
fex hꝫ poteſtatē generale
⁊ mediatā ſup̄ laycos nō
quā hn̄t medij ierarchi
ī immediatā ⁊ magꝭ ꝓꝑā
ut epiſcopi uł abbates.
ꝗ̄uis ei in ierarchia ſupre
mus monarcha cuius ali
quid poſſit circa infimū
angelorum qd̄ tn̄ ipm̄ nō
pt aliquis mediorum. ut ē
creare ⁊ in nichilū redigere
nō tn̄ hoc pt inq̄ nō tā
tū hoc pt in ierarchia ſed
in quietatum ꝯcedit creatorꝫ.
cū ergo in iſtis medijs ꝓfecto
ribꝫ nō ponat aliquem ueīn
ꝗꝫ poteſtatē ſpūalē ꝑꝑe
ꝑaſe ſup̄ ꝑplm laycorꝫ ſꝫ
ſpūalem tm̄ clerum eſt
ex iſta ordinatione ierar
chie eccleſiaſtice ſummus pon
tifex ut ierarcha ē nō ha
bebit poteſtatem nī ſpūa
lem. licet generaliorē. qꝫ
ꝗꝫ poterem ꝓꝫ qd̄ ber
nardus ad eugenium pa

pam ſcribens p̄ dictū ordi
nem ierarchicū attendens
nullam ꝑtatē poſuit ī
ꝑꝑ quia nō ponat ī ꝑlatis
inferioribꝫ. licet ī papa po
nat ſumma. uñ dicit etiam
ſi ut ſumma tn̄ ſolam a
deo inſtitutā uicam apoſto
licam ꝑtatē exiſtimas. ſi hoc
ſentis diſſentis ab ea qui
ait nō poteſtas niſi a deo ꝑ
inde qd̄ ſeqr̄ qui poteſta
ti reſiſtit dei ordinationi
reſiſtit ⁊ ſi ꝑncipaliter ꝓ te
facit nō tn̄ ſingulariter
tenuiq. ide ait. oīs aīa po
teſtatibꝫ ſublimioribꝫ
ſubdita ſit. nō ait ſublimi
ori tanꝗ in uno ſꝫ ſublimioribꝫ
tanꝗ in multis. nō tn̄
ergo ſola poteſtas a deo ē
ſꝫ mediocres ſunt ⁊ ī
feriores ⁊ manifeſte
nullam poteſtatem ī
iſto ordine ierarchico
dat pape ꝗ nō dat me
dijs prelatis. licet eam ī
papa ponat ſummam. ex
quo ꝑꝫ ꝗꝫ cū dcī medij ꝑ
lati nō hn̄t poteſtatem
a xp̄o nī ſpūalē nō pt ē
qd̄ papa ſingulariter ha
beat temporalem. ꝑ hoc ꝗ
eſt tocius ordīs ierarchi
ſum. ⁊ h̄ dicit ſcī. aug̃.
xvi. q̄ nō dedit aliquam
poteſtatē petro q̄ nō de
derit ceteris apoſtolis.

⁊ epiſcopis ⁊ ſacerdotibꝫ
cū licet petrus ſpecia
lr̄ dicat claues accee
piſſe ꝓ ꝑncipalitate
qꝫ a xp̄o accepit. ut di
cunt rabanus ⁊ gl̄o. ꝓpt̄
hoc ⁊ qꝫ dcm̄ ē petr ſin
gulariter. m̄t. xvi. dcm̄ ē
⁊ ꝑ eadē uerba oībus
m̄. xvij. qdcūqꝫ ligaueri
tis ⁊c. ⁊ ioh. xx. dcm̄ ē
oībꝫ accipite ſpm̄ ſcm̄. ſ.
quorum remiſeritis ⁊c. ꝑ
dicit criſoſtomus ꝗ tota
ta fuit eis ſpūalis tn̄
hanc autē diffuſionem
hic fecit ꝓ magnos qui
ſunt unitate ierarchie
eccleſiaſtice minime oſtendit
papam hñe utrumqꝫ gla
dium. Et ꝯ ꝯſiderandum
ꝗ ex dcō ordine ierarchie
bñardus nō ſup̄ reprehen
dit papam ꝗꝫ dcm̄ ordi
nem eccleſiaſticū ꝑturbat
dū exhibatores ⁊ inferio
res epiſcoporum eximit eos ſꝫ
immediate ſubdens qd̄ ꝗ ī
celeſti ierarchia ad ꝗ exē
platum eccleſia nō inueni
qd̄ ē nō ſoll̄ic̄ ⁊ ꝑurc a ſe
tire uidetur cū pape in
moyſe dcm̄ ſit. inſpice
⁊ fac ſm̄ exemplar. qd̄
tibi in mōte monſtratū
eſt. hoc ei diſſipatorum in
dicat nō diſpenſatorē
cū tn̄ pape nō ſit credita

ſꝫ diſpenſatō. ſꝫ bñardo
ſic ſentienti nō conſentio
ex toto. Qd̄ xxx. dicit de
duobꝫ gladijs. ecce duo gla
dij hic ⁊c. bñardo nō hic eſt
niſi quedā adaptatō allegorica
ex qua nō pt ſumi efficax
argumētum. quia ut alias dcm̄ eſt
ꝑ dyoniſium miſtica the
ologia nō ē argumentatiua
⁊ aug. dicit ī epiſtola ad
uincentiū ꝗ allegoria nō
ſufficit ad ꝓbationē aliꝗ
alicuius [illegible] huius auc
toritatis materia. poſſit ei di
ci qd̄ ꝑ illos duos gladios
nō intelligit miſtice ille
duas poteſtates ꝗꝫ ꝑ eis
nullus ſcōrum quorum doctrinā
ē ꝑ eccliam approbata et
confirmata. ita miſtice
exponit. ꝗꝫ ꝑ duos gladi
os intelligunt oēs miſ
tice ūbum dei ꝯuenienter iuxta illud
accipite loricam
fidei ⁊ gladiū ſpc̄ qd̄ eſt
uerbum dei. uel qd̄ ideo dicūt
duo gladij ꝓpter uetus
⁊ nouū teſtamentum. uel ꝑ
duos gladios intelligūt
gladium uerbi ⁊ gladi
um miſterii ꝑſecutionis de
quo dr̄ luc. ⁊ tuam ipſius
animam ꝑtranſibit gladius
⁊ nō recedet gladius de
domo tua. ꝗ tunc ſufficere
debebant. quorum unus erat
apoſtolorum paſſionē ꝗꝫ ab eis

tm sup quos sunt pfecti sup
quos sunt pfectores urbi
ri ecclesiastici tm supremo e
summus monarcha quam
q. dicit ps. constat autem sm
doctrinam eiusdem dyoni
sii q infimi no reducunt
ad supremos supiores nisi
p medios nec supremi p
ficiunt ierarchie infimos i
mediate sed mediantib
mediis q summus ponti
fex h potestatem gnalem
e mediatam sup laycos n
quam hnt medios ierarchi
a immediatam e mag dcta
ut episcopi ul abbates.
quis ei in ierarchia supre
mus monarcha ecclesie ali
quid possit circa infimu
angelorum qd tn ipm no
pt aliquis mediorum. ut e
etc tm in nichilum redige
no tn hoc pt inq no ta
tn hoc pt iq ierarcha sed
iniquitatem cuius creator
cu q in istis mediis pfecti
onib no ponat aliqui uim
q potestatem spualem uel
tpale sup pplm laycorum sed
spualem tm clericum est
ex ista ordinatone ierar
chie ecclesiastice summus pon
tifex ut ierarcha e no ha
bebit potestatem n spualem
lem. licet gnalem qz
ufq potentem pt qd ber
nardus ad eugenium pa

pam q libro p dcm ordi
nem ierarchicu attendes
nullam pprie potestatem posuit i
ps quia no ponat i plat
inferiorib hec i papa po
nat summa. vn dicit ecclesias
sit ut summa [illegible] solam a
deo institutam vnam apposto
licam pprie existas sihc
ceteris [illegible] ab ea qui
dat no potestas n a deo p
inde qd seq qui potesta
ti resistit dei ordinatoni
resistit et si principatum p re
ficit no tn significat
temp ide ait. omnia po
testatib sublimiorib
subdita sit no ait sublimi
tati i uno s sublimi
tatib i multis. no tn
ergo sola potestas a deo e
set mediocres sunt et i
feriores et manifeste
nullam potestatem i
isto ordine ierarchico
dat pape qa no dat me
diis prelatis licet eam i
papa ponat summam ex
quo p q cum dei medii p
lati no hnt potestatem
a xpo n spualem no pt ee
qd papa significavit ha
beat temporalem p hoc q
est totius orbis ierarcha
sum et h dicit sci. qe
.xvi. q no dedit aliqm
potestatem petro q no de
derit ceteris apostolis

et episcopis et sacerdotib
licet petrus specia
lit dicat claues accepisse
ps pncipaliter
q a xpo accepit. ut di
cit rabanus et glo. ppo
hoc et q dcm e pet sin
gulariter. mt. xvi. dcm e
et p eadem uerba omnibus
mt. xviii. qdcumq ligaueri
tis et c. et ioh. xx. dcm e
omnib accipite spm scm
quorum remiseritis et c. v
dicit crisostom q colla
ta fuit eis spualis tn
hanc aute diffusionem
hic feci pp magnos qui
ppt unitatem ierarchie
ecclesiastice nituntur ostende
papam hre utrumq gla
dium. Est et considerandum
q ex dcto ordine ierarchie
bnardus v sup reprehen
dit papam qz dcm ordi
nem ecclesiasticum pturbat
dum abbates et inferio
res eporum eximit eos a
immediate subdens qd ierarchi
celesti ierarchia ad q exe
platur ecclesia no inuenit
qd e no solum contra iure sed
etiam uidetur cui pape in
moyse dcm sit. inspice
et fac sm exemplar qd
tibi in monte monstratum
est. hec ei dissipatorem
dicat no dispensatone
cui tn pape no sit credendum

s dispensatoem. s bnardo
sic sentienti no consentio
ex toto. Qd xxx. dr. de
duob gladiis. ecce duo gla
dii hic et e gladio no hic
n queda adeptatio allego
ex qua no pt sumi efficax
argum qz ut alias dcm est
p dyonisium mistica the
ologia no e argumentatiua
et aug dicit i epistola ad
uincenciu q allegoria no
sufficit ad pbatoem aliqui
[illegible] hnde auc
toritas ma possit ei di
ce qd p illos duos gladios
no intelligunt mistice ille
due potestates pcipue q
nullius scorum quorum doctrina
e p ecclesiam approbata et
confirmata ita mistice
exponit. s p duos gladi
os intelligunt oms mis
tice ubum dei ... illd
accipite lorica
dei et gladium spc qd est
uerbum dei. qd io dicit
duo gladii ppt ueteris
et nouum testamentum uel p
duos gladios intelligit
gladium ubi et gla
dium mistice psecutois de
quo dr luc. tuam ipsius
aiam ptransibit gladius
et ndum erat gladius de
domo tua q tunc sufficere
debebant. quorum unus erat
apostolorum pastrine qz ab eis

sustinendus .s. gladius per
secundis. Alius erat ipsi
Petro, quia ab eis pro tempo-
re exercenti eum gladius .s.
gladius perdictionis. Ideo
est quod per illos duos gladios
intelligantur due potesta-
tes .s. spiritualis et temporalis quae tunc
dicebantur ibi esse. Non tamen di-
cuntur ambo sui .s. Petri, quia Petrus
unum eorum non tetigit
.s. secularem, quia suus non
erat. Alium vero tetigit .s.
spiritualem quem solum domi-
nus dixit suum, et tamen non sem-
per eum gladium a Petro [illegible]
deinde est ei: pone gladium tu-
um in vaginam. Quia certe non
debet statim, sed cum multa deli-
beratione et in magna neces-
sitate iudex ecclesiasticus u-
ti suo mucrone spirituali
ne contempnatur. Patet ergo quod
per illos duos gladios in-
sinuate ille due potestates intel-
ligantur pro nobis esse, quia cum
essent duo Petrus non habet
suum nisi unum, patet quod dominus dicit
[illegible] Non veni pacem
ponere in terra sed gla-
dium. Vel signat duplicem gla-
dium non gladios et in
persona Christi dictum est in psalmo
Accingere gladio tuo super femur tu-
um potentissime. [illegible] de filio se-
dente in medio candelabro-
rum [illegible] xix. de illo qui voca-
batur verbum dei quod ex

ore eius gladius acutus
exit. Ergo quod a Christo non
habet nisi unum patet. Nichil
etiam minus dici quod ideo duo
gladii ibi dicuntur esse et
ad apostolos pertinent, quia uni
apostolus et eorum successoribus
convenit per se, [illegible] a Christo
habent alius suus spiritualis
quia eis non repugnat et
ex commissione et ex permis-
sione principis [illegible] erat
futurus. Patet ergo dici quod auc-
toritas dicta Bernardi pro
nobis est, quia dicit quod uterque
est ecclesie, sed materialis pro
ecclesia, spiritualis vero ab ec-
clesia exercendus, ille sa-
cerdotis, is militis ma-
nu, sed sane ad nutum sa-
cerdotis et iussum imperatoris.
Ubi signanter dicit quod
ad nutum sacerdotis et non
per manum vel ad iussum eius,
quoniam hec non habet auctoritatem
iubendi vel compellendi
sed solum annuendi si volu-
erit imperator. Cap. xx.

Quod vero postea [illegible]
arguit ille de eterni-
ta[illegible] quamvis multa pate-
ret se dicturum tamen absque
dubio [illegible] videantur vere-
mur non videntur repetitio-
ne digna. Quod ergo pro-
dicit quod duo reges et tem-
porale [illegible] a principio
mundi per seriem usque ad

diluvium et postea per sacer-
dotes Noe, Abraham [illegible]
[illegible] dico quod deficit
multipliciter. Primo quia
supponit predictos fuisse sacer-
dotes. Quod quid de Noe similiter
[illegible] nec sacerdos fuit
nec officium ad sacerdotium
legatur fecisse. Non obstante
quod legitur quod Noe erexit alta-
re domino, quia erigere altare deo
vel orationes seu invocare deum
non fuit actus proprie sacerdoti
[illegible] et non sacerdotibus [illegible]
[illegible] pro [illegible]
[illegible] Noe sacerdos non
[illegible]
[illegible] non legitur Noe
edificasse altare domino [illegible]
quia constituerat [illegible]
[illegible] Abraham [illegible]
et Moyse ostenditur quod non fuerunt
sacerdotes [illegible]
[illegible] oblatum fuit [illegible]
[illegible] primus
fuit verus sacerdos ut supra
quarto capitulo patuit. Nec [illegible]
fuerunt sacerdotes legales
et figurales dignitate et officio
sicut Aaron, cum nondum esset
inunctus. Nec sacrificia es-
sent a deo instituta, quamvis
in necessitate [illegible]
[illegible] aliquos [illegible]
sacrificium fecerit ut Mo-
yses [illegible] Aaron vel [illegible]
[illegible] quod Moyses [illegible] sacerdos [illegible]
[illegible] Moyses et Aaron in sa-

cerdotibus eius, et ita dicit Ana-
cletus papa in epistola [illegible]
[illegible] quod [illegible]
Abraham dicitur presbiter non est
ad propositum, quia ut ibidem dicit [illegible]
[illegible] vel presbiter vocatur senior,
non tantum etate sed sapientia.
Secundo deficit dicta ratio, quia da-
to quod fuissent sacerdotes tamen e-
rat a deo [illegible] instituti [illegible]
principes et tamen temporaliter rege-
bant populum non ut sacerdotes
sed ut principes. Nec etiam si tunc
potestates due erant simul
[illegible] ideo nunc in
debebant esse in uno, quia hec erat
[illegible] illius [illegible] quod
tamen deus voluit postea magis
ac magis esse distinctum a potes-
tate seculari. Quanto magis ac-
cessit ad perfectionem [illegible] tempo-
ribus regum et iudicum due po-
testates erant [illegible] distinc-
te et multo magis nunc esse
debent ut supra dictum est. Cap. xxi.

Quod autem [illegible] dicit de [illegible]
te [illegible]
ad finem [illegible] argumentum [illegible]
te est [illegible] modus argu-
endi est ac si argueretur [illegible]
est dominus omnium equorum ergo omnium
frenorum que sunt [illegible] equos
[illegible] in materia [illegible]
non est verum quod [illegible] sit deus spi-
[illegible]
Sic nos [illegible] homo ut
ministros [illegible] et dispensatores
ministeriorum eius non oportet quod si

spiritualium et temporalium est unius ideo
quod sit unus minister a maiori. Item
erunt plures errores. Item divisio-
nes iurisdictionum sunt utiles
ante tempore dominio et divisiones operationum
sunt. Item deus qui op-
eratur omnia in omnibus ad hoc eam
adaptavit possunt rationes
ad quas de finibus dicte sunt. Ad
Quod non adiungit ille de-
monia quod deus claves petro de-
dit fruoli est, non enim ei dedit
ut esset dominus sed ut esset insti-
tutor et defensor contra spirituales
lupos ~~et non dominabis lupos~~
vel ad eugenium romanus lupos
et non dominabis omnibus esse non
dominantes in clero sed forma
gregis. Quod non sequitur de a-
postolo dicente vestra sunt omnia
non est ad propositum quia non loquitur
petro vel pape singulariter
sed omnibus fidelibus pertinet uni-
tas quorum sunt omnia quantum ad
aliquam utilitatem vel
recipiantur in bonis. ex modo quo
omnia sunt iustorum. xxiii. questione
vii. capitulo. vel ideo ita dicit
quia ut dicit glossa [illegible] caritas
facit omnia communia ut quod ac-
cipio non habet in se habet tamen in alio cum
unitum est per caritatem. Quod
autem arguitur de petro imperatorum
quod propter peccata eorum translatum est
imperium ad papam. dico quod
hoc totum ridiculosum est per quod
sicut dicit augustinus [illegible] dei [illegible]
et cetera regna et imperia ista

deus est omnia bonis et malis fe-
liciter non in bonis et ideo non
est de iure divino quod imperatores
propter peccata iure imperii privetur
ideo quia non omnes imperatores pre-
dicta flagitia commise-
runt. nec eorum peccata alijs
imperatoribus obesse debue-
runt. propter quod ipso non suc-
cedunt ut heredes. sed ab ex-
ercitu et populo vel electione. Ter-
tio quia et pape aliqui inventi sunt
flagitiosi et heretici et iuste
dampnati nec tamen malicia
eorum obfuit successoribus eo-
rum vel electis. Quarto quia dato
quod culpa sua imperatores sint nunc
suo privati tamen non quia ius ex
culpa imperatorum pape et ipso
accrevit. nam ut dicit augustinus
homo peccando quia se
dyabolo subiecit non tamen dyabolo
iuste dominabatur eidem. Sed perpetue
tenet hic quia dominium sacerdo-
tibus interdictum est ut supra
patuit. Quinto quia falsum est quod
imperatorum institutum quod imperatores
patricii debebantur ex privi-
legio quod est privilegium imperatoribus
datum a clericis [illegible]
studium. Sed de iure eis de-
bebatur ipsum populo seu ex-
ercitu faciente. xxiii. di. legi-
mus. et de infirmitate quia
a deo est. xxiii. questione iiii. que-
situm et convenientur. viii. capitulo
[illegible]. dicit quod rex est a populi
voluntate. Sed cum est rex quod

quod dicitur est tale. Ad
[illegible] de amplitudine potestatis quam
habet nunc ecclesia quam in principio habe-
bat [illegible] autem [illegible] quia
tamen ad hoc quod innititur alle-
garie nullius est efficatie
quia ut dicit augustinus in epistola
ad vincentium allegoria non
sufficit ad probationem alicu-
ius nisi cum hoc habeatur aucto-
ritas manifesta et quod dicit
quod mistica theologia non est
argumentativa. Amplius per illud
[illegible] de illa parabola co-
nvivii in de [illegible] quidem fecerunt
erunt magis vel sunt mora-
le sensum accipi [illegible] presen-
to quod nunc sustinet in me-
brís suis a malis et eius in
membris suis dominatio in futu-
ro. quia ei in celo omnia erunt sub-
iecta sed amplius quod illud quod
isti accipiunt. Si tamen totum
exponatur pro statu mili-
tantis ecclesie ad dominium tem-
porale ut isti accipiunt adhuc
non est pro eis quia ut dicit
augustinus de [illegible] dei. non loquitur de
[illegible] nunc ecclesia compelle
iudeos et gentiles ad fidem
vel quod nunc non sit in temporali-
bus subiecta regibus et princi-
pibus. sic olim. Sed loquitur
[illegible] heretici qui per sepes in
telliguntur. nam qui sepes
construunt divisiones que-
runt. hii enim de iure sunt ab
ecclesia compellendi redire.

Sed hoc non faciebat in principio ec-
clesia propter defectum potentie
eo quod reges et principes non sic
erant favorabiles ecclesie
sic nunc sunt et ideo cum favo-
re principum nunc possunt et sic
tractatur materia ista. xxiii.
questione iiii. et questione v. Quod
non obiectum de regis per-
missione et indignatione dei
[illegible] quod argumentum [illegible] deficit
[illegible] cum simul cum sacerdo-
tio [illegible] aliter instituit regem
in illo populo. Licet non cum ple-
na potestate ut patet in moyse
et iosue et successoribus eius qui
toti illi populo preerant. [illegible]
dicebat moyses [illegible]
provideat [illegible] deus spirituum
omnis carnis hominem qui sit
super multitudinem hanc. Et
de singulis iudicibus qui
post iosue fuerunt legitur
quod deus suscitavit salva-
tores et quod spiritus dei erat in illis
ut patet iudicum [illegible]
deo instituti et non iudicio
eorum omnium. et erant aliquo
modo iudices. unde toti illi
multitudini preerant aliquo
modo iudices singulariter
quia est super regum. non erat tamen
regimine regum [illegible] eo quod
committebatur aristocratie
in qua plures dominabantur in se-
cundum virtute et democratie
et principatum populi ut habe-
bitur. Et non postea ad eorum

petitionē eis dedit hēc re
gem cū plenitudīe potes
tatis. ad hanc electionem
eis nō cōmisit. ut dicebat
arguēs. sz reseruauit ut
patet deute. xvij. ubi dr̄. cū
cōstitueris regem quē dn̄s de
tuus elegit. nō ergo ꝯ ista
regiam dignitatē q̄ ad
petitionē ipsoꝝ regē dā i
dignitatis cōcessit dr̄. vij.
q̄ si aliquis argui posset de sa
cerdote. qr̄ cū moyses dn̄o
diceret. exo. iiij. dn̄e mitte
quē missurus es. dn̄s irat⁹
i moysen ait. aaron frē tu
us leuites scio q̄ eloquens
sit ipse erit tibi in ꝯtiu
sium ꝯc. sz quare ergo i
dignitatis cōcessit eis re
gem. dicendū q̄ non. ideo
qr̄ regale regimē ei displi
ceret si placuit ut multum
sz ideo qr̄ illū populū elege
rat sibi ut peculiarē. deute
. vij. ꝯ instituerat eis ꝑus
regimē melius puro rega
li. s. regimen mixtū qd̄ q̄
dem erat meli⁹ puro re
gali. saltē illi populo ꝑ
duo. p̄mū ē qr̄ licet regimē
regiū i quo unus singla
riter principatur. absolu
tum sm̄ se sit melius
quolibet alio regimie si
plici. ut ostendit ph̄s in
politicoꝝ. tn̄ si fiat mix
tū cū aristocratia ꝯ demo
cratia meli⁹ ē puro iq̄
i regimie mixto ꝯs hnt
aliquam ptem i princi
patu. qr̄ p hoc cū seruat
pax populi ꝯ omnes ta
lem dn̄ationē amāt ꝯ cu
stodiunt. ut dr̄. ij. politi
ꝯ tale erat regimē opti
me a deo institutū i ꝑplo
illo. qr̄ erat regale iquā
tū unus singulariter preerat
oībus. ut moyses ul' io
sue. erat ꝯ aliquid de a
ristocratia q̄ ē principat⁹
aliquoꝝ optimoꝝ princi
pāt sm̄ uirtutem i quātū
sb illo uno. lxxij. seniores
eligebantur. deute. i.
erat ꝯ aliquid de demo
cratia .i. principatu ꝑpli i
q̄tum. lxxij. eligebantur
de oī populo ꝯ ab oī po
pulo. q̄ ibidem dicit. ꝯ sic
erat optime mixtum
inq̄ntū omīs i regimīe
illo aliquam habebant
ptem. sic certe eēt op
timū regimen eccle si
sb uno papa eligerentur
plures ab oī prouincia
ꝯ de oī prouincia. ut sic
regimine eccle oēs aliquo
modo hrent ptem suam.
aliud ē erat ꝑp qd̄ illud
regimē melius erat illi
ꝑplo q̄ purū regale. qr̄
licz regimē regale sit
optimū i se si nō corru

pat⁹. tn̄ ꝑp magnā pote
statē q̄ regi cōceditur
de facili regnū degenat
i tyrānidē nisi sit pfcā
uirtus ei⁹. cū talis potes
tas cōceditur. ut dicit
ph̄s. x. ethi⁹ uiri uirtuosi
est bn̄ ferre bonas for
tunas. hec aūt pfcā u
tus i paucis reperit. ꝯ ꝑ
ciprue i ꝑplo illo. eo q̄ iu
dei crudeles erant ꝯ ada
uariciam proni ꝑ que
uicia maxīe i tyrānidē
icidūt. ꝯ ideo ds̄ a princi
o nō instituit eis regem
cū tanta plenitudīe po
testatis. sz iudicē ꝯ gu
bernatorē i eoꝝ custodia.
modo pdcō. qr̄ sic mag
eis cōpetebat ꝯ ideo poste
a ad petitōz eoꝝ regem
cōstituit. q̄si idignatus
q̄ scilicz regimen aliud
eis utili⁹ abiciebant. qd̄
uo i eod' au^to sb iūgitur
de regibz. osee. viij. ipsi
regnauerūt ꝯ nō ex me.
nō ē ad ꝑpositū. qr̄ loquit
de malis regibz. ꝯ sīle ꝑ
set dici de malis platis
ecclasticis qui nō itrant
p ostium i ouile. ul' qui
abutuntur accepta au
torite. ꝯ ampli⁹ dici pt
qd̄ dcā auctoritas pro
nob' est. qr̄ b'nardus ad
eugeniū. iiij. li°. eā exponit
de ꝑp ꝯ platis ecclasticis q̄
uetibz dn̄atū. & plane ē
apostolis interdict' dn̄atus
ḡ tue aude usurpare aut
a plicus dn̄anti. aut ds̄ apo
stolatū. plane ab utroq̄
phibis. nō q̄ uō nō de ecce
tum puter illoꝝ uīo de qbz
dn̄s cōqrit' sic ipsi regna
uerūt ꝯ nō ex me. qd̄ uo
arguit' de tra sacerdotū
que sb pharaone lib'a e
rat a tributo ꝯ censu. dd̄.
q̄ ꝑ hec demōstrabat' sac
erdotes debē eē lib'os. quo
ad onera parua ꝯ quo ad
ea q̄ eis donant' ut sa
cerdotes sūt ꝯ ministri dei pro
redemptōne aīaꝝ ꝯ nō quo
ad ea q̄ titulo emptōnis
ul' alit' acquirūt' ecce q̄
ensent ad eos cū sco one
ut notatur. xxiij. q. ultima
tributum. pt'ea sm̄ etiā
ꝑb' est ecclesijs iudultum
a principibz ꝯ imperatoribz
ut ibidem hēt. Quod uero
arguit' oppositū postea de epis
uocatis a papa qui ue
niāt seruiē de mandato i
pāttis ꝯ sup hec repre
hēduntur a papa. dd̄ qd̄
ut notatē ꝑ uibz ꝯ infra
eadē q. i. ꝯ bilu intelligen
dū ē de illis tantum epis
qui leuitica portōne sūt
cōtēti. de tēris ꝯ. nāq' rega
libz tenent' lo. i' possiones

alias cũ talia tĩſeat ne
cũ ſuo onere· nõ intelli
gendum· ĩmo tales dñis
ſuis obedire tenentur ſi
cut ceteri· ⁊ hanc ꝯ· ponit
expſſe capitulũ ſequens
ꝫ notandum ⁊ hoc ẽ vr
ꝑ ſiſe· qꝛ monacus trãſ
latus ad epãtum magis
ſubiectus eſt archiepõ q̃
abbati ſuo ⁊ ei magis dꝫ o
bedire· ſic monacus trãſ
latus ad curã ĩ hiis que
ad curã parrochie ꝑtinent
magis tenetur obedire epõ
q̃ abbati· ⁊ pt' epc' ipm vi
ſitare ⁊ corrige· ſic epc'
accipiẽs feodalia· p'ipue
ſciẽte ⁊ p'mittente ſũmo
pontifice· magis tenetur
obedire dño tẽpali q̃ ſum
mo pontifici· imo ꝯtm
ĩ caſu ꝟ pcepit ei prin
ceps aliquid de prib' ad
onera feodi· vñ ẽt' exep
tus· q· ꝑ ſic monachus ab
abbate· ita ꝯ dicit hu
go de ſc̃o victore de ſac
mentis ꝑte· ij· ca°· vñ di
cens q' principes ꝯ terminẽs
eccãm nõ poſſunt ĩ ipſam
transferre totalẽ dñiũ
ſic q̃d nichil dominij re
tineant· cui' ĩbi ſunt
hec· pt' eccã iuſtia ſ
hẽc laycos ꝑſ ꝑ quas iu
ra ⁊ iudicia ad terrenam
poteſtatẽ ꝑtinentia ſm

tenorẽ legũ ⁊ debitũ iu
ris hũanũ exerceat· ſic
tũ ut et ipm qd poteſtate
h3 a principe terreno ſe ha
bere agnoſcat ⁊ ipas poſ
ſeſſiones nunq̃ a regia po
teſtate elõgari poſſe in
telligant· qm ſi racio poſ
tulauit ⁊ neceſſitas ⁊ illis
ipa poteſtas debet pa
trocinũ ⁊ illi epo poſſeſ
ſiones debent in neceſſita
te obſequiũ· ſic ei regia
poteſtas patrociniũ qd de
bet alteri nõ pt' dare ſic
ipa poſſeſſio ẽ eccãſti
cis ꝑſonis dicata obſe
quium qd regie poteſta
ti pro patrocinio debetur
ſiue negare nõ pt' ſicut
ſcriptũ ẽ· reddite que ſũt
ceſaris ceſari· ⁊ que ſũt
dei deo· ſꝫ forte diceretur
qd ſunt aliqui indigentes (quis)
diſpenſatõne ſeu irregu
laritate· vel caſu hi· ⁊ ſic
ĩpedire tranſitũ ẽ ĩpedire
bonũ ſpũale ⁊ amplius
ꝑ tales arctatõnes patri
um· ⁊ tales leges ne ali
qui preter pecunias
extra regnũ inferatur
dampnũ curie romane
⁊ ſic poteſt cõqueri ꝑ
legitime ⁊ talia ꝓhibe
⁊ reputare principẽ hoſ
tem ſuũ qui talia facit
⁊c°· ꝓhibe ſupplicare et

vniuſalit' impedire· ne q̃
cũq̃ ea aliquis tranſeat eſ
ſet ĩpedire ſpũale bonũ
ĩ caſu· ꝯ ſi ꝓhibeatur cũ
exceptõne· ſaltz n' ex cer
tõna ꝯ de licencia principis
qui cauſam eccã audiat
nõ ẽ ĩpedire bonũ ſpũa
le· Si enim per tales ꝯ
tractatõnes dapnificaret'
curia romana· qꝛ nõ ac
cipit ꝯſueta ſeruicia· nõ
ideo dꝫ reputari princeps
iniuſte agere· vel iniu
ri ecce n facit ſola in
tentõne nocendi· qꝛ ſi fa
ciat ꝑ ſuo vel terre ſue co
modo· quãuis inde ꝑ ſeq̃ns
dampnũ alteri cõtingat
ꝯ ẽ licitũ· qꝛ cuilꝫ ẽ uti
iure ſuo· ꝯ· aliquis hꝫ fõ
tẽ oriẽtẽ ĩ orto ſuo ⁊ fũ
do ſuo· qui diuiſus ꝑ ri
uos rigat ortos vicinoꝝ
nunqd eſt ei licitũ· iſte fa
cit aq' aſcendere vel cur
rere ꝑ diuerſa loca domꝯ
ſue ⁊ ſic ĩpedit ne curat
ad ortos vicinoꝝ· nũ qd
ẽ ei licitũ· dꝯ q' licitũ ẽ
ei q'uis ĩ cõmodũ alius eue
niat· qꝛ vtitur iure ſuo
eſto ꝙ qd hec faciat prin
ceps intẽtõne nocẽdi
adhuc ĩ caſu ẽ gl' licitũ
ſcilꝫ ſi ꝑſenciret pro
babilibꝯ vel euidentibꝯ
argumẽtis· qd papa· g'

iniuncturet· vel qd ꝑ ad hoc
uocare ꝑlatos ut cũ ipis a
liquid machinari intendere
cõtra ſe vel regnum ſuũ· q̃
ei licitũ principi abuſu gla
dij ſpũalis repellere· eo m°
quo pt' ⁊ ꝑ gladiũ iniuſtũ ꝑ
cipue ubi abutitur gladio ꝯ
ſpũalis vergit in malum rei
publice cui' cura regi in
cũbit· aliter ei ſci cauſa gla
dium portaret. Qd' uero ꝯ de
collõne bñficioꝝ· dꝯ q' collõ
bñficioꝝ cõpetẽ pt' lai
co ex cõſuetudine· ſicut ꝑſẽ
tatõ de iure ſcõ· ita non
plus repugnat laico vnũ
quã aliud ⁊ pt' cõpetere de iure
patronatus· ſi hoc fuit ĩ cõ
ſuetudinem laici· vel cõceſſũ
ab eccãs· ſicut ei dicit ꝑhs
· viij· ethic' bñfacienti ⁊ ſi nõ
ex debito iuſticie· ex quo ac
tõnes ĩnaſcitur ſunt hõines
tñ ex debito honeſtatis de
bentur ſuꝑhabundanti ho
nor ꝯ indigenti ad retribu
tõ lucri· ⁊ nũ ẽ q' fundatori
bꝯ eccãrũ ꝯ bñficia ac
cepti ecce a pr' ex debito ꝯ
iuſticie nõ erant obliga
ti tñ ex debito honeſtatis
eis voluerũt cõcedere aliqd
honoris ⁊ aliqd utilitatis·
honoris quo ĩ pferẽdo ad
bñficia· qd' ingenti cõceſ
ſum eis bꝯ patronis· vel in cõ
ferẽdo ipa bñficia ꝑſonis

propriis testibus clericorum et
licet hec non inveniatur con-
cessum patronis in iure scrip-
to expresse generaliter tamen
quibusdam excellentibus
patronis ut magis foveren-
tur eorum devotiones ad ecclesias
fundandas est per dissimula-
tionem rationabiliter concessum. et
quia illud quod ratione est concessum
licet ex gratia et non ex
debito processit in longam et
prescriptam consuetudinem
directum convertitur in ius. et
eo quod ut dicit plato in ti-
meo quod scilicet rationaliter est institu-
tum non est dignitatis voluntatis irri-
tari posse non dicta presentatio ad
beneficia ecclesiastica omnibus patro-
nis debetur generaliter et collo-
quibusdam excellentioribus qui
hec ex consuetudine habue-
runt debetur specialiter et de iure
ut eis auferri non possit si-
ne iniuria immo si quis au-
ferre velit sine culpa eunde
ti et rationabiliter eam indubitanter
non potest sed semper tenebitur
patronum collationem. Quod
hic agitur a quocumque. nam
ut dictum fuit. deus non con-
tulit potestatem petro vel
ministris ecclesiasticis ad or-
dinandum pro libito. sed bona fi-
de ad edificationem et non ad
dissipationem. ut dicit apo-
stolus. ei non utile. illud
quod iure est alicui collatum

ei auferri nisi culpa in-
terveniente. sed sunt penitus
dona dei et ideo non
auferentur bono iusto ne i-
los suos quos reges in solo
suo constituit in sempiter-
num. propter quod peccata fecit na-
sci egyptiorum. spolia ebre-
orum. et ideo ex quo a princi-
pio fuit patronis conces-
sum expresse vel interpre-
tative per longam dissimulatio-
nem et ex eo ideo quia ex debi-
to honestatis quo beneficia
certa excellentia debentur ho-
noris ut potentes principes
efficerentur ad dotandum
ecclesias. non dubium non esse pri-
pe a christo commissum et tali
a revocare possit sine eu-
identi et magna culpa sine
que principes motus non
inveniretur corrigitur pro
pterea cum ex hoc esse sup-
ferit vel triplex emolumen-
tum. Quod secundo arguitur quod col-
latio non cadit in laycum
cum sit spiritualis dicendum quod spiritu-
ale non dicitur proprie nisi
in habitudine ad spirituale do-
minium per causalitatem
seu communicationem. unde sic
sacramenta ecclesiastica
spiritualia sunt et administra-
tio sacramentorum. quia graciam
spiritualem continent et cau-
sant. similiter non autem
si aliquid huius eodem ad

dictum spirituale vel per concomitantiam
ut ius decimarum vel per an-
tecedentiam ut ius patro-
natus vel collationis prebenda-
rum. per ergo quod est spirituale
non cadit in laycum aliquo
modo nec sunt que annexa
et per concomitantiam quia tale de-
pendet ex spirituali officio
nisi ratione spiritualium officiorum
quod aliquis decimarum et
sicut spirituale officium non com-
petit layco ita nec ius pro-
dictum licet fructus cum laycis
qui nomine decimarum appella-
tur layco convenire pos-
sit ex concessione eccle-
sie. tamen quod est annexum spi-
ritualibus officiis per antece-
denciam ut presentatio vel col-
latio seu ius conferendi. quia
non dependet sic a spirituali
sed eius potest convenire lay-
co precipue ex concessione
ecclesie vel permissione et ex
longa consuetudine et pre-
scripta potest secundum rem iuste ac-
quirere precipue cum secundum
non repugnet. quia si ei
repugnaret ei non posset
convenire ex concessione
eius cuicumque superioris sicut
nec administratio sacramen-
torum. vel ius decimarum cum
potest annecti eius convenire
layco. nec sit onerosum
ecclesie sed magis fruc-
tuosum et precipue faciente

etiam et per intentionem. Quod
dicitur quod ius non debet esse onerosum
ecclesie non ex hoc officio hono-
rabilis non est vel patrono cum
tenebit omnis defensionis
ecclesie vero non est onerosum
cum plus ex hoc habeat co-
modi quam incomodi. Quod dicitur
quod consuetudo non preiudicat
iuri publico est dicta consu-
etudo cum non sit dampnosa
in multo sed in pluribus fructuosa
non preiudicat iuri publico
in genere quamvis videatur preiudi-
care in specie. nam quamvis preiu-
dicare videatur episcopi quod
privatur collatione beneficio-
rum que de iure sibi deberen-
tur. cum ecclesie aliunde ex
hoc emolumentum accipi-
unt preponderans. ex defensionis
et donationis et
fundationis. et ideo non preiudi-
cat simpliciter ut dicit
philosophus. vij ethicorum. hoc faci-
mus quod per amicos facimus
et ideo ecclesiasticus officium de
hoc non per se sed per patro-
num laycum laycis cum ab
eo concessum est rationabiliter
que concessio non est revoca-
bilis ut dictum est. Quod
opponitur de consuetudine contra-
ria sive contractus et ibo reddo
quod hic nullus contractus est
nec conditio. quia patroni non
dant sub conditione vel modo sed
simpliciter hec obligatio se

quat collatione ita fcam
nec e hic aliquid i hone
stum cu p molestia non
sit ab ecclesiis extractum.
ab ecclesiis sit patronis h
balit concessum hec ex debito
honestatis quo quisque ut
dicit phs .viij. ethi. benefi
co pcellenti debetur hono
et indigenti [illegible] lucrum
et eet cuia sic contractus
vel doni ut dicit ar. ibi no
io requit q sit p no adiec
ta [illegible] q totum mane
at. hec cu exigit i condicione
inhonestatis que no e ex
[illegible] etiam ut contra
ho tecu si accidis totem. sz
ubi e condicio apposita ex
iva sic doni totum vel con
tractus no tenet. ut si
dicat [illegible] tecu si ne
cnal sterilitatis procures
vel h. [illegible] istud dona
to fcm ecclesijs no tenu
isset. si redime totum toti
ad donatores. Qd dz q eo
cessio gravet iure mino
ru et repetat se deceptum
ideo no sufficit ad restitutione
q sit minor n ostendat se leda
[illegible] gnalis. Qd etc ecca
[illegible] non posset eu appa
reat evidenter q ex dea
pmissione eccla est locuple
cior amplius ecca sm mag
nos [illegible] i ultio
mo [illegible] .xxvi. annorum re

pore lesionis fce. ut sic i
fca [illegible] qd vo re
pe lesionis fce utile ta
tum restituatur et non
ult i fraus pbet intue
niss. alij vo q restitue
da usque ad .xvi. annos po
nentes exem i a no .iiij.
alij usque ad .xxx. ponentes
eam i pmo die minore
amplius dicit goffredus
q ecca differt in hoc a
minore q ecclesia psebit
et psebitur ex eam. Sed
minorem servat illesus. pt
qua i legu... sepone q
quid [illegible] minore currit
sz restituit. sz ecclesie
nt pscripto .xl. annorum nec
est restituenda. Qd
dz. [illegible] q [illegible] de cepisti i
vita activa. [illegible] ex b sol
sibi convenit dispone de
rebus suis et no de alienis
et pdicare alijs res eorum
distribuenda sm qd exig
endo caritatis. Qd op
portuit eo de clericis qui
magis pollent rone. ideo
si sic est no io pelle de
bent moribus sm minori
bus et melioribus s. spua
libus. Qd dz ei qd alie
[illegible] locutus i [illegible]
veri pncipii. ideo quamvis
i casu aliquo sit utens
stricta sicut moyses vi
tate [illegible] de repudio

uxoris. [illegible] .xix. in nulli
licitum e i casu quocumque
q [illegible] docere vel scri
bere in doctrina religionis
et io dice q tamen mi i[...]
quos aliqui fuerunt summi
pontifices scripserunt o[...]
[illegible] suam i favore
pncipum vel ob timore ipso
rum e pone os i celum. ma
gis aut pbabiliter posset
dici contra q tales [illegible]
qui sic mdebite amplifica
uerunt summi pontifices lo
quuntur timore vel favo
re summi pontificis cum
sint [illegible] q mag
possunt p ipsum promo
ueri. et pcipue cum ipmet
dicant hec male. q sum
mus pontifex gratiose
[illegible] sua potesta
tem extenderes et reprime
obloqueres q no faciunt
reges et pncipes. Qd no
ultimo dicit ille de cre
mona tales pro heretic[is]
habendos. qui dicunt papam
no hre etc. dd q ille teme
rarius est i iudicando cu
dicit nos ita dice. ut de
ecca no posse co[...]
[illegible] h ei illim e cu ecca
possit convocare bra[chium]
[illegible] seculare contra here
ticos [illegible] Qd ab
olendum [illegible] mag[...]
posset dici q iste anathe

ma i[...] et no loge ab
[illegible] pertinacia [illegible]
dem suum. Na papa hec utr[um]
q gladium no continet in
sacra scriptura q e fidei re
gula et [illegible] dicat dns
no addetis ad verbum qd
nobis loquor neque aufere
tis ab eo. et in gestis pme
ephesine synodi [illegible] q[...]
symbolo nicene synodi decr[e]
uit sca synodus alium fi
dem nulli licere pferre vel
conscribe vel copone pt dif
finitam a scis patribus qui i
nicena congregati sunt a[b]
spu sco. si [illegible] anathe
matis pena et idem [illegible]
tur i gestis calcedon. sy
nodi [illegible] cu fides xpia
na sit catholica et vlis. no
pt summus pontifex h ponc
sb fide sine concilio gnali. q
no pt papa destruere sta
tuta concilij .[illegible]. anathema
na licet concilium no possit
pape legem i ponc. ex de e
lectione. signalti [illegible]
.q. vi. [illegible] no [illegible]
ligitur i [illegible] que fidei sunt
eo q [illegible] maior e vlis et
papa cu concilio maior est
papa solo.

Nunc viso qd possunt
plati ecclesiastici ex eo
q sunt xpi vicarij. viden
dum e quid possit summi
pontifices ex [illegible]

ni magni imperatoris. dicit
enim quod filiis et successoribus
eius dedit imperium occidenta-
le et imperialia signa ut pa-
latium suum coronam et cetera
et quod voluit aliquis quod vo-
cetur summus pontifex impera-
tor est et dominus mun-
di et quod potest reges in-
stituere et destituere et si-
cut imperator et pecunie im-
perio vacante et quod ad ipsum
appellari potest ut ad impera-
torem. ut autem ista melius
pateant premittenda sunt
ea que secundum [illegible] que in
in cronicis et antiquis hi-
storiis de hac translatione
et donatione imperii legun-
tur ut melius videatur
quid per donationem illam pos-
sit papa pretendere super
Francie [illegible] et considera-
ndum de ordinatione predicta que
ut accepimus ex cronicis
Hugonis Floriacensis et ex li-
bro de cosmographia et ex
epistola Constantini ad episcopos
et ex testamento eiusdem
ipse Constantinus non dedit
nisi certam provinciam scilicet
Ytaliam cum quibusdam
aliis in quibus Francia non
includitur et imperium ad
grecos transtulit. ubi
novam Romam edificavit.
Item de translatione
imperii de grecis ad germa-

nos facta per Romanos et
papam in persona Karoli
Magni ut dicitur sciendum
est quod ex cronicis supra-
dictis quod non fuit transla-
tio facta quin remaneret in
primo apud grecos im-
perium et apud occidentales
sub nomine. sed fuit facta
divisio imperii ut duo impera-
tores dicerentur romanorum
scilicet Constantinopolitanus et
qui Romam ex tunc dicti
leguntur a grecorum im-
perio recessisse propter defe-
sionem rei publice quam ac-
ceperunt a Karolo magno
non Constantino imperatore
negligente et ex conni-
vente imperatrice que filium
suum Constantinum et filios
filii excecavit ut sola
imperaret procuravit et ex trans-
latione imperii ab eis ad
grecos per Constantinum
facta indignati et graviter
ferentes iugum grecorum lau-
des imperii Karolo vic-
tori [illegible]. ex quibus
ergo supradictis apparet quod
ex dicta donatione et trans-
latione imperii papa non
potest super regem Fran-
cie propter quatuor. primo quia
quod dicta donatio non fu-
it nisi de portione declara-
ta in qua Francia non in-
cludebatur. nec translatio

fuit facta totius imperii sed
monarchie mundi ad
germanos. unde et post dic-
tam translationem que fu-
it magis divisio imperii vel
nova imperii appellatio
quam translatio remanse-
runt imperatores apud gre-
cos. secundo quia dicta dona-
tio non valuit propter multa que
glosa iuris civilis sub-
notavit. et ut iuris peri-
ti dicunt primo quia quod im-
perator ideo dicitur semper
augustus quia ipsius imperi-
um est semper augere imperium
et non minuere et ideo dic-
ta donatio non fuit tenen-
da cum fuerit preiudicialis ex-
cessiva et inmensa quia uni-
versalis [illegible]
et cum moderamine tenu-
isset [illegible]
[illegible] presumitur. nec
obstat quod dicit lex que
mensura donationis in
ecclesiam est inmensa [illegible]
[illegible] ecclesie non
alienandis. C. Sancimus
illud enim intelligitur quando do-
natur de patrimonio eccle-
sie et non quando donatur de pa-
trimonio fisci qui semper
manere debet de quo non
potest largiri nisi cum mo-
deramine et certis causis
in aut. quomodo oportet episcopos
et cetera. collatione [illegible] vel intelli-

in principe non donante ec-
clesie sed [illegible] cui
[illegible] ubi non est pe-
riculum. si res principis sit
maior et non consideranda
res ab ecclesia accepta. [illegible]
quia imperator est administrator
imperii et rei publice ut dicitur
[illegible] per legem [illegible]
[illegible] ut [illegible] constituit pri-
cipium l. i [illegible] si imperii admi-
nistrator est donatio non va-
let [illegible] l. [illegible]
C. si tutor. Tercio quia si do-
naret lex est in C. de dona-
tionibus inter virum et uxorem le-
ge donationes. lex autem
facta ab uno per successorem
revocari potest. quia par in
parem non habet imperium ut ff. de
arbi. l. nam et magistratus. quia dic-
ta donatio firma non fu-
it. quarto quia eadem ratione
qua unam peciam potest dare et
successor potest donare ali-
am peciam et sic imperium deme-
braretur et spoliaretur bonis
suis quod est inconveniens. quia
expedit quod imperium sit lo-
cuples. aut. [illegible] de fin. [illegible] l. si
[illegible]
C. [illegible] collatione [illegible] ex
quibus dicitur [illegible]
[illegible] non valuit quia [illegible]
[illegible] ex hoc sumitur
[illegible] ut legitur in vita
beati Silvestri pape quod in dona-
tione illa audita est vox an-

grecorum in acie diaetum ho
die in ecclesia uenerantur esse
sanctum est. Item beatus ysi
dorus de isto constantino
quod ab ipso usque usque ad presens
tempus cedes et rapine et
tocius debilis discordia sequuta
est. dicit et ysidorus de eodem quod in
tantum crudelitatem postea uer
sus est ut et ipsum filium suum in
terfecit et uxorem suam fausta
extremo autem tempore uite sue
est ab eusebio nichomedie
episcopo baptizatus est. Sic bis
est baptizatus et amplius
in arrianum dogma declinauit
et hoc idem dicunt in cronicis su
is multi alii et cronice ue
races scriptores et fide dig
ni. Quod autem aliqui defendere
uolunt quod ista de constantino
filio eius intelligi debent.
pater et filius tamen ysidorus ibi
tacet postea loquitur de il
lo constantino et ostendit et quod
a constantino non recepit ba
ptisma certe cum ipsius tem
pore fuerint magna certe per
secuto constantio quod ex co
mitibus quod solus constantinus et
non filius eius habuit uxorem
fraustam ...
interfecit et constantinus fuit
...misitatus eusebio nicho
medie episcopo. Constantinus
qui mortuus est ... certe et
sepultus est in illa ecclesia
dicitur ysidorus et alii de constantino
quia affectus sue pietatis
reddiderunt eum longe me
morie apud bin grecos in
regalibus grecia et de nouo
uno corruperunt ad eum pro
bus quod ad eos imperium trans
tulit et constantino polim
apud eos fundauit. Et
apparet quod ex dicta donatione
nichil habet papa super regem
francie. dato et quod ualuisset
et generalis de toto imperio fuis
set. quia quamuis gallici in
ueniantur tempore ottonis
aliquando per quedam fuisse subiec
tos romanis. tamen franci num
quam. hoc legitur in diuersis
hystoriis. quod post excidium
troie .xii. milia troianorum
cum duce antenore a quo
primo dicti sunt antenori
de. ad partes panonie iux
meatidas paludes peruene
runt ubi ciuitatem sicamb
riam edificauerunt et per
manserunt in imperio romano ad tempus
manserunt usque ad tempora ua
lentiniani imperatoris a quo
de expulsi pro eo quod tribu
ta romanis iuxta morem
ceterarum gencium soluere
recusauerunt et quem ... de
cum suis ducibus marchomi
ro sunnone et geneba do
uenerunt et habitauerunt iux
ripam reni in confinio germa
nie alamanie quorum tamen
multis plus postmodum
idem ualentianus aferitas
set dicente nec potuissent
ipso eos nomine fortuno
quod ferores appellauit ab
illo tempore in tantum uirtus
eorum creuerunt ut
totam germaniam et gal
liam usque ad iuga py
renea et ulterius subiugauerunt
et galliam a francis citra
que francia nominatur
nullus romanus uel alius
quibuscumque fuerunt subiec
ti. Quarto ex dicta do
natione dato quod ualuisset et
de toto imperio facta fuerit
et dato quod francia tunc fu
isset in imperio subiecta quod
non dicimus adhuc non per
papa super regnum fran
cie. cum non sit imperator
amplius dato quod esset fran
cia prescripserunt contra impera
torem usque ad dies istos
retinuerunt. et sic regnum
francie reges sancti et tam
longo tempore bona fide ut
patet de beato ludouico per
ecclesiam catholicam canoniza
to quam tenuit et ecclesia canoniza
tum approbauit. Et quod
est dicunt aliqui theologi
cum iure humano sit appro
bato rerum et subiecto homi
num secundum bonum aliqua iura hu
mana possunt facere quod per
alienum quod meum est et tuus
fecit dominium. Ex quo sequitur in

ratur in patria seruitur quod
aliquid post tantum tem
pus in prescriptione transferatur
dominium transfertur
et hoc pro communi utilitate. s
ne dominii negligentis et in
fructuose bone fidei possesso
ris et pro communi utilitate ne
lites in infinitum protendantur et
multiplicentur. nec in totalitate
rei aliquid alienum sed suum
suum inquantum secundum prescriptione
legittima. et ideo dato quod reg
num francie aliquas fuerit
subiectum tamen per prescriptionem est liber
tum. Quod et patet quod in cronicis
eius regibus et aliorum legi
tur quod karolus magnus
totam ytaliam sub iure reg
ni francorum redegit legitur
et in hystoriis romanorum
quod olim fuit imperium penes
francos et tamen constat quod yta
lia nunc non est subiecta
francis. quod non est nisi per ali
quam temporis prescriptionem que
in talibus locum habet ex premis
sis et apparet non ualere quod
aliqui intendunt de prescrip
tione subiectionis. dicunt enim
quod subiectio que imperatori de
betur prescribi non potest. sed illa ra
tione quod debetur baronibus
infarioribus prescribi potest
tamen quod subiectio remaneat
ad superiorem. cuius ratio alle
gatur. quia cum plures dissenci
ant facilius non expeditur

plures regimine habeant. Sed
quod unus toti mundo preficia-
tur quo ista utilitas sine excep-
tione tolli non debet. Ex tamen
parum valet, ista ratio, quia pa-
ter ex dictis supra. Amplius
inventum est quod plures facilius
dissentiunt quam unus. Ideo
melius est regnum regum quam
aristocraticum, ut dicitur
supra capitulo. Melius est tamen
plures in pluribus regnis do-
minari quam unum dominari
toti mundo. Quod ex hoc
apparet quia tempore impera-
torum numquam fuit mundus
in pace quietus postea vel
ante. Sed sicut fratrem mi-
hi [illegible] sufficiebat et
certa horribilia scelera que
per mundum currebant et dis-
sensiones perversae de qui-
bus non est modo narrare per
singula [illegible] est
si prescribi non possit contra
imperium romanorum quia dicitur
illi. Cum ante regnum ro-
manorum fuerint regna
alia et imperia, scilicet babilo-
niorum quod incepit a nino
tempore abrahe, et graecorum
tempore iudicum sub quo dux
macedonum seu graecorum
ab alexandro tempore ma-
chabeorum. Et est quod liber-
torum aeque a deo sicut ro-
manorum. Et igitur non obsta-
te quod graeci habuerunt im-
perium a deo, romani sibi
scribunt et graecos et
usurpare temptaverunt
vel imperium graecorum ex-
pellendo. Quare non
possunt alii volentes prescri-
bere contra romanorum im-
perium et a se eorum domi-
nium abiciendo propter hoc
quod cum eis se non subiece-
runt voluntate. Sed vio-
lentia romanorum, sicut
legitur de gallicis qui a-
liquando venissent sua
voluntate se subiecerunt
romanis. Sed semper post
poterant rebelles fue-
runt. Similiter quidam romanos
vincere [illegible] eos. Sic igitur
romani per violentiam [illegible]
[illegible] imperium. Non
quid iuste per violentiam
et abici poterunt, dicerent [illegible]
eorum dominium vel et quod eos prae-
scribi. Si vero quis di-
cat quod deo ordinante debu-
it cessare imperium alio-
rum et scribere imperium
romanorum. Quare non sic
predicti de romano imperio
et quolibet alio quod deo or-
dinante cessare debuit, et
illi qui ante romanis quod
liberique fuerant subiecti
amplius non debeant sibi
subditi discedere velint et pos-
sint. Immo etiam expressio vi-
detur in scriptura de imperio

romanorum quod deficere debu-
erit quod de alio [illegible] in numeri
[illegible] in prophetia a ba-
laam [illegible] de ytalia
superabit assyrios vas-
tabit hebraeos et ad ex-
tremum et ipsi peribunt et dicitur
magis in [illegible] sermone
christiani periit romanorum
hic et in fine temporum dedi-
tione eorum. Similiter in daniel quod
agitur de imagine quam
statuit percussa in pedibus
dicit glossa quod regno ro-
manorum non ferreus sunt
et medii in fine debilis
aut fragilis erit.
Nunc vero inquirendum si
sit reprehensibile iu-
dicare de facto papae. Et
quod quidam dicunt quod hoc est
tangere montem et pone-
re os in caelum dicunt quod duos
[illegible] Ideo petrus condempna-
tur per consilium generale. Et pa-
pam leonem reprehen-
dit et iudicare voluit
et ex hoc considerandum est
quod circa papam potest in-
telligi esse triplex modus
discussio et iudicium. Sive
de statu de potestate de
plenitudine abusa, et de persona
de statu, de statu quidem pa-
pae. Ante sic papa vel
non. Dico quod dubitare et
discutere licet quod possit ne-
mo in dubium ponere eandem
electionem et tamen forte certa in
qua potest error inde [illegible]
circa electionem canonicam vel
tamen plurium contrahitur. Et
iterum propter defectum personae quoniam
non tamen posset aliquis esse
talis qui esset a fide repelle-
dus ut si esset femina vel
hereticus sicut fuerunt ali-
qui ob ista non admittuntur
in catholico propterea tanto ma-
gis in talibus est veritatem
inquirere quanto periculosius est
in hoc quod cognoscere vita-
re. Hic tamen est observandum ut
exceptiones in tali statu
tenere vel recipere non admit-
tantur. Quod ex tempore certo
tamen factum et personis ex-
perientibus manifeste observe-
tur. Sed vero circa personam
vel electionem statim potest
fieri post discussionem di-
ligentiorem a laicis et ab illis
quorum interest et si tamen aliquid
inveniretur legitimum
quod statum non esset dissipandum
[illegible] esse et similiter
posset etiam generale con-
silium peti et ad ipsum consilium
appellari. Immo in tali casu
si principes invenirent cum
violentia deducerent bra-
chio seculari a sede remo-
vere [illegible] esse
sufficienter. Sic enim loquitur
in cronicis romanorum ponti-
ficum de bindeo nono de eo

zelo provenient quo constan
tino sco et aliis qui iudicio sum
mi pontificis per laicam turbam se
cularem comendabiliter et se
cularis. Sed quis iudicabit
eum hereticum sed si dixerit
et affirmando tenuerit contra
quod id quod est in symbolo
fidei per ecclesiam aliquibus
... iudicetur ... q
non credit iudicatus esse
potestate vero domini pape
aliquid possit credo quod non
sit reprehensibile in quibus vi
detur eis ignorantia. Sed
periculosa et non sit certum in
quibusdam. Utrum possit
dispensare cum bigamo vel
utrum possit dispensare
in sollempni voto continentie
cum vellet papa aliquid
de facto dispensasse et
tamen alius papa dicat quod
non possit. Certum de rege re
dientibus ...
et multa et infinita sunt de po
testate pape dubia de quibus
est utile dubitare et est p
ut videtur per rationes videtur aliquibus
ut similiter iudicare de po
testate ... sic abusu et
de personali suo defectu. Item
si prebendas conferat pro
necessitate ecclesie vel pro suo
privato bono. Et utrum
sit talis sceleris aut
... Si non sit evidens
et manifestum absque omni

dubio non licet iudicare sed
semper in meliorem partem
interpretandum est et evade
dum. Si prima facie
aliquid mali colorem ex
cutiat et multo minus
est hereticum de papa quam
de aliis quibuscumque. Si
vero sit factum ex genere su
o malum ut in continentia
vel per videri per modum auc
toritatis ab aliquo ecclesia
de excoicando eum super pro
rem non habeat. Unde
dicas cor qui leonem pa
pam excommunicavit et ...
... de ... consilium
est pretium condempnatus per
modum vero simplicis
iudicii et correptionis
dicunt aliqui quod non. Sed si
sapientis ... quod
ex se malum est interpre
tari ... iustitia ...
fuerit. Sed ... pa
tres interpretatum ...
in bonum et si quid fuit su
tum vel ex se aliquid ma
lum interpretari debemus
quod divino instinctu fiat. Cui
ius curam et regimine ec
clesia sancta magis regitur
quam singularis ... beatus
Augustinus ... et de civi
tate dei. Nam ...
sapientis ... dicit ...
... dei qui
per suam sapientiam aliqua mira

cula operabatur. Ideo dico quod
ubi papa manifeste er
rat predicando errores contra
suo dispergendo gregem
domini scandalizando ecclesiam
ex quocumque facto suo quod est de
facto suo iudicari predicari
et reprehendi a quolibet et si
non ex officio tamen ex cari
tatis zelo non ...
... cum reverentia et
honore ... affectus qui
personam ... non minus
eidem debetur non minus
eidem debet ... statum
... ad quem assumptus
est et ... sicut papa ...
status ad quem assumptus
est non minus tenetur
omnibus ad karitatis af
fectum licet ...
... secundum Augustinum
... alium ...
... quibus ad correp
tionem fraternam ex ka
ritatis zelo et debito re
spectu pape non minus te
netur ... ka
ritatis affectum ... cum
... et reverentia ...
... cum venisset Petrus
Antiochiam in faciem re
stitit ei quia ... rep
rehensibilis erat. Non ...
dicitur qui ... monte
vel ponere os in celum cum
hec loquitur quod ubi pa
pa manifeste offenderet

non est celum ... os pone
in celum quod ... corripit
... ... aliquis
timere de papa quod ... hoc
scandalizet ... scandali
... non cadit in
... et in pusillis ta
men ... timere scandalum pa
pe ... hoc est tenere quod papa
sit pusillus ... perfectus
quod alius qui ... audet
corripere aliquem ... ro
talis secundum veritatem ponunt
os in celum qui talia predicant
de sanctissimo patre quod ...
...
... sua quacumque
indigentia ... tene
... non sit pusil
lus ... perfectus et perfectior. Sed
quid si papa diceret quod re
putat hereticum quod tenetur
... sunt opiniones
hereticorum. Et diceret hoc si
ne consilio generali. Ut si
diceret quod reputat hereticum
omnem ... quod asserit
regem Francie vel aliquem
... esse subiectum in tem
poralibus ... summum pon
tificem indefinite debet de
bent semper ... aliquem
sanum consilium. Sensum quod si
... potestatem ... verba
... verba non ... sic
quod possit appellari ad eum
vel quod sit dubium habens
in ... vel quod papa

habeat se intromittere de me[...]
o et de tuo hoc est esse con-
tra scripturam et con-
communem doctrinam et no-
uitas quedam quam non pro-
ferret summus pontifex
nisi cum multa maturi-
tate et habito prius concilio ge-
nerali et discussione fratrum
ubique per litteratos. Et ideo
debet intelligi in sensu sermo-
nis [illegible] vel questio mo-
netur de [illegible] vel debet intel-
ligi in foro conscientie ut su-
pra dictum est quousque scilicet
aperuerit intentionem
suam. Et ideo finaliter expli-
cauit intentionem suam in
tantum non [illegible] se
sic [illegible] cum varia
tolerari quietum potest
sine periculo iustitie et ve-
ritatis. Juxta illud [illegible]
cumque [illegible] Augustinus [illegible]
pastus [illegible] et [illegible]
[illegible] refugium [illegible]
sicut cor regis in manu dei
pape in manu sua
et potest ipsum quocumque vo-
luerit inclinare et vertere
vel ipsum papam sicut
et regem [illegible] amouere
si [illegible] periculum rei publice
sit in mora [illegible]
[illegible] populus ad malam
opinionem et esset prudentia
de rebellione et papa com-
moueat populum [illegible]

bere pro pabulo gladii spi-
ritualis. Verum non spectat
quod resistere debeat nisi
[illegible] quia in hoc casu ec-
clesia et papam de-
beret mouere et agere
contra ipsum princeps et vi-
olentiam gladii pa-
pe posset repellere per
gladium suum cum mode-
ramine. Nec etiam agere
contra papam ut papa
est sed contra hostem suum
et hostem rei publice si-
cut [illegible] iudeus qui
eglon regem moab in-
terfecit sagitta [illegible]
[illegible] eo quod [illegible]
seruitute populum dei
premebat. Et non est reputa-
tus interfecisse rectore
licet malum sed hostem
sic et agere non est contra eccle-
siam agere sed pro ec-
clesia. Sicut populus com-
municabiliter [illegible]
zelo fidei commotus con-
stantinum papam qui
erat scandali [illegible]
[illegible] [illegible] et deposu-
it. Sicut [illegible] [illegible]
[illegible] romanum [illegible]
[illegible] nonum et duos
alios qui [illegible]
bus suis scandaliza-
bant ecclesiam [illegible] et
catholica censura de-
posuit [illegible] scandalum

romane ecclesie papam
[illegible] ut legitur in cro-
nicis romanorum.
[illegible] quia supponere
[illegible] [illegible] quod
summus pontifex potest re-
nunciare et deponi. Et
utrum potest fieri de papa
non papa uidendum est
quibus rationibus usi sunt qui
dicebant papam non
posse renunciare nolun-
tarie vel deponi a iure
sola inferiori pluralitate
ut in isto capitulo
[illegible] rationes ad du-
os articulos distincte su-
pius in principio huius
tractatus positos. Eo
quod ille sunt rationes que
utrumque concludunt. Sit
ergo prima ratio eorum quia
papa renunciare non
potest quia papatus a so-
lo deo est. Que autem a deo 1
vel alio superiori aliter co-
mittuntur ab aliquo
inferiori remoueri non
possunt sicut papa vel
dignitas que a deo co-
mittitur a nullo inferio-
ri remoueri non possunt
et sic papa vel dignitas
que a deo committitur a
nullo inferiori remo-
ueri potest. Secunda ratio est 2
quod nullus potest auctori-
tatem vel potestatem

aliquam auferre quam confer-
re non potest. Sed auctori-
tatem papalem nullus
conferre potest nisi deus. Ergo
nec etiam auferre quod
tamen fieret si renunciatio
ualeret. Tertia ratio est ex 3
decretali inter corporalia
que expresse innuit quod de-
positio episcoporum translatio ab-
solutio per cessionem soli pa-
pe reseruatur et non [illegible]
ergo deus [illegible]
remotio ab officio quia
papatus omnes dignita-
tes excedit vel excellit
per solum superiorem [illegible]
potest fieri quia nulla ratio
est videre quod deus uelit esse
presbyterios solum per superiorem
papam inquantum est
deus et papam ipsum re-
moueri per inferiorem es-
se. Immo videtur quod uelit
deus quod ipse solus per seipsum
papam possit amouere
qui solus est eo superior.
Quarta ratio est scientia 4
virtus creata per nul-
lam virtutem creatam pot-
tolli. Sed papatus est sum-
ma virtus creata ergo etc.
Quinta ratio est quia nec 5
papa nec tota vniuersi-
tas creature potest facere
quod pontifex non sit pontifex
[illegible] [illegible] [illegible] sum-
mus pontifex non sit sum-

mus pontifex. Sexta ro
est quia papa non est papa nisi
per legem divinam et non per le
gem creature nec omnium
creaturarum simul ergo
nullo modo videtur quod possit papa
efficere quod non sit papa ex
quo eius papa voluit et
se subiecit legi sponte. Non
esse non potest per creaturam a
liquam vel omnes simul. Septi
ma vero est. nullus potest tol
lere votum alterius nisi ille qui
est super votum. Sed papatus
est quoddam votum super omnia vo
ta. quia vovet papa se ge
rere curam universalis gre
gis domini et quod de eo reddere
rationem. ergo ab ipso solo deo
potest ab ista obligatio
ne absolvi. non enim aliquis
alicui superiori obligatus
potest se ipsum absolvere sed
solum superior absolvere potest.

8 Octava vero est. nullus se
ipsum potest absolvere quod
esset si papa voluntarie
renunciare posset. No
9 na vero est quia papalis obli
gatio non videtur posse tolli
nisi per maiorem potestatem
quam sit papalis. que tamen non est
maior nisi dei. ergo etc. Deci
10 ma ratio est quia nulla dig
nitas ecclesiastica post le
gittimam confirmationem
potest tolli nisi per eius superio
rem. Sed papa non habet su

periorem nisi deum. ergo etc. Undeci
ma vero est. ergo quia apostolus ait
quod Christi sacerdotium est eter
num quia ipse vivit in
eternum. ergo nullo modo potest
esse una summi sacerdotis sine
summo sacerdocio. quod tamen
falsum esset si papa re
nunciare posset. Ista sit
media ... ad hanc
partem videre potuimus quod papa
renunciare non possit vel
deponi.

Nunc vero ostendendum est
multiplicem exemplis
auctoritatibus et rationibus
quod papa possit renunciare
et etiam vel deponi. Et de
renunciatione potest exemplum po
ni de beato clemente de quo
legitur in gestis romano
rum pontificum quod renun
ciavit et post linum et cle
tum cathedram recepit. Et
quod clemens fuit imme
diatus post petrum. Sed eo
renunciante susceperunt
cathedram papatus
linus et cletus. post quos
iterum cathedram cle
mens accepit. quod si fuit
pretensus quartus fuit a
beato petro. Aliud tamen exem
plum posset capere ex illo
nam ex quod haymo in
ystoriis refert. memorat
enim in aliis quibusdam hys
toriis dixisse legitur quod lin(us)

et cletus sederunt non ut pon
tifices sed ut summi pontificis
coadiutores. quibus in vi
ta sua beatus credidit eccle
siasticarum rerum dispensatio
nem ipse vero toto oracioni et
predicationi vacabat. Et co
paciti linus et cletus tam
quam ... martyrio in ca
thalogo summorum pontificum
reperiuntur. Et sic scriptores de
mum non renunciaverunt. Sed
immediate post petrum ca
thedram tenuit usque ad a
naclectum. usque ad qua
rtum ... vivus
esse ... Et quod ideo forte
clemens resignare voluit
quia parvo adhuc tunc te
ab ipso in papam fuit or
dinatus. ut ipse scribit. in
epistola ad beatum iacobum ie
rosolimitanum. Aliud exem
plum potest poni de marcellino
qui fuit tempore dyocleciani
qui renunciavit ut in ... glo
ordinaria ... di ... est.
Non autem. Et ... di. ca.
Nunc autem dicitur quod se ipsum de
posuit. Sed et renunciatio
depositio fuit. quia ipsemet re
naverat hugutio ex gestis
romanorum pontificum ... se
ipsum sententiam tulit dic
tando et contra se eam profe
rendo. dicens. Ego marc
ellinus ob scelus ... sacrificie
quod infelix commisi ... iudico

me deponendum. anathema
tizo et quicumque corpus me
um tradidit sepulture
Exemplum potest de
ciriaco papa de quo legitur
quod cum undecim milibus
virginum martyrium actus
est. scribitur enim de eo quod an
te quadam se revelatum est
quod esset cum illis virginibus
palmam martyrii recep
turus. tunc congregatis cle
ro et cardinalibus omnibus in
unum in presentia cardinalium
coram omnibus renunciavit dig
nitati et officio. Sed iste cyri
acus in cathologo summorum
non admittitur quia crederat
cardinales non pro devotione
sed pro oblectamento virginum
papatum dimisisse. auc
toritates et doctores sed ad
hoc idem. unde glosa ordinaria
... quod hic autem movet
questionem in prima. Sed utrum papa
renunciare possit dicitur
quod sic. assignans pro ro
ne quia marcellinus renunci
avit et clemens. hugutio
ibidem eadem questione mov
et ... renunciatione papa
aliquando renunciare potest. quia
vult transire ad religionem
vel quia egrotat vel senex. Et
ibidem ... potest renun
ciare. assignans pro cau
sa quod marcellinus renunciavit
et clemens. Et sic dicitur etc.

em. Que autem movet hu
giusmodi cardinalem quoniam et
tenda quod credidit quod sic est
expediens talis peccatum
ad hoc ... possit
Ex parte quidem cause fi
nalis quia non eligitur aliquis in
papam nisi propter bonum commune ec
clesie et gregis dominici. Adhuc
cum pertinet ut proficit. Si igitur postea
quam fuit in papatum invenit
re se seu invenerit totaliter
ineptus et inutilis vel super
veniat impedimentum ut
infirmitas vel ad consilium ...
pere cessionem a ipso vel
collegio cardinalium quod
in tali casu est loco totius po
puli et licentiam obtentam
vel non obtentam cedere te
netur. Aliter enim quod ex cari
tate institutum est contra karitatem
militaret. Et inutiliter et
ad malum et confusionem et
dampnum aliter sive presidet re
signare non posset. Hoc
est generaliter verum est quod nulla
obligatio facta voluntarie
preiudicare potest karita
ti vel obligationi qua quisque
tenetur sollicitus esse de sa
lute sua sicut religiosus
qui determinatam regulam
vovit. Si videretur sibi
et alie sive expediens transire
ad arctiorem petita licen
tia a superiore et ea obten
ta vel non obtenta transire

potest ad eam libere quia ut extra
xix. q. ii. Due sunt leges.
qui privata lege ducitur
nulla ratione ut lege pu
blica constringatur. Et
ideo propter ... inutilitas
est animi vel ineptitudo
scandalum ecclesie vel quod per
turbet eam. Seu quod
dividat gregem domini fa
ciens divisiones et suscitans
scandala et admonitus
non desistit. Potest compellendus
est ad cessionem ut extra
de renuntiatione libro vi. quoniam ce
dendi. Et cum in postilla non
non venerabili dicit quod pos
set papa cedere et renun
ciare mundo penitus et reclu
mare. Sic fecit beatus
Celestinus et quod ipse invitus
et de consensu populi in
tali casu non posset de
poni et ad cedendum com
pelli. Quia quod ipse papa
quibus alius prelatus possit
non propter se sed propter populum. Et
nec proficit ... et
consensus ipsius in casu tali
ad deponendum eum. Sed in
utilitatem. Si totaliter inuti
lis videatur et ad eligen
dum alium quam ego ... voluntas
ad renuntiandum papatu vo
lente ... in depositione te
nere quia depositus voluntate
nec ... propter ipsum cum materie
materialiter in sede ...

quam in cessione seu renun
ciatione voluntaria. Quia
ad renuntiationem sufficit
quod causam allegat coram
collegio cardinalium quod
est in loco totius ecclesie. Sed
ad depositionem decet quod fiat
per concilium generale ut patet
xxi. di. c. Nunc autem. Unde di
citur quod convocatum fuit con
cilium generale ad depo
sitionem Marcellini. Cre
do tamen quod simpliciter suffi
ceret ad depositionem collegi
um cardinalium. Quia ex
quo consensus eorum facit
papam loco ecclesie, videtur si
militer quod ipsum potest deponere.
Et si quid fuit ecclesia ro
mana ... et sufficiens depo
nit cum minore. Si non
fuerit sufficiens per
cant. Dicet autem quod alia
bit adducta in prima non te
nent quia non habet superiorem
nisi deum. Non valet ut pa
tet solvendo argumenta.
xxib. Ad primum cum dicitur quod
papatus a solo deo
est, potest dici quod potestas pa
palis potest considerari du
pliciter. Uno modo in se et
sic est a solo deo quia nullus
nisi solus deus potest da
re istam potestatem homi
nibus qua absolutus et liga
tus in terra sit absolutus
vel ligatus in celo. Alio

modo potest considerari ut est
in isto vel in illo et sic est
a solo deo eo modo quo omnia
opera nostra deo attribui
mus. Ysa. xxvi. omnia opera nostra
operatus es in nobis domine
ipse est qui operatur omnia in
nobis et velle et perficere
sed quod sic sunt a solo deo quia ei
soli attribuuntur omnes operis
nostri. Si operamur, si defi
cimus in opera non exclu
dit cooperationem nostram
nam cooperatores dei sumus
igitur quamvis papatus
sit in se a solo deo tamen in
hac persona vel illa est per
cooperationem humanam scilicet per
consensum electi et eligen
cium et sicut hoc per consensum
humanum potest desinere esse in
isto vel in illo sic cum humana
anima sit a solo deo per creatio
nem tamen quod sit in isto corpore
cooperatur natura dispo
nendo et generando et ideo per
operationem nature potest desi
nere esse rationalis esse in illo
corpore. Quamvis esse naturalis
... supplet ...
quod efficitur corpus ...
pro ...
rationem dicendum quod solus
deus potest conferre papatum
ergo et auferre. Primo ut
ad primam rationem et per
idem exemplum patet. Et addi
et aliud exemplum de ...

q solui dcns tbuit et tn ci
solui dns tbuit et tn cit
ho ad ipam cooperet. q f
aug. qui fecit te sine te
so poterit ho ptm pdu
cmet gram aufire. ad
terciam uo de illa dec. q
corporm et c. q depositio trans
latio et cessio epo reser
uatur soli pape. Scdo magis
e q papa possit renuci
are sui auctor superioris q
no possit. na enim exige
cia veri hoc habeat. ut
p que aliqd constituit per
eadem modo contrio se hnci
a destruatur. sic fit mu
gium qd da inter platu et ec
clesiam p consensu elige
cium et electi. per dissen
sum dissoluitur. vn qz
epc mueniens se molle
et ineptu et inutilem ad cu
ram et regimen eccie sine
allegata causa posset
coram populo vel cora
capitulo suo resignare
n' esset a superiore prohibi
tum et ei specialiter reser
uatu de epis et archiepis
p illam decret. inter cor
palia. Et qz de papa no
inuenitur phibitum sic
de epis inferioribus no pt
papa resignare et deponi
sui auctoritate superioris cu
tales enim q sint
sm exigenciam vel et no

sup condicione vel et cau
se. hoc est licitum q no est
phibitum. In illis no que
sup condicione vel et cau
se sunt no e aliqd lici
tum. nisi fuerit concessu
ut ordinare de ecclesiis
et de ordine eccte tum qd
ptinet ad papam. qui
est caput eccie. est sup
condicionem epo inferi
orum. vn nulli eoru e lici
tum nisi sit ei specialiter co
missum. no ergo e sile de
papa de quo no est res
uatum superiori nec ei p
hibita est resignatio
et de inferioribus quibus
in eo dca e et reseruata
superiori. potest itaque
et aliter respondere ad hoc
argumentum et ad alia qd
q ubi appet manifesta
causa ronabilis ut est
manifestus defectus sup
ptatur consensus et auc
toritas dei ad depositione
vel renunciatione. sic i ei
firmatione diuinus con
sensus supponitur. Est
tn considerandum q ex depo
tali procedi posset a se
argumentum pdcam for
tificare. Sic quibi dicit
q forcius e vinculum spu
ale inter epm et eccam q
carnale inter viru et uxo
rem. Si ergo vinculu car

nale inter viru et uxore nul
la humana potestate. vl
auctoritate vl consensu q
uiscumqz interueniente po
test solui. Ergo nec vincu
lum spuale pape ad ec
clesiam. i epatu ei obti
tur matrimoniu i electione
ratificatum i confirmatio
ne et consumatum i consecra
cione. Scdo dicitur spuale
vinculum fortius i dignius
et no qz durabilius. pt ci
solum spuale matrimoniu et
post consecrationem epi transla
cione. ut sepius q contiq
mutacones e capitulo
pastoralis. de pre. i dit. pt
quam cessione. ut de ren.
i multis locis. no sic aut
coniugium carnale. vl io
dicitur fortius qz plus
angit vl stringit quia vi
culum carnale et no de
fortius qz indissolubilius
matere ei cuiam debet
hec platus de ecca sua
cui sit commune bonu. qm
vir de uxore sua cui sit p
ticulare bonu. vl dic. vinculu
spuale fortius qz e de se
qua sit carnale. Sz q car
nale sit fortius et durabi
lius. quia videlicet no
possunt coniuges separari q
diu uiuunt. hoc he pres
sume ex mandato xpi sine
di qui hoc mandauit i eua

gelio dicens. qd deus coniu
xit homo no separet. pt qd
aplus ad cor. vii. pcipio n
ego sz dns uxore a
viro no discede. qd si dis
cesserit. manere innup
tam. aut uiro reconcilia
ri. No aute hoc decens man
dauit no solum matrimo
niu carnale. est qz ex so
lutione illa hoc inconueni pos
set ex psonale bonu tn
esset i mala commune. q
i de inducente eccti et
ad dimittendu uxores. q
uo aute matrimonio spuali
sz que e inutilis et conda
lizata no posset resigna
re vl deponi ad fine eligi
eet i malu commune. q q
talis posset hoz eet i bo
nu pticulare. Sic istud
no phibuit immo si itelli
gatur ro legis latoris
phibendo carnale matri
monii no dissolui. pcepit
spuale matrimoniu dissolui
quando manifeste appet. qd
obest bono communi. Ad
qrta rone que vi et plane
specialiter q papa no pos
sit deponi voluntate quia
papatus e summa dignit
creata. Scdo hic dicent a
liqui. qd argumentu neq
concludit. qz licet renunci
are possit. tn inuitus no
pt deponi n' forte si heretic

quod sit pro merito deberi
et sic se habens non potest esse ca
put ecclesie. et hoc in
ostendit per hoc quod di.
xl. d. si papa. nunc autem
v. dicit quod nullius vite
pro alijs hominibus qui inferioris
sit dignitatis vel ordi
nis iudicat. alibi diminu
differentibus. ibidem in
de re marcellino papa quod
nullo episcopo tantum est
eum proferre sententiam
sed sepissime dicebatur in
tuo iudicio sed ore tuo
iudica causam tuam. et
iniustum dicebant noli au
diri in nostro iudicio. sed
collige in sinum tuo cau
sam tuam et iniustum condem
nant ex ore tuo condemp
naberis. per quod legitur
in legenda eiusdem quod se
ipsum deposuit et a quibus
post modum reelectus
est. istud non intelligo quia
cum papa prelatus sit
ecclesie si potest renunciare
sive nolente ecclesia ut
dictum est de beato cyrillo
quare non potest non
[illegible] deponi per eccle
siam. si ea non sit necessaria
ampliatio spiritualis specia
lis ecclesie. ubi episcopus nullo
tempore ad statum melius
officium redit vel et si in
statum redit et requisitus.

necesse noluit potest et debet a
lium eligere. ut dicit in eodem
quale. et quantus textus
et ibidem notat. xl. et de
de ren. quidam redemtio
Igitur a sic potest colle
gium cardinalium vice totius ec
clesie sine eius papam
deponere. sed contra. vi. capitulo si
papa. dicit contra eos iudica
turus a nemine iudicandus — vel
est. nisi deprehendatur in fide
devius. et dicit glosa quod si
deprehendatur in quolibet alio
vicio et admonitus non cor
rigatur et ecclesiam scanda
lizat et incorrigibilis esset
id est posset accusari et de
poni. quia talis contumacia
heresi equipollet. item
si in heresim lapsus depo
nendus est quia pro merito
debet quare non similiter si in
vicium aliud de quo non
exhibet se corrigibilem — sili
cum talis est pro merito
deterior et nichil est re
putetur. dicente aug. quod
peccatum non est et nil fuit quis
cum peccant pro defensione et si
requisitus noluit renuncia
re alius ordinandus est in
iniusto. quia tam maligna
re videtur. Quod non dicit
de marcellino quod non tam
si fuerit eum absolvere. sed
hoc fuit quia compulsus fu
it a dyoclesiano et quia

peniteret et corrigi nollet
et quia non erat ipse accusa
tus quantum ex ore suo vo
luntarie confitebatur et non
ex ore suo iudicabatur.
Quod vero dicitur in princi
pali argumento quod pa
patus est summa virtus
dicta et sic non potest auferri et c.
R. licet sit summa vir
tus in persona tamen est ei equa
lis sive maior in collegio
sive in tota ecclesia. vel dici
potest quod potest deponi
a collegio vel magis a ge
nerali concilio auctoritate diuina
cuius consensus supponitur
et presumitur ad ponendum
ubi manifeste apparet scan
dalum et incorrigibilitas
presidentis. ad quintam
rationem v. dicitur quod non potest fieri
quod pontifex non sit pon
tifex. ergo nec quod summus
pontifex non sit summus pon
tifex. non valet. quia sacer
dos et pontifex non dicitur
nisi ea que sunt ordinis
sed caractere sacerdotale
vel potestate fundatam
super ipso caractere. licet di
versimode. quia in sacerdo
te imprimitur caracter
quasi perfectus super quo
fundatur potestas conficien
di. sed non faciendi alium
sacerdotem simile in po
testate conficiendi. episco

pis autem confertur caracter per
fectio in quo fundatur sa
cerdotalis potestas perfecta
que potest alium sacerdotem
facere. et ita episcopus est ut vir
sacerdos ut puer. episcopus et
est sacerdos non quilibet magis
tralis et spiritualis ecclesie. quia po
test generare quasi filios sed
ordinando sacerdotes. archi
episcopus vero vel patriarcha seu pri
mas et papa non important
ex nomine suo ultra sacerdotium
et episcopatum aliquid quod per
tineat ad potestatem or
dinis vel eius augmentum seu
perfectionem. sed solum dicunt ex
suo nomine gradus iurisdictionis in
episcopatu. archiepiscopus quidem in
sua provincia. primas in reg
no. papa in tota ecclesia. et
quia potestas ordinis indele
bilis est et eius perfectio indelebi
lis et quod super caractere et ca
racteris perfectione fundatur
ideo nulla virtute fieri potest quod
sacerdos non sit sacerdos vel quod
episcopus non sit episcopus. iurisdictio
vero sicut potest augeri et mi
nui ita potest deleri et tol
li. non amota iurisdictione papa
desinit esse papa et summus pon
tifex quamvis non desinat esse
pontifex. ad sextam dico
quod papa non est papa nisi per legem
divinam et non per legem ali
cuius creature vel omnium.
et quod ex quo papa factus est se

ib.

legi sponse non potest non esse papa et aliqui creaturam vel per omnes. Respondeo ista ratio duplici innititur fundamento. Unum est quod papa est papa per legem divinam et ideo non potest desinere esse papa. Aliud est quod se subicit legi sponse que est in ea perpetua. Quantum ad primum fundamentum respondendum potest quod non obstante quod papa sit papa per legem divinam, tamen potest esse non papa, quia licet lex divina sit immutabilis formaliter et in se, quod inferiora reducantur in deum per superiora et sic inferiores prelati per papam, tamen mutabilis est materialiter in isto vel in illo, ut in Celestino vel Bonifacio, quia ad hoc cooperatur creatura, ut dictum est. Quod quis sit papa super omnes est de lege divina et non potest contrarium esse. Sed quod iste sit papa super omnes est de lege divina et non potest contrarium esse. Sed quod iste sit papa vel ille naturale est, quia ad hoc cooperatur consensus eligentium vel electi. Quantum ad secundum fundamentum respondere potest quod papa subicit se legi sponse que est in ea perpetua quantum ad ea que sunt ordinis, quia semper potest ea facere que sunt spiritualis coniugii et ordinarie, quia si quis ordinatur ordinatus est.

sponse

Sed quantum ad ea que sunt iurisdictionis ex lege sponse non est certe perpetuo et immutabiliter subditus, quia iurisdictio potest auferri. Illa autem que sunt ordinis non possunt auferri, et ea que sunt iurisdictionis auferri possunt. Esse potest quod ea que iurisdictionis sunt non sunt super naturam et condicionem negotii et super condicionem hominum, quia non est super condicionem hominum quod homines prosint hominibus, immo naturale est aliquo modo. In talibus autem quod non est prohibitum est licitum et concessum, ut per eas causas destruantur per quas construuntur, modo contrario se habentes. Et ideo sicut per consensum ut per easdem causas hominum iurisdictio datur, ita per contrarium consensum tolli potest. Ea autem que sunt ordinis sunt supra naturam et condicionem negotii, ut quod ad prolationem talium verborum efficaciter vel potestas spiritualis imprimatur, et ideo in talibus quod non est expresse concessum est negatum. Unde quia expresse collatum est quod ad talia verba talis caracter imprimatur, ideo sic fit. Sed quia non invenitur a deo expresse collatum quod per quemcumque modum auferatur

+ q[...] ut cōmunis ponitur [...] mandat

per ablationem caracteris super quem fundatur potestas ordinis est indelebilis. Per hoc quod papa se subicit legi sponse perpetuo, hoc est quantum ad ea que sunt ordinis, ut quantum ad sacerdotium et episcopatum in quibus imprimitur caracter. Sed quantum ad ea que sunt potestatis et summus pontifex fuit, ad aliud tamen in iurisdictione non oportet quod perpetuetur, cum iurisdictioni renunciare possit. Ad septimam rationem de voto quod papa emisit, sed votum pape quod exhibebit universalem curam gregis domini intelligi debet quamdiu erit in officio, scilicet quamdiu erit papa. Sicut et illi qui fuerunt potestates civitatum iurant se tenere statuta illarum civitatum et servare civitates illas in statu bono, que omnia intelligenda sunt quamdiu durat officium eorum iuramentum. Non quod astringantur quod semper esse in officio tali perpetuo, et sic semper absolute curam habere de ipso esse illi[u]s civitatis, quia multotiens posset contingere quod potestas si videret se insufficientem et bonum regimini sibi subtrahere. Ad octavam rationem nullus potest seipsum absolvere, sed non est simile, quia absolvere se a culpa est ascendere, sed absolvere se a papatu est descendere. Non valet autem argumentum: si aliquis non potest ascendere quod non possit descendere. Potest enim dici quod homo absolvit se a culpa in contritione et quod potest tenere contritionem aliqua

que absolvunt. Hec est soli ex divino precepto [...] alium potest [...] leprosis per quos sacerdotes intelliguntur ut ostenderet se sacerdotibus. Ad nonam rationem quod papalis obligatio non potest tolli nisi per maiorem, potest dici quod ad alias quod papalis obligatio non est in condicione nisi quamdiu erit in officio. Ad decimam quod nulla dignitas ecclesiastica postquam legitime confirmata non potest nisi per superiorem. Respondeo planum est quod intelligitur de dignitate que confirmatur per superiorem. Sed assensus pape sine superiore confirmatus est, ideo dissensus vel sine superiore cessio est. Ad undecimam quod sacerdotium Christi sunt eternum quia Christus vivit in eternum, et sic concedimus de papa quod sacerdotium suum durat semper quamdiu vivit, quia indelebilis est caracter, et semper erit sacerdos et potest offerre in altari. Sed papalis iurisdictio est precaria quamdiu vivit. Sed potest papa cedere vel ex magna causa deponi, quia papa ubi est hereticus et sacerdotium violat mediatione quam nullus est, sed qua papa non esset papa. Ex quibus potest patet quod censura ecclesiastica est spiritualis excommunicando, suspendendo, interdicendo, ut potest dici in [...] et per [...] ut dictum est. Et quod tota censura ecclesiastica sit spiritualis.

de p[ri]ua[tione] [et] cessione

pp ꝫ hec qd dr m xviij . si eccam
no audierit sit t sicut et
hnicus et publicanus . glo . ut
obiurgatio plurimorum i pena cor
rigantur sequitur . amen dico
vobis quecumque ligaveritis et c.
glo . vinculo anathematis celo
ibidem . videlicet incorrigibilem
duplicibus eum alligatum nexi
bus . s pena que e hic . s
precisione ab ecclesia qui vocatur
eum dicit . sit t sicut ethnicus
et pu et supplicio futuro qd e
ligatum esse i celo usque in
die judicio ut corrigat culpa
fuit . s e sententia apli ad cor
in contu . s qui fr nominatur
inter vos et e fornicator aut a
varus aut ydoli serviens
aut maledicens aut ebriosus
aut rapax cum huius cibum sumere
ecce ultra excommunicatorum non
procedit apostolus qui gentibus eius
et instruens omnes episcopos ad
titum iij . hominem hereticum post
unam et secundam correctionem devi
ta . sciens quia subversus est
qui hi e v no . qd no dicit
tribuere s devita . ex qbus pz
qd dicta potestas s e spiritualis
nec principes sunt ei rone s
ei subiecti nisi ut dictum est
silr de potestate petro
tradita p illud pasce oves
meas . pater q est spiritualis
tm . et nl ad principes de ea
qualitercumque exercitatum . a
ius ut in illo o vi bo potes
tas accidentalis necessaria ad debi
tam vite necessitatem est
temporalis . et magis dicitur
ius qd dedit qd ei debe
tur i exequendo munere in
quo non sunt principes sub
iecti s sola de bonorum ecclesi
sic ceteri fideles qui ab eis
spiritualia suscipiunt . et q
ius hoc sit debitum tamen tac
uisset no petebant apposto
li p modum auctoritatis sed
p modum supplicationis . hoc tamen
pt discerni papa debitum
esse eis . tamen petere possunt
sm debitum fidelitatem
possidentur et p censuram ec
clesiasticam pp rebelles
tandem compellit ad red
dendum . explicit .

Explicit tractatus de re
gia potestate et papali .

In decretis . 2 . q . a . et nos
si incompetenter etc notatur
quod duo sunt per que mundus iste
mundus regitur regalis scilicet
et pontificalis et sicut re
ges prefecti sunt in causis seculi ita sa
cerdotes in causis dei . regum
est corporalem irrogare penam
sacerdotum spiritualem inferre
vindictam . dauid etiam et
si ex regali linea sacerdo
tibus et pontifex preerat in
causis secularibus tamen subera(n)t
eis in causis dei . etc

BIBLIOTHEQUE ROYALE